מעריב

סופשבוע

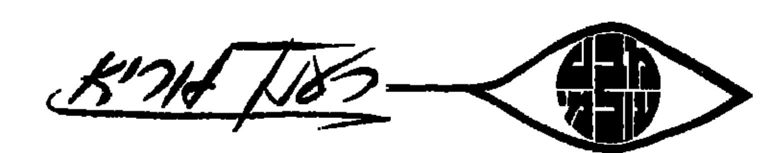
א' באב, תשמ"ח 15.7.1988

היום בו התחילה האינתיפאדה

איכרי המחר, חוקי אבל מסריח

המרוץ לצמרת של צחי הנגבי

מונה ליזה של המאה ה־20

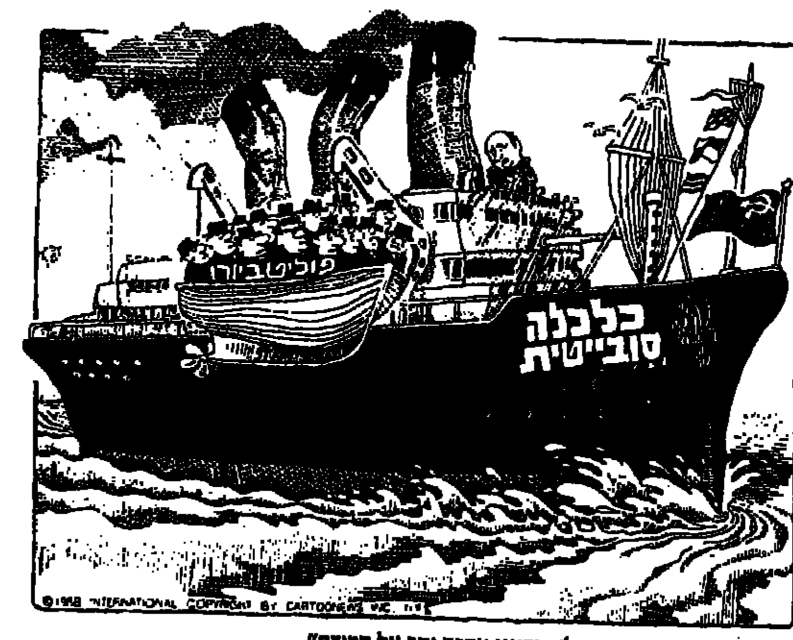

סופשבוע

א' באב, תשמ"ח 15.7.1988

This Magazine is a Supplement to
Maariv International Edition

בשער: מנח ליזה, גירסת קומיקס של דרו מרטין, במוזיאון ישראל. כתבה בעמ' 40.

גורבאצ'וב: "מקווה שנאומי לא הדאיג אתכם יותר על המידה".

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, יעל תורן, נטע גרינשפן
מודעות: אורלי דגן

היום בו התחילה האינתיפאדה

בבוקר ה־9 בדצמבר '87 היו במאחז צה"ל בג'בלייה מעט יותר מ־50 חיילים. בלי ציוד הולם או הנחיות מתאימות הם ניצבו מול המון משולהב שבלילה ליווה את ארבעה הרוגי תאונת הדרכים המפורסמת לבית הקברות. ה־50, מילואימניקים עתירי נסיון, התריעו ימים קודם לכן שעזה אינה כשהיתה. אמרו להם שדבר לא יקרה. שבבוקר ייצאו הכל לעבודה כרגיל. אבל האנשים יצאו להפגין. מפקד צעיר שנקלע עם אנשיו להמון משתולל ירה לרגליים. דווח על ההרוג הראשון. כך החלה האינתיפאדה. בהפתעה שנבעה מקריאה לא־נכונה של אותות בשטח, במחסני־חירום ריקים, במשבר אימון בין מפקדים. ההסטוריה, מתברר, חוזרת על עצמה.

מאת עמנואל רוזן

ב־שמונה וחצי בבוקר ה־9 בדצמבר 87', יום פרוץ האינתיפאדה, היו מחסני־הציוד של הפלוגה המסייעת במאחז שבלב מחנה הפליטים ג'בלייה מרוקנים מציוד לפיזור הפגנות. לא היו שם רימוני גז, גם לא כדורי גומי. מעט יותר מ־50 חיילים ניצבו כחזית מול פניו המשולהבים והזועמים של המחנה, שליוו בלילה, בתהלוכת הפגנה סוערת, את ארבעת הרוגי־תאונת הדרכים המפורסמת לבית הקברות.

מעט יותר מ־50 חיילים, מילואימניקים, יוצאי יחידות חי"ר מעולות, עתירי קרבות, בלילה שלפני, כאשר צפו בהלוויה הסוערת, התריעו שמשהו הולך לקרות. גם בימים שלפני כן חזרו ואמרו שעזה אינה כתמול שלשום, שהתושבים משולהבים ואינם נרתעים מצה"ל. ביקשו הסברים, הנחיות, פקודות. אמרו להם ששום דבר לא יקרה. שעם כל הכבוד להלוויה הסוערת, בשעה ארבע בבוקר יצאו כולם לעבודה בישראל כי כך הם עושים תמיד וכי מהפגנות אי־אפשר לפרנס משפחה. ואמרו להם שאם יקרה משהו יוצא דופן, והסבירות לכך, כמובן, נמוכה, שיפעילו את שיקול דעתם.

בארבע בבוקר לא יצאו הפועלים לעבודה. בשעה שמונה וארבעים דקות דיווח התצפיתן על הפגנה של מאות אנשים המתארגנת מול המאחז. כתוך שתי דקות יכולים היו חמאות האלה לחיות על הגדרות. מאות מול כמה עשרות חיילים המצויירים בנשק היורה אש חיה וצריכים להפעיל את שיקול דעתם. המחסן של רימוני הגז וכדורי הגומי היה ריק. התגבורות, שביקשה הפלוגה בלילה שלפני, לא הגיעו.

כך החלה האינתיפאדה. בהפתעה, שנבעה מקריאה לא־נכונה של האותות המבשרים בשטח, וב"מחסני־חירום" ריקים מציוד מתאים. ההסטוריה, מסתבר, חוזרת על עצמה.

•

"התחלנו את שירות המילואים בג'בלייה ב־22 בנובמבר", מספר שי תמרי, חייל הפלוגה, בן 49, הנדסאי מכונות ממיתר. בשירות המילואים הקודם שלהם שם היתה עדיין עזה מקום שבו אנשים אגן הולכים בארבע בוקר לעבודה בישראל. "מפקד הגפה," מספר שי, "אסף את כל חיילי הגדוד להרצאת פתיחה

עופר: "מצחיק, אבל ריחמתי עליהם. ידעתי שיש לי מספיק תחמושת לחסל את כולם, אבל מצד שני לא רציתי לפגוע. ידעתי שהם מחכים להזדמנות להרוג אותי – אבל ריחמתי עליהם".

ואמר לנו שעזה היא אותו מקום שאנו מכירים. שאין שום חדש. הוא לא סיפר לנו ששבוע לפני בואנו היתה התקפה של 2000 מפגינים על המאחז בג'בליה. העובדה השולית הזאת לא היתה ידועה לנו".

מפקד הפלוגה, רוני בראונשטין, בן 34, מנתח מערכות מתל־אביב, אומר שבאימון המוקדם הכינו את החיילים למקרים של היתקלויות בפעילות חבלנית עויינת. עניין פיזור ההפגנות לא תורגל, ורק הוזכר כלאחר יד. "היו מסווחים, מסלול היתקלויות באש חיה, אימון בירי על רכב פורץ מחסום, ידי לתוך המון שמתוכו נורית לעבר החייל אש. הנושא של פיזור הפגנות בא לידי ביטוי בהרצאה קצרה משי אחר הקצינים במקום. היתה גם הדגמה חנוה של ידי כדור גומי והצגה של רימון גז. לא נתנו לנו לתרגל את זה".

גיורא, קצין סיור בפלוגה, בן 50, יועץ השקייה בין־לאומי ממושב לכיש: "בתדרוך של המח"ט נאמר לנו שמילואמניקים שהיו במאחז לפנינו ירו והרגו אשה בהפגנה. אם אתם נאלצים לירות, אמר המח"ט, תהרגו את האדם המתאים. זה היה תדרוך שדיבר במפורש על שימוש באש חיה. לא קיבלנו שום תדרוך 'משטרתי' על פיזור הפגנה של אנשים לא חמושים".

ביתר הפלוגות לא היה המצב שונה. מפקד פלוגה שהוצבה באותו זמן במקום אחר ברצועת־עזה, מספר על הימים הראשונים שלפני ואחרי ה־9 בדצמבר: "לא קיבלנו תדריך על שימוש באש. לאיש לא היה ברור מתי יורים באוויר ומתי לא. היו הנחיות כלליות של: תאמו את העובדה שבעזה היה מצב חדש. לא דיברו איתנו על מוקדי־מתיחות בעיר. הדרישה הקשה היתה שלא נעשתה כלל עבודת־מטה על המצב החדש, שפועלים בצורה אימפולסיבית, בלי סדר ובלי שיטה. שאיש לא קורא את המצב החדש. לדוגמה, ביום השלישי של האינתיפאדה נותרה עזה ללא מפקד.

צה"ל: אין תגובה. הרמטכ"ל: סומך ידיו על מסקנות האלוף.

"מעריב" ביקש לראיין לצורך קבלת תגובה את אלוף פיקוד הדרום, האלוף מרדכי סירנ. הוא היפנה אותנו למפקד הרצועה תא"ל יעקב. הפגישה נועדה להתקיים בסוף השבוע שעבר, אך בוטלה ברגע האחרון בהוראת האלוף. דובר צה"ל הבהיר לאלוף שביטול הפגישה פירושו פרסום הכתבה ללא תגובת צה"ל. האלוף מרדכי עמד על שלו: לא תהיה פגישה.

במקביל הגשנו רשימת שאלות לרמטכ"ל: 1. האם בכוונתו למנות קצין בודק? 2. מדוע לא מונה קצין עד היום? 3. מה תגובת הרמטכ"ל לגבי תחושת החיילים שהם אינם זוכים לגיבוי על מילוי פקודותיו? 4. האם סבור הרמטכ"ל שהיה מקום להדיח את הקצין עופר מיכאלי?

תשובת הרמטכ"ל היתה קצרה: הוא סומך את ידיו על החלטות ומסקנות אלוף הפיקוד ואין לו כוונה להתערב בהן. וזהי, אם כן, תגובת צה"ל לנאמר בכתבה זו.

למעשה, במשך ארבעה ימים, הייתי אני, המ"פ, מפקד העיר וניהלתי את העניינים ברשת הקשר הפלוגתית שלי. וזה קרה בימים של מצב מתוח שהלך והחמיר".

•

ב־24 בנובמבר, בשעות הבוקר, נכנסו חיילי הפלוגה למאחז. בשעה אחת ועשר דקות בצהריים התקרבו עשרות מפגינים לגדרות המאחז והמטירו עליו כמות עצומה של אבנים. זו היתה קבלת הפנים.

עזה לא היתה כתמול שלשום. לימים יספרו על אותו לורד אנגלי שסייר בשטח כמה שבועות לפני פרוץ האינתיפאדה, ובשובו ללונדון כתב למארגרט תאצ'ר דו"ח חמור המנבא פיצוץ קרב וכא. בצה"ל לא ראו דבר, ואם ראו – התעלמו. חיילי הפלוגה היו יוצאים לסיורים בשטח בקבוצות של ארבעה עד שישה חיילים, ברכב ובנוהל זהים לאלה שהיו נהוגים בעזה בימי רגיעה ושלווה.

יום אחד בשטח הספיק לחיילי הפלוגה להבין שקבלת הפנים מה־24 בנובמבר היתה רק מנה ראשונה. שי: "קבוצות של עשרות מפגינים היו תוקפות באופן שיטתי כל סיור שלנו שיצא לשטח, מזנבות בו ומיידות אבנים. ההנחייה היתה לרדוף ולתפוס כל מי שזוהה בבירור כזורק אבן על חיילים. לא לוותר. הבעיה היתה שארבעה או שישה חיילים לא יכלו להשתלט על העניין, כאשר עשרות או מאות אנשים תוקפים אותם והם אפילו לא יודעים אם ההוראות מתירות להם לפתוח באש. לא היו לנו תשובות למצב בשטח. ביום חמישי, ה־3 בדצמבר, הגיע לביקור ראש מטה פיקוד הדרום תא"ל ר'. היינו אחרי תשעה ימים קשים

(המשך בעמוד הבא)

(המשך מהעמוד הקודם)

וביקשנו הבהרות והנחיות. התשובה שקיבלנו: 'תפעילו את שיקול הדעת', או 'זה לא נורא, זה גל חולף שיעבור'. הרגשנו שאין להם תשובות או שהם פשוט לא מעוניינים לענות".

המ"פ רוני: "יצאתי מהפגישה הזאת, ומפגישה נוספת ב־7 בדצמבר עם מפקד הרצועה, בתחושה שמה שאני לא אעשה ואיך שלא אפעל – לבסוף אני אהיה מי שיחטוף על הראש".

גיורא: "בכל הפלוגה היו לנו ארבעה רימוני גז שנורים ממרוכה. סגן מפקד הנפה אמר שאין יותר – חהו. יום אחרי זה ראינו אותו בטלוויזיה יורה שישה רימוני מרוכה לתוך רחוב ריק".

●

תחושות חיילי הפלוגה, של הסלמה ושינוי באווירה ובהתנהגות התושבים, הועלו שוב ושוב בישיבות עם מפקדי האיזור. רוני: "לא היתה התייחסות רצינית לדברים שלנו. אני רק לא מבין למה דיברו אחר־כך על הפתעה. שטויות. היו מספיק עיניים שראו והתריאו. אני מניח שלא הייתי היחיד".

ב־8 בדצמבר נהרגו ארבעה מתושבי ג'בלייה בתאונה עם סמיטריילר ישראלי. ברחבי הרצועה נפוצה השמועה שהנהג דרס את הארבעה בכוונה תחילה. בלילה נערכו ההלוויות. מצעדים של אלפים מתושבי המחנה שזעקו סיסמאות נקם. כמה מאות מהם נותרו מול המאחז של צה"ל ויידו אבנים גדולות ובלוקים. המהומות נמשכו אל תוך הלילה ופוזרו לאחר שעות רבות בידי חיילי הפלוגה, שוטרי מג"ב ובהשתתפות סגן מפקד הגיזרה והמג"ד.

חיילי הפלוגה הביעו חשש שלמחרת בבוקר יהיה גרוע יותר. הם אמרו שצריך לתגבר את הכוחות במחנה. "הרגיעו אותנו", מספר שי, "אמרו לנו שאנחנו לא מכירים את הערבים. שבארבע בבוקר הם יוצאים לעבודה ויהיה בסדר". לא הוחלט על תגבור, לא הוחלט על צעדי מנע או הטלת עוצר. עולם כמנהגו נוהג. מאוחר יותר ידברו בגלוי על טעות בשיקול. מאוחר יותר גם יתברר שאלוף פיקוד הדרום לא קיבל דיווח על התאונה הקטלנית שהבעירה את לפיד האינתיפאדה. האלוף יאמר כי אילו היה יודע – היה מורה מיד על תגבור כוחות.

"ירינו לרגליים. ירי סלקטיווי, בכדורים בודדים, לא צרורות, לא ירי בלתי־מכוון. יריתי והתפללתי, התפללתי שזה לא יפגע".

בשעה 6 של בוקר ה־9 בדצמבר החלו בג'בליה מהומות והתפרעויות. שלא כתמיד, פרצו המהומות בכמה מוקדים בעת ובעונה אחת. אלפים יצאו לסימטאות המחנה, חסמו אותן בצינורות השקייה כבדים והשליכו אבנים ובלוקים מהגגות. המפגינים גילו העזה רבה. ירי באוויר לא הרתיע אותם. הם ניצבו מטרים ספורים לפני החיילים, פתחו חולצות והתגרו: "תירו, יא מאנייקים". הנגמ"שים, שיצאו לסיבוב הפתרה, ספגו בקבוקי תבערה שאחד מהם אף התלקח. כאשר סגרו החיילים את "מרפי" הנגמ"ש, ניסו המפגינים לקפוץ עליו תוך כדי נסיעה. הנגמ"שים החזרו למאחז.

כשטח, מול האלפים המשולהבים האלה, הציב צה"ל שני סיורים רגליים (עשרה חיילים), סיור רכוב אחד ושני ג'יפים של משמר הגבול. אחד מחיילי הסיור היה עמי וולקוביץ', סמל מחלקה, בן 39 מיר־מרדכי. "בכל המהומה הזאת", הוא מספר, "לא קיבלנו שום הוראות מיוחדות. שיגרת הסיורים וההתנהגות נשארו כפי שהיו".

●

כל אותו בוקר פיקד סגן עופר מיכאלי, מפקד מחלקה בפלוגה, על הסיור הרכוב. עופר, בן 26, תושב אילת, ושלושה החיילים שהיו עימו בסיור, הוקפצו במשך שעות ממוקד אלימות אחד לשני. ארבעה חיילים על תקן מטף הכיבוי של ג'בלייה הבוערת. עופר הבהיר לשלושה החיילים שאיתו שירי אש חיה אסור בתכלית האיסור – אלא אם נשקפת סכנת חיים ממשית. יום לפני כן נער בחייל שירה באוויר. הרובה של עופר היה נצור.

בשעה שמונה וארבעים דקות ריווח התצפיתן על הפגנה המתרכזת ברחבה שמול המאחז. עופר מיהר למקום והתקבל במטח אבנים. "ראינו נער בן 14 מיידה בנו אבנים, ובהתאם להנחיות המפורשות התחלנו לרדוף אחריו כדי לעוצרו ולהביאו למאחז", מספר עופר.

שני חיילים נכנסו לתוך הבית אליו נמלט הנער, אחר נשאר לאבטח את הכניסה לבית והאחרון איבטח את הרכב. ברגע שהנער נתפס, החלה המהומה. "כל בני המשפחה התחילו להאבק איתנו", מספר עופר, "הנשים היכו בנו עם מגרפות. בתוך שתי דקות הקיפו את הבית משלושה כיוונים מאות מפגינים והחלו לרגום באבנים. אחת האבנים פגעה במכשיר־הקשר שברכב וניתקה אותו. קראתי לחייל שהיה בחוץ להיכנס פנימה. האבנים פגעו בנו בכל הגוף. אי־אפשר היה לצאת החוצה חזרה לרכב. יריתי רימון גז אחד וזה לא הרשים אותם. גם ירי באוויר לא עזר. בשלב הזה הושלכו על הרכב שלושה בקבוקי תבערה. שניים נדלקו והבעירו את הרכב כאשר מקומיים שופכים קנקן נפט כדי שהאש תהיה גדולה יותר. מישהו ניסה לחטוף את הנשק מאחד החיילים".

הגיע הרגע שממנו ניסה עופר להימנע בכל מחיר. "זה מצחיק, אבל ריחמתי עליהם. מצד אחד ידעתי שיש לי מספיק תחמושת לחסל את כולם, אבל מצד שני לא רציתי לפגוע. ראיתי את הפרצופים שלהם, ידעתי שהם מחכים להזדמנות להרוג אותי – אבל ריחמתי עליהם. אולי מפני שהם לא היו חמושים. הבעיה היא שלא היתה ברירה. נתתי הוראה למש"ק שהיה איתי לירות לרגליים. שנינו ירינו. ירי סלקטיווי, בכדורים בודדים, לא צרורות, לא ירי בלתי־מכוון. יריתי והתפללתי, התפללתי שזה לא יפגע. בשלב הזה ביקשתי מהמש"ק שיחפה עלי, יצאתי מהבית החוצה כדי לכבות את הרכב הבוער, חטפתי אבנים, חזרתי פנימה, שוב ביקשתי חיפוי ויצאתי, שוב חטפתי אבנים – ככה במשך כמה דקות. רק אחרי כחמש דקות הם התחילו לסגת. ראיתי שהם גוררים פצוע. המש"ק אמר שראה עוד אחד או שניים. כאשר עזבנו את המקום, איש מהמפגינים לא נשאר שם".

עופר מעריך שהארוע כולו נמשך פחות מעשר דקות. מאוחר יותר, כאשר אלוף הפיקוד יטען שעופר השתהה במקום זמן רב מדי, תהפוך הערכה זו למשמעותית ביותר.

●

עופר חזר למאחז. התחושה הטובה שהצליח "לצאת מזה" בלי נפגעים לכוחותינו, נמהלה מיד בהלם ובצער כאשר הגיעה הודעה על הרוג, ההרוג הראשון של האינתיפאדה. החיילים מסביב הרגיעו אותו: "פעלת בדיוק לפי ההוראות". אחר־כך ערך המג"ד תחקיר ראשוני. מסקנתו: "עופר פעל ללא דופי". ואחר־כך בא המח"ט, תיחקר וקבע: עופר פעל על־פי הנוהלים. "הוא הבטיח לי גיבוי חד־משמעי", אומר עופר.

בעשר וחצי הגיע אלוף הפיקוד יצחק מרדכי. הוא שמע מהמח"ט פרטים ראשונים והכריז, בו־במקום: "אצלי בפיקוד לא יהיו מפקדים שיורים ופוגעים באוכלוסיה אזרחית. הקצין הזה לא יהיה מפקד בפיקוד הדרום".

רק אחרי־כן החל התחקיר. האלוף שאל את עופר מדוע צריך היה לרדוף אחר הנער לתוך הבית, לשם מה? מפקדי הגיזרה שתקו. איש מהם לא התנדב לומר שאלה בדיוק היו ההנחיות ושכך פעלה הפלוגה מאז החלה את שירותה בג'בליה ב־24 בנובמבר. סגן מפקד הפלוגה, צביקה, שהיה כאותו בוקר מפקד בפועל של הפלוגה (המ"פ היה בחופשה בבית), קם ואמר שאלה ההוראות שקיבלה הפלוגה ממפקדי הגיזרה. איש לא התייחס לדברים. האלוף מרדכי רק חזר ואמר שעופר נהג שלא בחוכמה. חר וחלק.

המשך התחקיר היה בשעות אחר הצהריים. האלוף, ועימו המג"ד, עופר וקצינים נוספים, חזרו לבית בו התרחשה התקרית. הפעם היה האיזור רגוע, אלא שצה"ל כבר הפיק, כנראה, לקחים ראשונים, שכן פמליית האלוף היתה מאובטחת כהלכה מכל הכיוונים.

עופר: "האלוף הסתכל מסביב והתעצבן. הוא שאל אותי: 'לא יכולתם להשתלט על ילד קטן בן 14?' הסברתי לו שכל האחיות והדודות התנפלו עלינו והיכו. הוא אמר: 'אז נותנים להן בעיטות', ועניתי לו: לא כך חונכתי. אני לא מכה נשים וילדים. הוא הסתכל הצידה וצעק: 'ולהרוג שניים זה יותר טוב?'"

התחקיר הסתיים. אלוף הפיקוד הודיע למג"ד שעופר מורח מהפלוגה, מיידית. עתה העלה האלוף טיעון חדש, שונה מהטיעון שהשמיע בבוקר כאשר ביקר את עופר על העובדה שהרג אזרחים. הפעם דיבר האלוף על העובדה שעופר השתהה יתר על המידה בתוך הבית, על שיקול לא נכון שהוביל אותו לסיטואציה שחייבה ירי. ואכן, הסכים האלוף מרדכי, לא היתה ברירה אלא לירות, ואת זה עשה עופר על הצד הטוב ביותר.

"התחושה הקשה היתה שלא נעשתה כלל עבודת־מטה על המצב החדש, שפועלים בצורה אימפולסיבית".

המג"ד ניסה לערער בפני האלוף: "אני מקבל את טענת האלוף שעופר השתהה יתר על המידה. אמנם עופר טוען שכל העניין ארך לא יותר מעשר דקות, אבל קשה לו להעריך נכון את הזמן. לדעתי, זה היה רבע שעה ואולי יותר. עם זאת, אינני חושב שזה מצדיק לשלול מעופר את הזכות להיות מפקד". אמרתי את זה לאלוף חד־משמעית. אבל הוא בשום אופן לא הסכים לוותר. אני חושב שצריך להבין את זה כחלק מהסיטואציה הכללית – איציק מרדכי הבין שהתקרית הזאת תדליק אש גדולה ברצועה. הוא הבין מיד שתהיה לזה השפעה חמורה, ועופר שילם את המחיר".

גם המח"ט ערער על ההחלטה. הוא הודיע לעופר שיתמוך בו ויפעל לשינויה. וגם מפקד הרצועה אמר למ"פ רוני שיש מקום לבדוק את העניין, ואף התחייב לבצע את הבדיקה בעצמו. אפילו חוקרי מצ"ח סיכמו בדו"ח שלהם שעופר לא חרג מהנהלים וכי אין מקום לפתוח נגדו בהליכים משפטיים.

(המשך בעמוד הבא)

הרמטכ"ל דן שומרון (ימין) והאלוף יצחק מרדכי. "הרמטכ"ל סומך ידיו על החלטות ומסקנות אלוף הפיקוד ואין לו כוונה להתערב בהן".

(המשך מהעמוד הקודם)

אבל האלוף לא קיבל אף לא אחת מחוות־הדעת האלה.

שבוע המילואים האחרון בג'בליה עבר על חיילי הפלוגה המסייעת באווירה קשה. שי אומר, שעובדת הדחתו של עופר לא נקלטה בתודעה. החיילים סברו שלעופר מגיע צל"ש, או לפחות טפיחה של השכם. "היה ברור לנו שהאלוף שלף מהמותן ברגע של רוגז ושהוא יחזור בו. מפקד הרצועה דיבר על בירור חוזר", מספר שי.

יותר משלושה חודשים חלפו עד שקויימה ההבטחה לבירור חוזר. אחת הסיבות העיקריות לעיכוב הגדול היתה העובדה שאלוף הפיקוד ומפקד הרצועה נפגעו אישית מעצם משלוח העצומה לרמטכ"ל. חיילי הפלוגה קיוו כי הבירור יהיה מקיף ומעמיק, מנותק ממשקעי התשעה בדצמבר. שיעסוק לא רק בעצם ההדחה אלא ברקע לארועים, במצב החמור בו מצאה את עצמה הפלוגה, נבוכה ובלתי מוכנה, עם פרוץ האינתיפאדה.

הבירור, בלשכת האלוף מרדכי, היה קצר וכוטה. האלוף פתח את הדיון בהודעה כי הוא מקצה לעניין רבע שעה. אחר־כך הבהיר כי אין לו כל כוונה לחזור בו, וכי עופר מיכאלי איננו ראוי לשמש כמפקד בפיקוד הדרום. המח"ט, מפקד הרצועה והמג"ד ביקשו עיון חוזר. מישהו אמר שהדיון לבש אופי של בקשות רחמים ותחינה. עופר ביקש לדעת היכן היה שיקול־הדעת המוטעה שלו. האלוף מרדכי אמר לו: היית צריך לירות מוקדם יותר, לא לחכות כל־כך הרבה זמן. זו היתה הפעם הראשונה שהנוכחים שמעו מפי האלוף טיעון כזה, שונה משני הטיעונים הקודמים. מפקד הרצועה ביקש שוב לשקול את חומרת העונש. האלוף מרדכי אמר כי חומרת העונש כמוה כחומרת המעשה. דבר חמור כזה, אמר, לא היה מאז תחילת האינתיפאדה ועד היום.

עופר: "יצאנו מהפגישה המומים. כולנו. ציפינו שאנשים בדרגים כאלה יהיו מסוגלים להקשיב ולשנות דעות. אוכזבתי קשות ממפקד הרצועה ומהמג"ד, שדבריהם בפני האלוף היו צמחוניים, נפחדים. כאילו אמרו: בואו ונקריב קצין מילואים אחד למען שלמות המערכת והשקט התעשייתי שלה".

●

עד לקיום הבירור החוזר, במשך שלושת חודשי הציפיה, עברו על הגדוד ימים קשים. משבר אמון חריף פרץ בין המג"ד לבין חייליו וקציניו. אלה טענו כי המג"ד טירפד את נסיונם למחות ולדרוש בירור בדרגים הגבוהים. המג"ד – הם אמרו – העדיף לשמור על שמו הטוב של הגדוד וניסה לחנוק כל יוזמה. בסופו של דבר גם הדיח את מפקד הפלוגה וסגנו על מעורבותם בכתיבת עצומה לרמטכ"ל. שני מפקדי פלוגות נוספים בגדוד פרשו מתפקידיהם. כמותם עשו עוד שני חיילים.

נוסח העצומה חובר עוד בג'בליה, בימים האחרונים שלפני השחרור משירות המילואים, אחרי שעופר כבר היה בבית. העצומה ביקשה מהרמטכ"ל לפעול לבירור הארועים שהובילו לתקרית ה־9 בדצמבר ולביטול הדחתו של עופר. כל חיילי וקציני הפלוגה חתמו עליה, למעט מפקד־הפלוגה, רוני, שהבהיר כי הוא מודהה לחלוטין עם תוכנה אך נענה לבקשת מפקד הרצועה "לתת לו צ'אנס לפתור את הבעיה בתוך המערכת".

ב־16 בדצמבר השתחררה הפלוגה משירות המילואים. חודש ימים התעכב משלוח העצומה בגלל הענות לבקשות המג"ד שהבטיח כי הנהיהנה מתמנה מפקד הרצועה לקיים פגישת בירור. ב־12 בינואר כינס המג"ד את קציני הפלוגה וביקש ארכה נוספת. עוד כמה ימים. ב־15 בחודש עדיין לא נקבע מועד לפגישה. החיילים החליטו מחכים עוד שלושה ימים – ושולחים. חיכו ושלחו, מבלי לדעת שבאותו יום, ה־18 בינואר, נקבעה לשעות הצהריים הפגישה המיוחלת במשרדו של מפקד הרצועה.

הפגישה לא העלתה ולא הורידה דבר. אך המג"ד השתולל מזעם. מבחינתו, הוצאת ה"לכלוך" החוצה היתה שבירת כל הכללים. העובדה שלא ידע כי העצומה נשלחה, למרות שהמ"פ אמר לו מפורשות ש"אי־אפשר יהיה לעצור את זה", פגעה במג"ד ונראתה לו כשבירת מנהיגות. הוא החליט לעשות הכל כדי לטרפד את נסיונם של חייליו לסייע לעופר ולקבל תשובות דרך לשכת הרמטכ"ל.

"אני כועס. רע לי. כולנו כועסים. מרגישים שבגדו בנו, שהמערכת לא מחזירה לנו את היחס והאהבה שאנחנו נותנים לה עם כל הלב".

ב־29 בינואר הוא כותב לרב־אלוף שומרון: "...מכתב זה (הכוונה לעצומת החיילים) נשלח אליך שלא בידיעתי ובידיעת מפקדת הגדוד, ובניגוד מוחלט לסיכום מפקדי הגדוד על דרך טיפולנו בנושאים שונים כתוצאה מהתעסוקה המבצעית אותה ביצענו בעזה. אני רואה מכתב זה כמכתב מחוצף, מיותר, בלתי ענייני בתוכנו ובסגנונו כאחד ורצוף אי־דיוקים... בכוונתי להסיק מסקנות מרחיקות־לכת עם מפקד הפלוגה וסגנו בהקשר לכך... לפיכך הנני מבקשך שלא להתייחס למכתב החיילים ולהשאיר הטיפול בנושאים המועלים במכתב זה לטיפול הגדוד והחטיבה".

המכתב השיג את התוצאה הצפוייה. לשכת הרמטכ"ל הודיעה כי מאחר שנוסחו מקובל גם על אלוף פיקוד הדרום, היא מסירה ידיה מטיפול בפרשה. מפקד־הגדוד, מצידו, עמד בהבטחה להסקת מסקנות כלפי מפקדי הפלוגה. הוא הדיח את מפקדה, רוני, ואת סגן המ"פ צביקה. "את רוני" – אומר המג"ד, שביקש ששמו לא יופיע בכתבה זו – "הדחתי משום שלא הצליח להעביר לחיילים את התחושה שאני ומפקד הרצועה פועלים בעניינו של עופר ומשום שלא הצליח למנוע את משלוח המכתב שהכעיס את מפקד הרצועה וטירפד את העניין. את צביקה הדחתי כי הוא שיחק משחק כפול – מצד אחד חתם על העצומה ומצד שני פעל יחד איתי לקיום הפגישה עם מפקד הרצועה".

חיילי הגדוד היו המומים. התייצבות המג"ד נגד נסיונם לזעוק ולפעול למען עופר שברה אותם. הם זכרו כי התייצב לצידו של עופר, טען כי האלוף טועה ואף אמר כי יש לבדוק מדוע מצאה עצמה הפלוגה במצב קשה כל־כך עם פרוץ האינתיפאדה.

המג"ד אינו מכחיש כי אלה עמדותיו. למרות זאת, דרך הטיפול של החיילים בפרשה לא נראתה לו. הוא מספר כי פעל ללא לאות – ובלי ידיעת החיילים – כדי שתשונה החלטת האלוף. החיילים טוענים כי למעשה לא נקף אצבע. הוא מונה אחת לאחת את שיחות הטלפון שקיים בנושא, על־חשבון זמנו הפרטי, עם מפקד הרצועה. אין לו הסבר מדוע בכל התקופה הזו קיים רק שיחת טלפון רצינית אחת עם עופר. הוא אומר, לעומת זאת, שהירבה לשוחח עם אימו של עופר.

●

ב־29 במרס נקראו חיילי הגדוד לשני ימי אימון במרכז הארץ. עופר, רוני וצביקה לא היו שם. החיילים דרשו שיחת הבהרה עם המג"ד. היתה שיחה קשה. אחד החיילים קם ודיבר בהתרגשות על אווירת משבר. הוא הודיע כי שני מפקדי פלוגות יעזבו את הגדוד בזמן הקרוב ביותר וקרא למג"ד לבטל את שתי ההדחות. המג"ד אמר שישקול.

תחילת האינתיפאדה היתה הזמן של הנשים, הילדים והאבנים (צילום: ראובן קסטרו).

בתחילת חודש אפריל נהפך הזעזוע בגדוד למשבר אמיתי. שני מפקדי פלוגות הודיעו כי אין ברצונם להמשיך ולשרת בו – והתפטרו. שני חיילים, אחד מהם סמל מחלקה, עשו צעד דומה. במכתב למג"ד הסביר שי תמרי: "הצלחת להביא את הגדוד למשבר חמור מאין כמוהו... במשך כ־23 שנות שרותי כנהג, תחת חמישה מג"דים נוספים, אינני זוכר משבר ממשי בגדוד ועברתי יחד איתו 4־5 מלחמות ותקופות ארוכות של שרות מילואים... בגיל 49 נשארתי וקן לוחמי הגדוד ומהצוות המצומצם מאוד של ותיקי הגדוד. זה שנים אחרות אני נושך שיני וסובל יסורים (כאבי גב ועוד) כדי להתמיד ולשרת עם רעי שבגדוד כאחד הלוחמים. כשאתה מפקד הגדוד, אין בכוונתי לחדש את תתימתי כמתנדב ואני מבקש ממך לשחררני בהקדם האפשרי".

וחייל אחר, עמי וולקוביץ', כותב למג"ד: "...האמנתי ביושר ובצדק של מפקדי צה"ל. מי שמאמין בעצמו ובדרכו אינו ירא מביקורת בונה על מעשיו. כל אדם טועה. גם אלוף... לי, כמפקד נוטה, המסר חד ואכזרי: לא חשוב כמה נבון אהיה ומה אעשה, אני כלי משחק בידי גדולים ממני. כאשר אני ממלא פקודה וצריך לתת את הדין על ביצועה, אין לי גיבוי, אך אני האחראי כלפי המערכת. אפילו בבקשתי לבדיקה חוזרת לא מתחשבים. זו סתירה גדולה מדי בעבורי, וקשה לי לחיות עימה. הדבר הכואב והחמור יותר זו ההרגשה שהופקר מפקדי – שהוא פיקוד – ואין לי הסבר מדוע. ומכיוון שכך הנני מבקש ממך לשחררני מכל תפקיד פיקודי".

העתק ממכתב זה שיגר עמי גם לרמטכ"ל. חיילי הפלוגה שיגרו לרב־אלוף שומרון מכתב נוסף בו הם מזכירים את בקשתם לבדיקה חוזרת. את התשובה קיבלו משליש הרמטכ"ל, תשובות קצרות בנוסח: מכתבכם התקבל. נבדוק. נעיין. נחשוב.

ב־24 ביוני פירסם זאב שיף ב"הארץ" מאמר על הפרשה. הוא הכתירו בשם: "נפגעים מן השורה" ושאל האם יודעים שם למעלה, בלשכות, מה תחושת החיילים מהשורה. כמה ימים אחרי־כן התחיל גם "מעריב" להתעניין והיפנה שאלות לרמטכ"ל. במקביל התברר שהוגשה גם תלונה לנציב קבילות החיילים.

●

בפעם הראשונה מאז החלה הפרשה החליט הרמטכ"ל לקיים בירור בו יגובשו תשובות לעתונאים. הוא זימן ללשכתו את אלוף פיקוד הדרום. הבירור אמור היה להתקיים בבוקר יום שישי שעבר. הבירור בוטל. הרמטכ"ל החליט כי לא יהיה עוד כל טיפול בנושא. האש כובתה במהרה. "בכל מקרה" – אמר האלוף – "ממתי ממנים קצין שיבדוק שיקוליו של אלוף שהתקבלו בשטח? איפה נשמע כדבר הזה?"

בביתו שבאילת יושב סגן עופר מיכאלי כבר שבעה חודשים, מחוץ למצבת המילואים, ללא תפקיד מוגדר. צה"ל, לפי שעה, החליט לוותר על שירותיו של הקצין שנחשב לטוב ביותר בגדוד והיה מועמד לפקד על הפלוגה המסייעת.

עופר משפיל עיניים, מדבר בשקט, משפטים קטועים. לא מסוג האנשים שיקומו חוצץ להגן על כבודם. הוא חוזר פעמים רבות על המלה "אכזבה". "כן, אכזבה. אתה מצפה מצבא כמו צה"ל לפעול אחרת, עם קצת יותר שאר רוח. זה רע לחיות 'נעול'. רע מאוד. אני חש מנודה. פעם תיבת הדואר כאן היתה מלאה בצווי מילואים. בשבעה החודשים האחרונים לא הגיע אף צו. אני כועס. רע לי. רע לי שלא מתייחסים אלי, שמתעלמים. אנחנו כולנו כועסים. מרגישים, איך לומר לך, שבגדו בנו, שהמערכת לא מחזירה לנו את היחס והאהבה שאנחנו נותנים לה עם כל הלב".

"כן, אכזבה. ומילא אני, בחור צעיר. אבל למה חייל ותיק כמו שי צריך להתאכזב? כואב לי לראות את החיילים המבוגרים האלה שחוטפים פתאום סטירה לחי כזאת. כואב לי עליהם, כי אני עוד זוכר איך הם אמרו: על הרמטכ"ל אנחנו סומכים, דן שומרון לא יתן שיתעלמו מאיתנו. אנחנו בוטחים בו".

שנאה בריאה

צחי הנגבי. "צריך לוחמים בכנסת", הוא אומר. וגם שהשנאה לערבים היא שנאה בריאה, כי היא שנאה טבעית של האויב. והכל הוא אומר בסבלנות, בחביבות, עם חיוך שרמנטי שנשלף לפי הצורך. הרבה זמן החכונן לקרב על היעד – מקום ברשימת חרות. רץ מבר־מצווה לחתונה, מברית ללוויה, זכר שמות של כל אנשי המרכז כמעט, הכיר, טילפן, נפגש, כתב, הצטלם – ובסוף ארנס עשה לו תרגיל. על מסלול המירוץ, עם המועמד. עד מקום 38.

מאת מיכל קפרא
צילם: ראובן קסטרו

"יש לא תלבש חולצה אדומה בשום פנים באופן. בשום אופן. וגם לא גוונים שקרובים לאדום. כמו ורוד. אסור ורוד. בשום פנים. גם צהוב זה לא טוב. זה שינאה. צריך לרדת מזה. שמעת אותי? רק לא אדום". מי אמר למי, איפה, מתי. חברת מרכז חרות שרה כהן למועמד צחי הנגבי. בחצר הווילה בשיכון צמרת בתל־אביב השייכת לדוד של צחי, אח של אמא, גאולה כהן. שלושה ימים לפני הבחירות הפנימיות של תנועת החרות לפאנל.

חבורת אנשים מתפקדת כמפ"ק. ושרה, אשה חמה וראגנית מסניף חרות בירושלים, אולי חוששת שאם צחי יניע את זרועותיו על המירשאות בהרצליה מישהו קצר ראייה יחשוב שהוא למעשה רגל אחר כמאי. ואוי לבושה ולחרפה.

חמש אחר־הצהריים. רמת לחות הרסנית. על השולחן ניצבת קערת פירות עמוסת דובדבנים, פאי, וגם עוגת קרם מהממת. הרליקססים זורמים הישר לאישוני העיניים של חברי המרכז שהם גם חברי

(המשך בעמוד הבא)

צחי הנגבי קופץ למים. "אפשר להיכנס לבריכה או שזה שחפקי מדי"?

"269 חברי מרכז עדיין לא פגשתי. אם אתם רואים אחד כזה – לקחת אותו אלי בכוח. אם אתם פוגשים מתלבטים, תראו לי אותם ואני אגיע לשם כאילו במקרה"

במשרדו, על רקע דגל ותמונת ז'בוטינסקי. "אני מנסה לשכוח את התרגיל של ארנס. לשכוח זה לא למחוק"

(המשך מהעמוד הקודם)

המטה של צחי הנגבי. זה לא פשוט לקום ולקחת. לא נעים להיות פרעסר. העוזרת הפיליפינית שואלת באנגלית אם הכל בסדר. בטח. "יש קרב אל היעד ויש קרב על היעד", מסביר הנגבי לאוהדיו הקרביים, "בסוף הקרב הקשה אל היעד בדרך כלל מתווכחים, סופרים נפגעים. אסור שזה יקרה לנו. יום רביעי – הקרב על היעד – הוא בחזקת הדבר החשוב ביותר".

●

עכשיו כבר ברור. הגנרל צחי, בן 31, כבש את היעד. יהיה חבר כנסת. מקום 38 ברשימת הליכוד לכנסת. מקום שנים-עשר במאנל. מקום אפס בשלוש השביעיות. מה זה חשוב. הוא אחד ממאה ועשרים חורצי הגורל. אם תרצה או לא. הסיפור הזה שייך לרגעים שלפני. כשהרצון להיות חבר כנסת עוד היה בגדר שאיפה. לא שאיפה, אובססיה. כמעט על החיים ועל המוות. עובדה, אפילו לא ספרו נפגעים. אגב, סיסמת התעמולה שלו היתה: "צריך לוחמים בכנסת". מסר מיליטנטי, אגרסיבי, אלים. אם זה היה תלוי בו, הוא אומר, פרופסור לייבוביץ היה יושב כבר מזמן בכלא. סתם פואנטה.

●

אותו חפ"ק של אחר-צהריים ורובדבנים. צחי הנגבי שקוע במרידות: "יש 200 מטר של הליכה ברגל מהחניה עד לכניסה של הקאנטרי. האם נתפוס אותם שם או במידשאה? לפי הערכות אופטימיות יהיו לפחות 6000 איש. חצי מטר מרובע לאיש. צריך לקחת את זה בחישובים. המיקום שלנו יחסית לכניסה הוא בקו אלכסוני לכוון המיזנון".

מהמרידות לשאלות: מה צריך לעשות שם? מול מי אנחנו פועלים? יש קולות צפים? איך מזהים תומכים? להדביק סטיקרים זה טוב או רע? אולי זה ירגיז אותם?

מהשאלות להצעות החברים: לתגיד לכולם שלום ולחייך. אסור לריב עם אף אחד. אפשר להביא ליצן (שרה כהן: "אוי ואבוי. אל תשים ליצן"). צריך להביא ילדים, זה תמיד נראה טוב. אולי בלון ענק? להכין צ'קים עם התחייבות על ארץ ישראל השלימה ("אל תשכחו שחברי מרכז רגישים לצ'קים. כבר היה לנו עניין עם הארוחה"). אולי מניפות? ("יגידו שצחי עושה רוח"). וגם לתת-אלוף במיל. ויגי יש מה לומר: "מודיעין זה עניין חשוב. צריך להשתיל אנשים שלנו במטות אחרים, כאילו הם עובדים עבורם, אבל שכל הזמן יטפטפו צחי הנגבי. דרך אגב, ראגתם שהמטה של ביבי יהיה לידכם"?

עוד משהו של צחי: "יש 2080 חברי מרכז. מתוכם אני מכיר ומזהה 1784. אני מעריך שאין אדם שמכיר כמות כזו. 296 עדיין לא פגשתי. אם אתם רואים אחד כזה לקחת אותו אלי בכוח. האינטראקציה הזו של דקה אחת כבר מחזקת אותנו. אם אתם פוגשים מתלבטים לבוא אלי ולהצביע עליהם, ואני אגיע לשם כאילו במקרה. הם לא ידעו שקיבלתי מידע שהם מתלבטים".

●

תא הזיכרון במוחו עמוס ב"1784 חברי מרכז. שמות, פרצופים, סימני זיהוי משפחתיים. שיר הלל לזיכרון האנושי. מי שמתקשה לדמיין את המספר שיחשוב על ארבעה וחצי עמודים צפופים בספר טלפונים. "הוא גם יודע מתי אשתו של חבר מרכז מקבלת מחזור", אומר חבר מרכז מרדן, "זה הכוח שלו. כך הוא הצליח". שנתיים וחצי הקדיש מאמץ להכיר, אבל בעיקר לזכור. "למדתי בעל-פה", הוא צוחק. מה מצחיק?

מילא לזכור, ולהגיד אהלן, ולדובב אגו, אבל יש גם חתונות, חגיגות בר-מצווה, ברית מילה, וגם להבדיל, אבל. יום אחד לפני הפאנל רץ מחתונה באופקים לחתונה ברמת-גן. ברבע לשתים-עשרה הגיע לאולם הרמת-גני. אוי, כולם כבר הלכו הביתה. צחי שועט פנימה. עדיין לא הכל אבוד. חבר המרכז המכובד ואשתו יושבים מותשים ליד שולחן הכבוד. "אוף, חבל שלא היית. היה פה רוני (מילוא), ואריק (שרון)". צחי שומר על קור רוח. העיקר שהספיק ללחוץ יד. איפה החתן והכלה? הוא רוצה להצטלם איתם. הידיים שלו חובקות בדבקות תוך שניות ספורות את כתפי החתן והכלה. קליק. עכשיו אפשר ללכת. המשימה מולאה. צחי הנגבי יוותר לנצח באלבום המשפחתי של הזוג הצעיר. לאן עכשיו?

●

אשקלון. שמונה בערב. כינוס בביתם של גבי וו'אקלין. גם המועמדים ד"ר בן גל ורחל קרמרמן היו שם. חבר מרכז שואל את ז'אקלין: "תגידי איך זה ששם המשפחה שלו לא כהן?" ז'קלין: "לא יודעת. אולי הוא החליף את השם". רחל קרמרמן פוצחת בהכפשת שמו של אלי דיין (ראש העיריה שנבחר כמועמד לכנסת מטעם המערך), מרעיפה על צחי חינחונים בסגנון "הוא עוף גריר", "עד סוף ימי לא אשכח את תמונת האנדרטה וצחי למעלה. זו בשבילי ארץ ישראל המקרינה, הלוחמת, היפה, הטובה, והוא מייצג אותה". מלקקת לבני עדות המזרח: "המערך אומר יש לנו בני עדות מזרח, אבל אצלם זה לא טבעי, אצלנו זה טבעי, זה צמח איתנו". וקובעת: "הליכוד הגשים את המהפיכה האנושית. האדם במדינה הזו הוא לא אתו אדם". ויש גם משפט מפתח של המארח: "אנחנו יותר טובים מהם אובייקטיבית".

תורו של צחי. עובר חבר, חבר, חבר. הפגנת ראווה של הזיכרון, ומיד פותח במיומנות דיבור מרתקת בסיפור על שני בחורים צעירים, זאב ויוסף שמם, שנפגשו בעיר צ'לסי לפני 72 שנה, ותהו כיצד להקים מדינה. "יוסף טרומפלדור", לוחש צחי, "אמר שאנו זקוקים לאנשים שיהיו מוכנים להקריב הכל למען המדינה. אנשים שיהיו כמתכת שאפשר לחשל ממנה כל דבר עבור המדינה. הרעיון הטהור של השירות. כשואב ז'בוטינסקי אמר לטרומפלדור אין אנשים כאלה, ענה לו טרומפלדור במילה קטנה – יהיו. מילה המקפלת את כל האמונה היהודית והחזון הציוני. ועל זה גדלתי".

●

פסק זמן. שאלה: מה דעתך על הבינוי פאשיסטי?

תשובה: "תפיסת העולם של הפאשיזם אומרת שהמדינה היא מעל לכל. לאזרח יש תפקיד אחד והוא לשרת את המדינה. התפיסה שלי הפוכה – המדינה צריכה לשרת את האזרח".

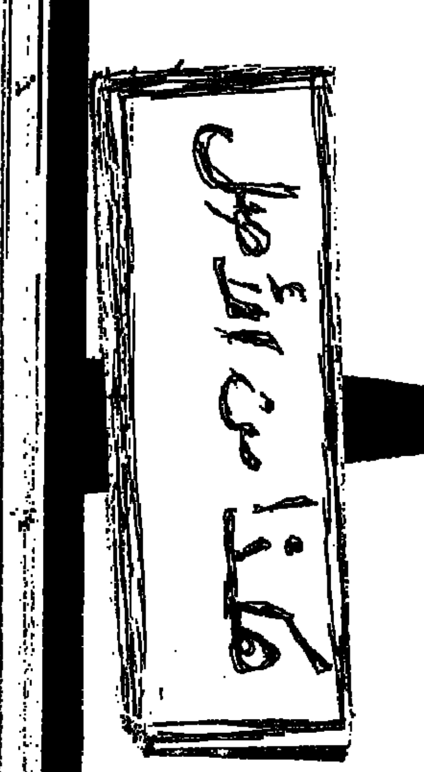
איך הוא שכח על מה הוא גדל. אבל זה היה בתל-אביב. לא באשקלון.

●

המשך הנאום באשקלון: "את השיחה הנשגבה הזו בין ז'בוטינסקי לטרומפלדור לא תמצאו בשום ספר במערכת החינוך שלנו. כל המערכת עוסקת בדברים בטלים. זה מבהיל כמה הם בטלים. למשל, החינוך לדמוקרטיה. מה זהו כאילו קבעו הנחת יסוד שכל הנוער הציוני הוא נגוע בנגע של עריצות, שחלילה אם לא נטהר אותו או תצמח תופעה אנטי דמוקרטית. או דבר אחר – מאבק בגזענות. כלומר, גם פה יש הנחה שצומח דור שהוא גזען שהוא שונא זרים, ואז חייבים כמובן במכבש שטיפת המוח לעקור את הגזענות הפוטנציאלית. או דווקא בשנות הארבעים – מפגשי יהודים ערבים. לא ז'בוטינסקי, לא שליחיו, לא שירי אצ"ג, לא יצירות פרופ' אלדר, לא המחתרות, לא

(המשך מעמוד 49)

"מערכת החינוך עוסקת בדברים בטלים. למשל, החינוך לדמוקרטיה. מה זהו? כאילו קבעו הנחת יסוד שכל הנוער הציוני נגוע בנגע של עריצות. או המאבק בגזענות – גם בה יש הנחה שצומח דור שהוא גזען ששונא זרים. זה סירוך מערכת ואם, בעזרת השם, שמיר ירכיב את הממשלה הפעם לא נוותר על תיק החינוך"

הרועה [illegible] בסיידר

[illegible] אנטלפנית, עם [illegible] לאפס להיות משהו בחיים. מורה אחד עם הרבה [illegible]ונות ידע להפעיל בו את המוטיבציה החבויה, לנווט אותו בין החוקים הנוקשים של המסגרות שלא התאימו לו. נשמה של איש אדמה במפעל של מיץ טבעי.

מאת יצחק בן־חורין
צילם: בני גלזר

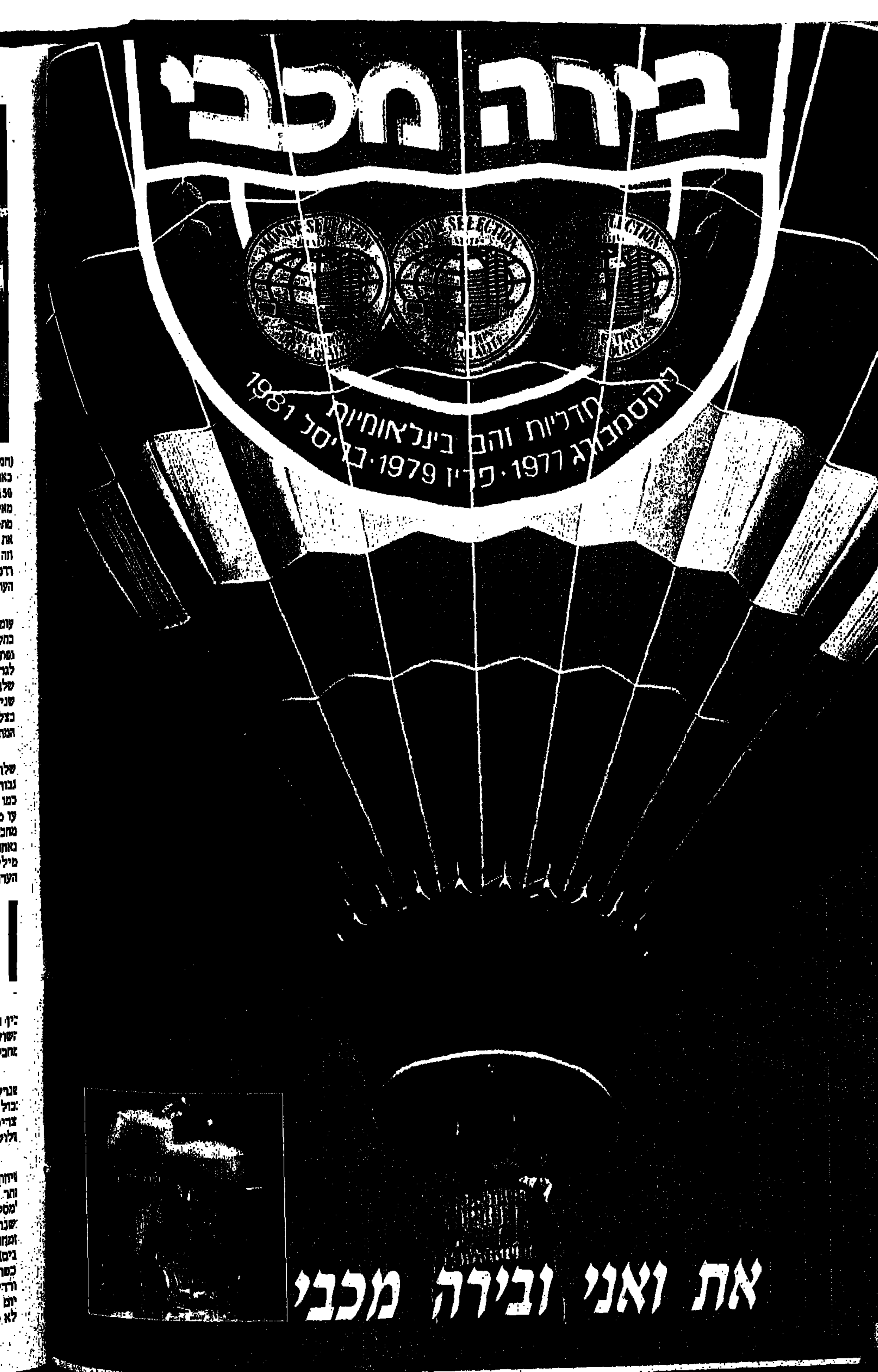
חדר האורחים שלו ישראלי טיפוסי. טלוויזיה, כורסאות נוחות וציורי שמן על הקיר. מתחת למערכת הסטריאו המשוכללת מכצבץ תגור קרב. הנשק האישי ותגור נוסף מונחים בהיכון מתחת למיטה בחדר השינה. מחלון המטבח נשקפת גדר המערכת.

לפני שלושה שבועות כלמו כוחות צה"ל חוליית מחבלים שהתקרמה לעבר כפר־יובל והגיעה למה שמוגדר בלשון הצבאית טווח אפס מהבית של רחמים גלעד, הדייר הצפוני ביותר במושב. רחמים, בן 38, המתין למחבלים בחצר הבית עם הנשק דרוך. כמה כדורים שרקו מעל ראשו, אבל צה"ל כבר עשה את העבודה.

לפני 13 שנה, ביולי 1975, התעורר רחמים לקול יריות. "ישנתי אז בבית ההורים. עם אור ראשון שמעתי יריות ורצתי לנשק. ארבעה מחבלים רצו על הכביש וירו בקלצ'ניקובים לעבר דלתות הבתים. הבית של ההורים שלי היה הרביעי. פתחתי חלון כי לא זיהיתי מאיפה היורי, אבל אז כבר פסקה האש והבחנתי

(המשך בעמוד הבא)

רחמים גלעד:
"אין מקום שאני יכול להרגיש קשור אליו רגשית חוץ מכפר־יובל. את נושא השורשים צריך לראות דרך עיניים של פלח"

(המשך מהעמוד הקודם)

כאנשים במדים ושיער ארוך הולכים על הכביש, 100־150 מטרים ממני. אני צועק להם 'מה העניינים, מאיפה הירויות' ואחד מהם מכוון עלי ורנ"ט ויורה. אני מתכופף והרימון פוגע בגג. הטיח נושר והאבק מכסה את כולי. רק אז קלטתי שמחבלים חדרו לתוך הכפר וזה היה שוק בשבילי – אני שבמשך שירותי הצבאי רדפתי אחריהם בכפרים בלבנון התקשיתי לעכל את העובדה שהם מסתובבים בחצר שלי".

רחמים מתעשת ורץ לדלת מחשש שהמחבלים עומדים להסתער על הבית שלו. "פתחתי בזהירות חרך בחלון וראיתי אותם מתרחקים. יצאתי למרפסת ופתחתי באש. אחד מהם נפגע ונפל. השלושה החלו לגרור אותו לכיוון בית משפחת יוסף חי יצחק, השכנים שלנו, ואני אחריהם. אחד המחבלים ירה עלי וחיפה על שני האחרים שפרצו לבית השכנים. בן דוד שלי בצלאל שהגיע מכיוון אחר, חטף כדור בירך מאש המחבל. בשלב זה הקיפו חיילינו את הבית".

אירוע טראומטי בחיי כפר יובל, בו מצאו מותם שלושה ונפצעו שלושה. הבית ההוא ננטש, עשביה גבוהה מקיפה אותו. הזמן בבית העזוב של משפחת חי כמו עמד מלכת. מסביב הכל פורח. דשא ועצים בירוק עז מקיפים את הבתים המודרנים שנבנו מאז. תרירות מחבלים, ירי קטיושות, משכרים בחקלאות – והאנשים נאחזים שם בקרקע. רחמים גלעד, מ"פ במילואים (לא מיליטריסט. דווקא איש של פשרה מדינית עם הערבים), חיל גם בביתו.

> **"עד כתה ו' לא ידעתי בעצם לקרוא. אני זוכר את עצמי נכנס לכתה ומפריע"**

רחמים מוביל אותנו לסיור רגלי בעמק המפריד בין הכפר לגדר הגבול. הוא נע בין מרבצי שיבולת שועל הצהובה ומצביע על מקום לכידת שתי חוליות מחבלים, שניסו באחרונה להגיע לכפר־יובל.

היו זמנים שהאירוע הבטחוני החמור ביותר נרשם בגיזרה – גניבת עדרי צאן מכפר־יובל. גדר גבול לא היתה. העמק הצהוב ובתוכו גוש מבני בטון צריפים, הוא הזכרון הראשון של רחמים כילד בן שלוש וחצי בכפר־יובל.

הוא נולד בקוצ'ין שבדרום הודו. המסורת מספרת שיהודים הגיעו לשם בתקופת שלמה המלך, בחיפוש אחר אוצרות. בתחילת שנות החמישים הם הגיעו למסקנה שהאוצר האמיתי טמון בישראל ועלו ארצה. בשנת 1954 הגיעה משפחת יעקובי, האב יפת האם שמחה והבנים מרים ורחמים (בארץ נולדו עוד שלושה בנים). כמה חודשים במעברת שער־עליה ומשם עולים לכפר־יובל שבגבול הצפון. היו שם לפניהם יוצאי כורדיסטאן, מושב שיתופי עם סידורי עבודה לחברים. יום מושב עובדים של 85 יחידות משק ותשע יחידות לא משקים, הרוב יוצאי קוצ'ין.

והורים ידעו לקרוא עברית עוד מקוצ'ין. עברית מהתנ"ך עם טעמי המקרא, אבל הם לא הבינו את הנקרא. הילד רחמים לא ידע קרוא וכתוב עד כתה ו'. בבית־הספר ראו אותו מעט מאוד. הוא עזר בקיום המשפחה. רחמים היה רועה. בכתה א' קיבל שלוש פרות. כעבור שלוש שנים הסוכנות המירה אותן כ־70 כבשים.

הייתי הרועה. זה היה העיסוק העיקרי שלי בחיים. זה היה די קשה. הייתי קם לפני זריחת השמש, ויוצא עם העדר למרעה. מתרחק 8־7 ק"מ הבית. בעשר הלכתי לבית־הספר ובאחת חזרתי הביתה והוצאתי את העדר למרעה עד לאחר השקיעה. השעות הקרירות היו הנוחות למרעה, הייתי רועה במשך כל השנים בבית־הספר העממי".

"החברים שלנו היו רועים לבנונים. הגבול היה אבני סימון מנדטוריים. חצינו אותו ורעינו בלבנון והם חצו אלינו. היינו מביאים בירה והלבנונים לבנה, ועשינו ארוחות משותפות לא רעות. במשך השנים הוקמה גדר גבול ונמתח החיץ. המשכנו לחצות, אבל בעיקר לקראת 5־1964, עם התחממות הגבול הסורי בגלל המאבק על מקורות המים, הגבול ננעל.

"למעשה, לא למדתי בצורה פורמלית. לא היתה תכנית לימודים מסודרת. היינו שני ילדים רועים בכפר ועוד מבוגר אחד. המורות בבית הספר היו חיילות ואני חושב שהן הבינו את המצב. התקופה היתה קשה. נאבקנו על הקיום. ארוחה היתה מורכבת מלחם שחור, מרגרינה וריבה. אשל שתינו פעמיים־שלוש בשבוע. הקפדנו לאכול בשר פעם בשבוע, בשבת.

"עד כתה ו' לא ידעתי לקרוא. בעצם לא למדתי כלום. אני זוכר את עצמי נכנס לכתה ומפריע. הייתי ילד שובב. החיים היו משחק, ללא משמעות קפדנית של לימודים. בכתה ו' היה לי מחנך מצפת בשם יונתן, שצריך לתת לו את הקרדיט להתפתחות שלי. הוא לקח אותי בידיים, והתחיל לעזור לי כומנו הפנוי.

"היה לי המון זמן בשדה. בסך הכל זה משעמם להיות רועה צאן ויש המון זמן חופשי. תוך זמן קצר ידעתי לקרוא. אחר כך התחלתי לבלוע ספרים. היתה לי מאניה של קריאה. למעשה, לא הייתי זקוק ללימודים הפורמלים. החלפתי ארבעה ספרים בשבוע בספרית בית־הספר וידעתי אותם כעל פה. לא היתה לי בעיה של זכרון. לבחינה בהיסטוריה בכתה ט' כבר ידעתי את הכל – מתוק המורבי עד לעת החדשה. לא ידעתי את חומר הלימוד הפורמלי, אבל למדתי בעצמי על גלילאו ועל קופרניקוס ועל ספרי מסעות סביב העולם".

כשהיה בן 14 מכרו הוריו את העדר ושלחו את רחמים ללמוד בתיכון, שם נתקל הרועה מכפר־יובל בקושי עצום להשתלב במסגרות פורמליות. בקיץ הגיע לקורס הכנה לפנימיה הצבאית בחיפה. המעבר החד למסגרת צבאית קפדנית לא התאים לו. הוא עזב את קורס ההכנה וחזר הביתה. למד ארבע שנים בתיכון רנציגר בקרית־שמונה, מגמה ריאלית. תלמיד פרובלמטי, לא שיטתי, עם פוטנציאל אישי גבוה.

ותגייס לצה"ל באוגוסט 1969, והתנדב לסיירת גולני. "פעלנו בעיקר בדרום לבנון. בתקופה ההיא התחזקה פעילות פתח, מיקוש, ירי קטיושות. הרגשתי שאני מגן באופן ישיר על הבית שלי. לא פעם חדרתי לעומק שטח האויב וראיתי את הכפר שלי מאחור, מעבר לכתף. ביצענו חדירות לתקיפת יעדי מחבלים בשינא, עין־אבל, תיבנית. תקופה ארוכה סחבתי על הגב את מטעני חומר הנפץ. בסך הכל השתתפתי בעשרים פשיטות על מפקדות מחבלים".

רחמים לוחם ואחר־כך קצין חי"ר בגולני, היה כבר משוחרר מצה"ל, במאגר הקצינים כשפרצה מלחמת יום הכיפורים. לא היתה לו יחידה. הצליח לאתר את המג"ד והצטרף אליו כלוחם, לאחר הניסיון הכושל הראשון לכבוש את החרמון. רחמים קיבל פקודה לנווט את הגדוד לתקיפה השניה עד להיתקלות.

"היה לי מזל שהתחלנו להוביל ולא נתקלנו. לקחנו שני יעדים ועדיין לא נתקלנו. קיבלנו פקודה לקחת יעד שלישי ואני ניווטתי את הגדוד עד קרוב להיתקלות. למזלי, הפלוגה המסייעת באה מכוון מג'ד אל שאמס ועברה אותנו בדרך ליעד. הם נתקלו ראשונים וספגו את מכת האש הראשונה, בה יש עיקר האבידות. ממש לפני שבירת הסורים ונסיגתם, חדר לי כדור ללסת. הובש בלם את שטף הדם והציל אותי. זה היה ממש לקראת סיום הכיבוש".

עניין של מזל. 15 שנה אחרי. צלקת מסמנת את מקום חדירת הקליע. רחמים גלעד, נמוך קומה, מקריח, עור שחום. מדבר כמעט בלחש, אבל זה לא מחוסר בטחון. בפורומים בהם הוא יושב היו רוצים לשמוע אותו מדבר מהר יותר, ובקול רם. עם הזמן למדו שכדאי לשתוק ולכרות אוזן כדי להאזין לדבריו. יש מה לשמוע וללמוד ממנו. מי היה מאמין שהרועה האנאלפבית מכפר־יובל יהפוך למנכ"ל מפעל מיצי הגליל העליון, המייצר את הסיידר ועוד מיצים טבעיים.

יושבים בקפה "הבימה" בתל־אביב. הרבה "אנשים יפים": פוליטיקאים, אנשי כספים ותיקשורת. ענגת בושם ריאוורנטית מרחפת בחלל. רחמים גלעד – אדם מכוכב אחר. מומין סיידר הגליל – אלא מהז –

> **"באותו רגע לא הטרידה אותי הפציעה והלחימה. חשבתי על השדה החרוש והגשם שבפתח ושלא הספקנו לזרוע את הבצל"**

מרגיש זר בתל־אביב. "אין מקום שאני יכול להרגיש קשור אליו רגשית חוץ מכפר־יובל. את נושא השורשים צריך לראות דרך עיניים של פלח".

המשפט הזה מחייב הסבר. "אחרי שנפצעתי בחרמון וחולצתי לאחור, הרגשתי רע, איבדתי דם, הייתי על סף עלפון. נרשתי את הקסדה מהראש, ירדתי עם החובש לאחור לכיוון העמק. באותו רגע לא הטרידה אותי הפציעה ולא הלחימה עם הסורים. מה שהעסיק אותי זה שהשדה חרוש והגשם בפתח ואנחנו – שלושה צעירים שסיימנו שירות סדיר והקמנו שותפות לעיבוד שטחים חקלאים – מגוייסים בחזיתות ולא הספקנו לזרוע את הבצל. אתה חי כאן את הטבע, את עונות השנה וזה במרכז ההוויה שלך. 22 באוקטובר ועדיין לא סמנו את הבצל בתלמים והגשם ידפוק אותנו".

בקפה "הבימה", בו יושבים אנשים שצומת גלילות הוא הצפון הרחוק עבורם, חוזרת ועולה השאלה מה יש לו לעשות שם בגבול הצפון. רחמים מנסה להסביר כי תל־אביב לא עושה לו שום דבר. הוא

(המשך בעמוד הבא)

רחמים גלעד ליד פס היצור במפעל: בטוח הוא יחשוף מוצרים חדשים.

רחמים גלעד ליד גדר הגבול בכפר־יובל: "האנשים כאן לא מחפשים אלטרנטיבה. זו דרך חיים".

(המשך מהעמוד הקודם)
לא נאיבי. מכיר את הישראלי החדש שעבורו כסף וגינונים חיצוניים הם חזות הכל. אלה יתקשו להבין את השפה שלו, עברית בדיאלקט צפוני. כפר־יובל הוא חלק מהנוף, מהטבע ומהאנשים. זו זהותו ואין אחרת.

"האנשים בכפר־יובל לא מחפשים אלטרנטיבה. זו דרך חיים. בחיי השנה אני לא חי בפחד. הנושא של המתח הבטחוני עולה ויורד סביב אירועים. חרדות לא מפירות את השלווה. הן חלק מהחיים. אתה סומך על הגדר ועל צה"ל וגם מאמין בעצמך שאתה היכול לטפל במצב. אנחנו יוצאי צבא בטוחים בעצמנו ובכוחנו. מי שלמד לאחוז נשק יש לו בטחון עצמי. בצבא אתה מ"פ ויכול להגיד לחיילים שלך להסתער וכאן בבית שלך אתה לא יכול לאחוז נשק?"

"אתה לומד מהר להבחין בין עושי הרוח לבין הרציניים. בסופו של המשחק עם צעצועי המשרד אפשר לבחון את היושב מולך"

מאז הזמן הצהוב הפרטי שלו – אותו מראה ראשון של עמק שטוף שיבולת שועל וקוביות בטון וצריפים שנחרט בזכרונו של רחמים הפעוט – קרו הרבה דברים. בעמק הזה חלף הילד רחמים עם עדרי הצאן שלו. כאיש מבוגר הוא בלם בגופו מחבלים שחצו את העמק. היום צבוע העמק בהרבה ירוק של מטעים וכרמים ובהרבה אדום של רעפים ולבן של בתים פרטים מודרניים שנבנו בכפר־יובל. הבית שלו בשיכון הרחבה של הצעירים, טובל בדשא ועצים. הוא הקיצוני בכפר, הכי קרוב לגדר. הגבול קרוב־קרוב.

השותפות בעיבוד מטעים ובניית לולים בקבלנות של רחמים וחבריו באה לקיצה במלחמת יום כיפור. רחמים חזר פצוע וגילה כי שותפו ובן־דודו יוסי חי, מ"פ, נהרג בקרבות עם המצרים. החבילה התפרקה. רחמים החליט לצאת לחפש את משמעות החיים.

ב־1975 יצא ללמוד חקלאות במכללת תל־חי. כעבור שלוש שנים החליט רועה הצאן לשעבר ללמוד באוניברסיטת חיפה. מה זאת אומרת ללמוד? כמעט שלא הגיע להרצאות. לא הכיר סטודנטים, פרט לארבעה שדיווחו לו מה לומדים. הוא עבד במשווק פרי של המושב וזה איפשר לו לקפוץ מדי פעם לאוניברסיטה לברר מה לומדים.

"למעשה עד היום אני מתקשה להיות פורמליסט. אני בולע ספרים ומשתדל להצליח בבחינה; גם באוניברסיטה לא עשיתי עבודות ולא הייתי דידקטי. זה לא נבע מזלזול. צריך לזכור את הרקע שלי כדי להבין את הקושי שלי להיכנס למסגרות. נוכחותי בשיעורים היתה אפסית. ריכזתי חומר יומיים־שלושה לפני הבחינה ועברתי".

עבר זה לא מלה. עבר בהצטיינות. ממוצע של 9.4 במקצועות המתמטיים, באלגברה – עשר, במקצועות אחרים בהם לא גילה עניין מיוחד עבר בציונים בינוניים. ב־1982 השלים תואר בוגר אוניברסיטה בכלכלה ומינהל עסקים.

הישג גדול לרחמים, שמחה גדולה לשמחה ויפת יעקובי, עולי קוצ'ין. האח נחמיה השלים לימודי רפואה, והיום הוא גר בחולתא ומתמחה בגניקולוגיה. האחות שרה בוגרת אוניברסיטה בחינוך וקרימינולוגיה היא חוקרת נוער במשטרה ומרים חשבת מועצת טירת־הכרמל. רק האח חיים ובוגר אוניברסיטה בחינוך), חזר לחקלאות והוא מרכז את משקי המשפחה. מטעי תפוחים ולול. רחמים היעיל והזריז היה כוח העבודה העיקרי בבית. למרות החלומות והמאמצים האישים, נפגשו האחים בסופי־שבוע וביצעו את עבודות הקטיף. לפני ארבע שנים נשברו. היום עושים פועלים דרוזים מרמת הגולן את עבודות הקטיף.

בתחילת 1983 התמנה רחמים גלעד לסגן מנהל מנג"ל (מיצי גליל עליון). מפעל איזורי, בו שותפים כל מגדלי התפוחים בצפון. 44% קיבוצים, 44% מושבים, 12% מושבות. המפעל הוקם ב־1979 כדי לווסת את שוק התפוחים בארץ על ידי קליטת העודפים ועיבודם לרכז. מדי שלוש שנים מתחלף המנכ"ל. קדנציה אחת קיבוצניק, קדנציה אחת מושבניק.

ב־1983 מונה רחמים לסמנכ"ל כדי להכשירו להחליף את המנכ"ל הקיבוצניק. הרבה חרדות היו במערכת הקיבוצית המשומנת ומאורגנת היטב של קיבוצי הגליל העליון. מארבעת המועמדים של המושבים הם העדיפו את רחמים, אבל עם פרפרים בבטן. רחמים הרגיש בזה: "אנשים חשבו שאכשל". בינואר 1984 הוא מונה למנכ"ל מנג"ל לקדנציה של המושבים עד שנת 1986. ועכשיו כבר 1988, ורחמים עדיין בתפקיד. החברים מהקיבוצים נתנו לו להמשיך לנהל גם בקדנציה שלהם.

בשנים 1979־1984 היה מנג"ל מפעל איזורי לכל דבר. כמו המפעלים האחרים המעניקים להקלאים שירותי אריזה, שחיטה והובלה. מנג"ל נתן שירותי עיבוד של עודפי תפוחים בצורה של רכז (חומר גלם לתרכיזים לשתיה) ויכולת למנוע הצפת השוק בתפוחים ושמירה על מחירם. מפעל עונתי, שבקיץ קלט תפוחים והפך אותם לרכז והמנהל יצא לסיבוב מכירות בחו"ל לשבוע עשרה ימים, מכר 50־70 מכולות, והפעילות העונתית הסתיימה באוקטובר. תפוקה 25 אלף טון פרי בעונה. מחזור של 3־2.5 מיליון דולר – תלוי ביבולי העונה.

רחמים גלעד: "ב־1981 נפתח קו צנוע של 'סיידר' לשוק מצומצם. עם כניסתי לתפקיד החלטנו לשנות את האסטרטגיה: במקום הסתפקות בהפיכת עודפי תפוחי־עץ לרכז – לעסוק בייצור משקאות. הערכנו את המעבר בעולם משוק מיצים מלאכותיים לטבעיים ואת הפוטנציאל הגלום בו. החלטנו להיכנס מסיבית לשוק המיצים, וכך הקדמנו את השוק הישראלי בשנה־שנה וחצי. בשנת 1985 רכשנו את צ'מפיון של גבעת־חיים והרחבנו את סל המוצרים הסופיים. הוחדרנו מיגוון מיצים טבעיים: סיידר תפוחי־עץ, מנגו, אננס, תפוזים ואשכוליות. הרחבנו את מחזור הפעילות כמעט פי חמישה. היום אנחנו מתחרים בשוק משקאות חופשי ודינמי, שכדי להישרד בו אנחנו מתמחים בייצור מיצים טבעיים ללא חומר משמר, בטכנולוגיה מתקדמת".

מדוע כתוב על הפחיות שלכם שהמיץ "משוחזר"?

"מיץ משוחזר הוא מיץ טבעי ב־100%. תפוחי־עץ שבתהליך טבעי הופכים לתרכיז על ידי נידוף המים ואחסון במיכלים, חוזרים באביב למצבם הקודם על ידי הוספת מים. וזהו תהליך שיחזור. מכון התקנים הבא להגן על הצרכן, מחייב אותנו לכתוב מיץ משוחזר. מבחינתי זו בעיה שיווקית קשה, כי המילה משוחזר נשמעת פחות טוב מנקטר. נקטר הוא מיץ שיש בו לפחות 40% מרכיב טבעי. מיץ משוחזר הוא מאה אחוז טבעי. אנחנו משקיעים כסף בפרסום ומנסים לשכנע את המכון לשינוי המילה הקשה הזו".

הפעילות העסקית מחייבת את רחמים גלעד לבלות יומיים בשבוע בתל־אביב. "כשאני בתל־אביב – העניין שלי זה העסקים שאני עושה. תל־אביב וכפר־יובל זה לא רק ריחוק גיאוגרפי אלא קצב חיים שונה. לפעמים כשאני חוזר מפעילות אינטנסיבית גבוהה, תוך כדי נסיעה הביתה לשלווה, אני מרגיש את המעבר לחופש".

מנטליות של רועה צאן. אפילו שעון אינו עונד על ידו. "קיבלתי שעון לבר־מצווה ואיבדתי אותו. מאז אין לי שעון. התחושה של חופש קשה לבטא אותה. איך אני מסתדר? יש שעון באוטו ובמשרד יש מזכירה".

"כשאני חוזר מפעילות אינטנסיבית בת"א, תוך כדי נסיעה הביתה לשלווה, אני מרגיש את המעבר לחופש"

הוא מופיע מול אנשי עסקים אחרים, בלי רגשי נחיתות. לבוש בפשטות, נטול מניירות. "לא משחק את המשחק הזה. יש משרדים שאתה נכנס אליהם ומנסים ליצור מנופים דרך מופעי רושם. אתה לומד מהר להבחין בין עושי הרוח לבין הרציניים. בסופו של המשחק עם צעצועי משרד, כשמגיעים לתכל'ס, אז אתה יכול לבחון את האיש שיושב מולך. אפשר להגיע לפגישה בסנדלים, אבל אני לא מזלזל. למולי, בשוק הישראלי לא צריך לענוד עניבות. ביציאה לאירופה אני עונד עניבה, נעליים, אפילו שעון. אין ברירה, אני מכבד בהופעה שלי את אלה שאני מתייצב מולם".

רחמים גלעד קיבל לידיו מפעל איזורי עם כושר ייצור המוגבל לתנובת החקלאים והמשרת אותם לוויסות עודפי יצור למניעת הצפת השוק וירידת מחירים. היום נותן המפעל למגדלים מחיר גבוה – 120 דולר לטונה בממוצע, לעומת 100 דולר בארה"ב ו־80 דולר באירופה.

במפעל מיצי הגליל העליון הכל בסיידר. בימים האחרונים החלה חלוקת רווחים בין השותפים – קיבוצים, מושבים ומושבות בגליל העליון. שנה שלישית עם מאזן רווחי. חלוקת רווחים לראשונה בהיסטוריה. נצחון גדול למי שטען שאפשר להתגבר על הקשיים הנובעים מריחוק מתל־אביב (תעבורה, קבלת שירותים פיננסים וייעוץ משפטי) ולעשות תעשיה רווחית.

בספטמבר־אוקטובר יחשוף רחמים סל מוצרים חדש. "שבמגוון ובאיכותו יהיה חידוש לעומת כל המוצרים הקיימים". ולחשוב שהאיש הזה היה פעם אנאלפבית, שסיכויו להגיע למשהו היו פחות מאפס. איזה נצחון מתוק, מתוק כמיץ תפוחים טבעי.

תחקיר

חוקי אבל מסריח

כשהגביר מחלק, טיפש מי שלא לוקח. ומלאה הארץ עמותות וחברות ומועדונים. "אתה לא יודע איך הכל הולך"?, מזכיר פייסי גרופר למי ששכח, "זוהי מדינת חלוקה. כמו בגטו". ואם מחלקים, למה פייסי לא ואחרים כן? אז לח"כ גרופר יש "מועדון איכרי המחר", חורבה ישנה בכניסה לעתלית. 50 אלף ש"ח. ח"כ יהושע מצא ברא את "סקופ", 100 אלף ש"ח. לח"כ אריאל וינשטיין יש "העמותה לעידוד היזם העצמאי" ולח"כ חיים קופמן – "הלאום". ח"כ חיים רמון צועק "הקצבה אישית מושחתת", אבל גם הוא הרים יד במרס 88' בעד ההחלטה שהופכת את המצב הזה לחוקי. כולם עושים את זה. הליכוד והמערך, הליברלים וכל השאר. אבל זה לא אומר שזה בסדר. וזה על חשבוננו.

מאת עמוס לבב

"יש עוד לא ראינו גרוש", מתלוננים בעתלית כמה מאיכרי האתמול, מצביעים בכעס לעבר מועדון איכרי המחר, חורבה מטה ליפול בכניסה לעיירה. "חמישים אלף שקלים פייסי השיג לנו, אבל איפה הכסף"?

בועדת הכספים של הכנסת מתרצים את העיכוב בהעברת הסכום למועדון המחר של איכרי האתמול בעתלית, ב"עיכובים מינהליים". אבל "עד שיגיע הכסף", אמרה גברת רות גרופר, מזכירת ה"חירבה" השוכנת בכניסה לעתלית, "אין על מה לדבר. גם לא על פעילות המועדון". גברת גרופר המזכירה היא במקרה גם אשתו של פסח גרופר.

ברשימת האיכרים שעדיין מאיישים את מועדון איכרי המחר של עתלית, מופיעים עוד כמה שמות מוכרים: עמנואל גרופר (במקרה אחיו של פסח גרופר), יהונתן גרופר (במקרה, לגמרי במקרה – בנו של פייסי), אלימלך גרופר (איזו מקריות – בן דוד של ח"כ גרופר), וכמובן – פסח גרופר עצמו. מתוך 13 חברי המועדון, חמישה נושאים את השם "גרופר".

יו"ר המועדון הוא משה דווידסקו. "גם הוא מסרב לדבר", אומרת רות גרופר, המזכירה. "בלי שיתוף הפעולה שלנו לא תצליח לכתוב את הכתבה", היא מבטיחה.

או גם "פייסי" מסרב. כאשר פנינו אליו לתגובה בפעם הראשונה, נטף נופת צופים. כירסם את קצה הסיגר הגדול ואמר: "ברצון אראה לך את הפעילות של מועדון איכרי המחר. רק תן לי לעבור את הבחירות בליברלים בשלום". למרות הסיכון שברכה (ושהרי מי יכול לעבור בחירות בליברלים "בשלום"?) – נתנו לו. והוא עבר אותן בשלום. לאחר שנבחר, הראה לנו את גבו הרחב – אותו גב שמאחוריו מצאו להם מסתור כל איכרי האתמול. "אתה לא יודע איך הכל הולך בארץ"? – עוד הספיק "פייסי" לזרוק מאחורי גבו. "זוהי מדינת חלוקה. ממש כמו בגטו".

ואם מחלקים, "פייסי" לוקח. והוא עושה את זה בגדול. למתנ"ס עתלית הוא השיג 40 אלף שקלים. למועדון איכרי המחר – 50 אלף.

"מה יש"? התרעמה המזכירה רות גרופר, כאותם רגעים יפים כהם עוד הסכימה לדבר איתנו. "אם ישנו אדם בישוב קטן כמו עתלית שיכול לעזור, אז למה לא"?

פעם, נזכרים זקני עתלית באנחה נוסטלגית, היתה פעילות במועדון איכרי המחר. הוא שכן ליד הגורן, כאשר בעתלית א' (שם מתגוררת משפחת גרופר עד היום) התגוררו 12 איכרים שחיו מפלחה.

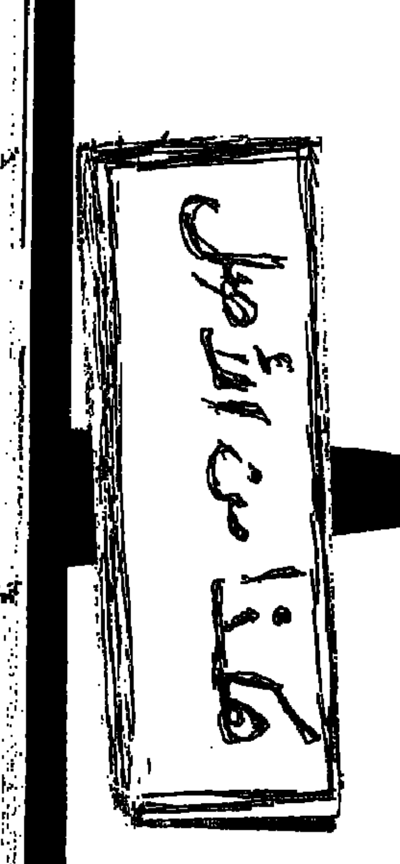
(המשך בעמוד הבא)

"מועדון איכרי המחר" בעתלית: רות גרופר, מזכירה; במקרה אשתו. 13 חברים, מהם עמנואל גרופר (במקרה אחיו), יהונתן גרופר (במקרה, לגמרי במקרה – בנו), אלימלך גרופר (איזו מקריות – בן דוד שלו) וכמובן – ח"כ פסח גרופר עצמו.

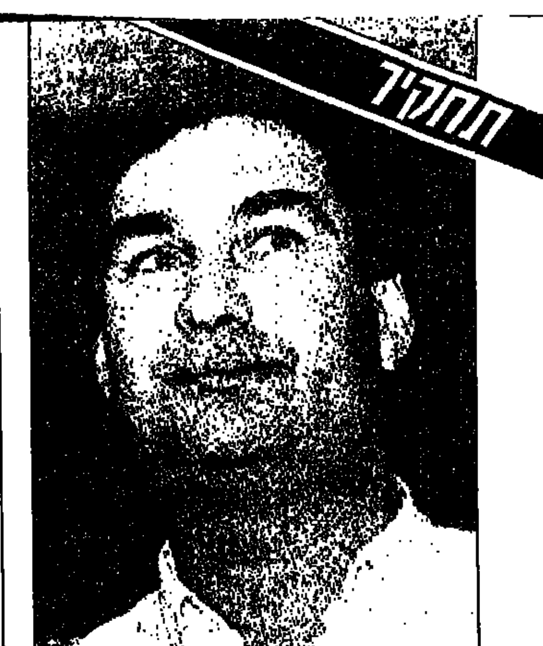
ח"כ יהושע מצא, האב המייסד של מועדון "סקופ" (ראשי תיבות של "סינמה־קפה־פוליטיקה") שנולד ביוני 1985: "בית גדול, מלא פעילות".

ח"כ פסח גרופר (מימין, צילם שמואל רחמני), ח"כ יהושע מצא (משמאל, צילם ראובן קסטרו) ו"מועדון איכרי המחר" בעתלית (במרכז, צילם עמוס לבב). כספים מחשמיים.

תחקיר

ח"כ חיים קופמן:
"שחיתות? למה שחיתות? כשמשרד החינוך מקציב לחזמורת אחת עשרת אלפים ש"ח, ולשניה כלום – זו לא שחיתות?".

ח"כ אריאל ויינשטיין:
"אני תומך בעשרים עמותות שקשורות בתנועה הליברלית. מה רע בכך שעמותות קיבלו כספים? הכל חוקי".

ח"כ חיים רמון:
"יש לי חלק בגועל נפש. מה יכולתי לעשות? אם לא הייתי מאשר כספים ל'סקופ', הם לא היו מאשרים כספים ל'בית ברל'".

(המשך מהעמוד הקודם)
ובעתלית ב', מעבר למסילת הברזל, עוד 12 משפחות שמשקיהן התבססו על רפתות. מעבר למסילת הברזל הוקם גם מפעל המלח, ומעיזבונו של מנהלו הראשון, מרדכי סורדין ז"ל, הוקם מועדון איכרי המחר.

היום זוהי הכניסה לעתלית. גבעה יפה עם דשא ירוק ודקלים, וכקורקורה – "חירבה" עם טיח מתקלף, תריסים מנותצים, כמה כסאות בפנים, שירותים בחוץ ובתוכם צינורות השקייה, ומעל כל אלה עדיין מתנוסס שלט דהוי: "התאחדות האיכרים בישראל, מועדון איכרי המחר, מכבי הצעיר, סניף עתלית".

המועדון הזה ידע ימים יפים יותר. זה שנים, אומרים אנשי עתלית בעילום שם, לא היתה פה פעילות. כולם מזכירים דווקא ישיבה שנערכה שם לפני כשבועיים (מוזר, באותה עת תמה המלחמה על הכסאות בליברלים ו"מעריב" שב להתעניין במועדון) בקשר לגמ"ח (גמילות חסד), שגם בה מעורב פייסי גרופר. לזכותה של רות גרופר ("אני עובדת מהבית") ייאמר שהיא פעילה גם בקרן הזו, בנוסף לעול הכבד המוטל עליה כמזכירת מועדון איכרי המחר.

בשנות החמישים, ממשיכים איכרי האתמול האלמונים להשתפך בנוסטלגיה, זה היה המרכז. כאן נערכו מסיבות, חגיגות בר־מצווה, משחקי פינג־פונג, מפגשי קבוצת הכדורגל "מכבי" עתלית. היו גם לילות יפים, שם, ליד הגורן.

ואז הגיעה לארץ עלייה גדולה, אוכלוסיית עתלית הוכפלה כמעט בן לילה, ומועדון איכרי המחר נעשה צר מלהכיל את כולם. הפעילות המקומית הועברה, ברובה המכריע, לבניין מועצת הפועלים. היום עתלית היא עיירה עם צביון כפרי, רוב תושביה אינם עוסקים בחקלאות ופעילויותיהם התרבותיות מתרחשות במתנ"ס יפה ומשגשג. מועדון איכרי המחר נהפך לאנדרטה מעוררת רחמים לימים יפים יותר. בעתלית אומרים שצבי שפירא, או ליתר דיוק "צבי זאב שפירא, חקלאי" (כפי ששמו מופיע בספר הטלפונים), הוא הסטוריה מהלכת, ויוכל לספר לכל עיתונאי מתעניין את כל עלילות המועדון מיום היווסדו בסוף שנות הארבעים.

בטלפון נשמע צבי זאב שפירא נחמד ונעים ושש לחלוק עם קוראי העיתון את ההסטוריה של המועדון. "יש לי גם מסמכים", הוא מבטיח. נקבעת פגישה. למחרת, בדיוק בשעה היעודה, אנו מגיעים לעתלית. "התחרטנו", צועקת אשתו, הממתינה בכניסה לחצר, חיל ורעדה על פניה. בקושי מאפשרת לנו לצאת מן המכונית. צבי שפירא מנסה לומר משהו מפתח ביתו ומובהל בידי אשתו בחזרה הביתה. "לא, איש לא איים עלינו", היא מכחישה. "סתם התחרטנו".

בגלל החרטה הזו לא נוכל לשמוע סיפורים על הימים של פעם, כאשר האיכרים ישבו על הגדר וריסקסו בעיות ברומו של עולם או נסעו לחיפה בימי שישי כדי לגבות כספים מהסוחרים בשוק, ואחרי־כן הלכו להצגה יומית של מערבון בקולנוע "אוריון", שהיום מקרין רק סרטי סקס. איש גם לא יחלק עימנו את זכרונותיו מהצעקות והמריבות שבקעו מהמועדון הקטן על זכויות מים ועל חלוקה ברורה בין הנחלות. גם לא נדע פרטים מרוייקים כיצד ניגבו חמישים לירות מכל חבר, עד שנבנה מפעל המים, ודמי החבר נכללו כבר במחיר המים.

מכל מקבלי המשכורות נותרה רק הגברת גרופר, אבל היא "עובדת מהבית" ולכן לעולם לא נדע מה קורה עם כספי מועדון איכרי המחר של עתלית. הסוד ספון בבית גרופר, מאה מטרים בלבד מהמועדון. גם בני הזוג שפירא, איכרי האתמול, מתווספים לרשימה הארוכה של אנשי עתלית המסרבים לדבר על מועדון איכרי המחר, שקיבל 50 אלף שקלים מוועדת הכספים של הכנסת.

עו"ד ידידיה באר, חבר עמותת "עידוד היזם העצמאי": "מה אני אומר על חלוקת הכספים הזו כעורך־דין? מבחינה משפטית זה בסדר. מבחינה ציבורית? זה פתוח לכל אדם, להשגותיו והערותיו".

רק מרדכי עמר, ראש המועצה, אינו מסרב לדבר. הוא דווקא מצא שימוש לחורבה השוכנת בכניסה לעיירתו. "שם תשב נציגות של קצין העיר בימי חרום", הוא אומר. "לא, עד היום היא לא ישבה שם, תודה לאל, לא היה מקרה חרום". שימוש אחר שראש המועצה הדינמי של עתלית מצא למועדון איכרי המחר – מרכז פס"ח (פינוי־סעד־חללים). כן, כמובן, גם לימי חרום בלבד.

ובשאר ימות השנה?

"אין פעילות", הוא מאשר, ומזכיר, כמו כולם, את הישיבה החשובה שהיתה שם לפני שבועיים. אגודת החקלאי, לה שייך המועדון, דווקא די פעילה. רות גרופר היא המזכירה. 21 חברים באגודה, ביניהם אלמנות של חקלאים המחכירות את אדמתן. "כסף הכל עתלית כבר אינה מושבה חקלאית", מסביר מרדכי עמר. "רק בימים אלה מכרנו עוד 174 מגרשים לעירונים. בסוף 1989 תמנה עתלית 5000 תושבים. היום האיכרים הם מיעוט".

ראש המועצה אומר שפסח גרופר מאוד עוזר לעיירה. "יש לו קשרים", הוא מסביר. "סידר לנו רציף בתחנת הרכבת, יש לו קשרים עם חברי כנסת, עם מפעל הפיס. עכשיו הוא השיג לנו כספים מוועדת הכספים – למתנ"ס, למועדון איכרי המחר, למחנה המעפילים. הוא דוחף, אין מה לדבר, והכל מתוך דאגה ליישוב. אתה שואל מדוע אזרחי ישראל כולם צריכים לשלם בעבור שיפוץ מועדון איכרי המחר? אינני יודע. אלה הקצבות. לנו בוודאי שאין כסף לשפץ אותו. אם גרופר לא היה משיג את הכסף, המועצה היתה מפקיעה את המקום. לא נוכל להרשות שבכניסה לעתלית יהיה מבנה מוזנח כל כך".

שפר גורלו של פייסי גרופר. לו לפחות היתה כתובת רשומה. לא כזה היה מצבו של ח"כ יהושע מצא, שגם הוא רצה לחלוב כספים מועדת הכספים של הכנסת. אז ליהושע מצא יש "סקופ" בשבילך, אדוני משלם המיסים: איך להוציא 190 אלף שקלים מכספך ולחלק את הסכום הצנוע הזה בין מקורביו.

בחודש יוני 1985 נולד ה"סקופ" של ח"כ יהושע מצא. "סקופ" – ראשי תיבות של "סינמה־קפה־פוליטיקה". מקום לא היה, תוכן לא היה, אבל היו מקורבים ששיוועו לפרנסה. הצעד הראשון – פנייה לעורך־דין אברהם שלום המקים עמותה. וכל מטרות עמותת "סקופ" הלא הן רשומות בלשכת רשם העמותות בירושלים: "קיום פעילות תרבותית, ארגון אירועים חינוכיים, הפעלת מקום מפגש לאירוח פעילות תרבותית ו/או חינוכית".

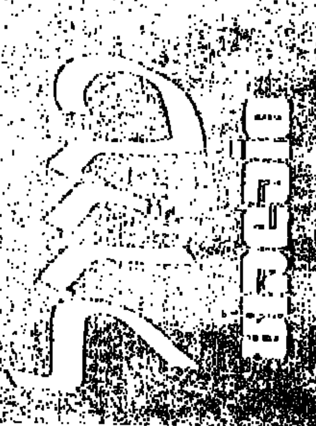
זהו. יש עמותה, יש מטרות, עכשיו צריך יושב־ראש. אין בעייה. לוקחים את עו"ד דן נווה (שמתם לב למספר עורכי־הדין המעורבים בעסקים האלה?) וממנים אותו ליו"ר. דן נווה, לגמרי במקרה, הוא גם העוזר של משה ארנס ודובר תנועת החרות. חברים אחרים: שאול מורחי, יגאל יצחק, אשר קוש, אהרון ברנשטיין, עמירם בוגט, נחשון ואדה.

עכשיו יש יו"ר, ומטרות, וחבורת מייסדים. דווקא יהושע מצא, המייסר בהא הידיעה של "סקופ", אינו מופיע ברשימת המייסדים. ומה נחוץ עתה? מקום לפעילות. אין בעיה. הכתובת, כפי שהיא מופיעה אצל רשם העמותות: רחוב הרצוג 6', ירושלים. גם טלפון יש: 638943.

מה נותר לנו לעשות? ללכת למועדון "סקופ" ולהנות מקצת קפה וסימפטיה. זה אמור להיות מקום נעים, ביחוד אם בזכור שרוחו של יהושע מצא נחה עליו. אלא שברחוב הרצוג 6' אנו מוצאים רק שתי דירות ירושלמי טיפוסי. "מועדון סקופ?" שואלים השכנים בחשד. "אין כאן דבר כזה".

גם דן נווה, היו"ר, לא מתגורר שם. אבל יהודית ומרדכי מנהיים כן מתגוררים שם, בקומה א'. אלה הם ההורים של דן נווה (לשעבר מנהיים). "סינמה־קפה ופוליטיקה"? שואל אבא מנהיים. "אין פה דבר כזה". "זה היה לפני כשנתיים", מסביר דן נווה, "לא

(המשך בעמ' 98)

אבטיחים – אדומים וגם צהובים: אורגניים, טבעיים, מתוקים במידה.

מאת נילי פרידלנדר
צילם שמואל רחמני

73. טיול אבטיחים

אמצע הקיץ. תחילת עונת האבטיחים בבקעת בית נטופה, עשרים דקות מחיפה. מאמצע יולי עד סוף אוגוסט. "בטיח אל בטוף" כמו שאומרים הערבים, האבטיחים של בקעת בית נטופה, ידועים גם בשם "אבטיחי הגליל".

בבקעה שהיתה מכוסה מים עד לפני חודש הם גדלים בלי השקייה וכשמדברים על אבטיח בקיץ זה הטעם האמיתי – כאן לא מנפחים אותם במים כדי שיזכו למחירים הגבוהים של תחילת העונה.

הטיול הוא אל שדות האבטיחים של מושב יודפת. מושב שיתופי שיושב בהר מעל הבקעה כבר יותר משלושים שנה. אבטיחים אורגניים, טבעיים, הטובים שבטובים. החקלאים של יודפת לא מנסים לשנות את הסביבה וממשיכים לגדל כאן אבטיחים ומלונים כמו דורי דורות של חקלאים ערבים לפניהם, ואיתם. זו לא תעשיה, אלא התאמת החקלאות לסביבה, באדמה לא מדושנת ועם מחזור זרעים. יש כאן מאות דונמים של אבטיחים רגילים וגם אבטיחים צהובים, שזהו זן די חדש בארץ ויש לו טעם מיוחד, מתוק במידה. יש פה מלונים נהדרים מזן "גליה" וגם שדות של חומוס, חיטה ותירס.

רוב התוצרת האורגנית "ביוטופ יודפת" הולך ליצוא, וחלק משווק בארץ עם התווית "טוב השדה" של ארגון החקלאים הביולוגיים. את החיטה מוכרים ליישוב השכן הרדוף. שם אופים מהחיטה לחם מיוחד ללא שמרים, "לחם שאור", בטחינת ריחיים ששומרת על המלאות של הגרעין. בהרדוף מכינים מהחיטה גם בורגול וכוסמת ועל כך בהמשך.

מהטיול אל שדות האבטיחים של יודפת, בבקעה, חוזרים הביתה עם אבטיחים צהובים ואדומים וגם אבטיחי "פינאמה" ישר מהשדה. בהזדמנות זאת מכירים לא רק חקלאות עברית, בשכנות לחקלאות הערבים, אלא גם מכירים עוד דרך חדשה שעולה מכביש שפרעם־נצרת אל גוש שגב בגבעות הגליל המערבי, ובדרך גם רואים בריכה עתיקה ששוקמה לאחרונה בידי חקלאים של יודפת, ובה אפשר אפילו להרביץ טבילה קצרה במי באר רעננים.

● תנסיעת ליודפת:
מצומת יקנעם פונים שמאלה ומיד ימינה, לכיוון בית שערים העתיקה. מתחברים לכביש טבעון־נצרת. פונים ימינה ואחרי שני ק"מ שמאלה, לכיוון טבריה. מגיעים לצומת המוביל בכביש שפרעם־נצרת. פונים שמאלה (לכיוון שפרעם) ומיד ימינה לכיוון כפר מנדא. בדרך משמאל רואים ישוב חדש, חנתון, ואחריו כחצי ק"מ מצד ימין עצי אורן וטרקטורים, שדות תירס ואבטיחים. זו החווה של יודפת.

דרך עפר פרטית שכתוב עליה יודפת מובילה אל הבאר העתיקה, למרגלות תל חנתון – זה התל הנראה מימין (מזרח) לכביש.

מחקריות מגיעים הנה דרך שפרעם ומחיפה עולים צפונה בכביש מהצומת יגור עד צומת סנהדרין. נוסעים מזרחה עד הפניה לכפר מנדא, אחרי שחולפים ליד ביר־מכסור משמאל ואלון הגליל מימין. לפני מאגר בית נטופה, אגם אשכול, פונים צפונה. ממשיכים כמו שמתואר קודם עד למרגלות תל חנתון.

אחרי התל חונים והולכים בדרך העפר ימינה, מזרחה אל הבאר המשוקמת, ביר אלבדויה.

● ביר אלבדויה:
ויקטור גרן היה חוקר צרפתי של ארץ ישראל. שמונה פעמים ביקר בארץ וסייר לאורכה ולרוחבה, משנת 1852 עד 1888. "תיאור ארץ ישראל שלו" הוא מקור מצוין לדעת איך נראו המקומות לפני מאה שנה ויותר. בכרך השישי של "תיאור ארץ ישראל" (הוצאת יד יצחק בן צבי) הוא כותב: "ב־14 באוגוסט, בשעת חמש ושמונה דקות הגעתי לח'רבת ביר אלבדויה. הבאר מדופנת באבני גזית נאות, והיא בוודאי עתיקה. הבריכה שלצידה נבנתה במועד יותר קרוב לזמננו. לא הרחק מן הבאר יש שרידי ח'אן ערבי שאורכו שבעים צעד ורוחבו חמישים... מעל הבאר והח'אן, בפאת מערב, מתרומם מידרון מתון של גיבעה נאה המעובד זה זמן רב: גרן מצא על תל חנתון חרסים רבים, שרידי מצודה וקשתות. לאחרונה עשו פה חפירות".

אותה באר שימשה את תושבי האיזור, ובבריכה לידה שטפו את הצאן. לאחר שנים ללא שימוש נהרסה הבריכה. החקלאים של יודפת שיקמו אותה באבנים מקומיות שהיו פזורות בשדה. ועכשיו מתרחצים בה הילדים הקטנים של יודפת.

● קונים אבטיחים:
לחוות יודפת באים גם כדי, לקנות במחיר סיטונאי. אבטיחים צהובים, אדומים, מלונים ותירסים אורגנים, טבעיים. יש קבוצות של משפחות וחברים שנוהגים להתארגן ולבוא לכאן כדי לקנות בבת אחת 400־500 קילו לכל הקיץ. לתאם מראש עם יוסי ליברמן בטלפון 06־555774 בחוות יודפת, ובבית ביודפת בשעות הלילה המאוחרות 901576־04.

● המשך הטיול:
צפונה: ממשיכים לנסוע ישר וליד כפר מנדא פונים שמאלה, לדרך עפר סלולה ועבירה לכל רכב. הדרך מטפסת לאורך שבעה ק"מ בגבעות החשופות אל מורשת, ישוב חדש. פניה שמאלה (בכביש) למיצפה אבי"ב. פניה ימינה למושב יודפת. אחרי קורנית ולפני יודפת יש פניה לכביש עשיר בנוף, שמביא אותנו לכביש עכו־צפת ליד כרמיאל. הכביש עובר בנופי המצוקים של נחל חילזון.

● המסעדה של הרדוף:
מטיילים שלא ממשיכים צפונה יוכלו לחזור לכביש ימינה, מזרחה, לכיוון צומת סנהדרין והקריות. אחרי הפניה ימינה לשפרעם יש פניה שמאלה לעדי ולהרדוף.

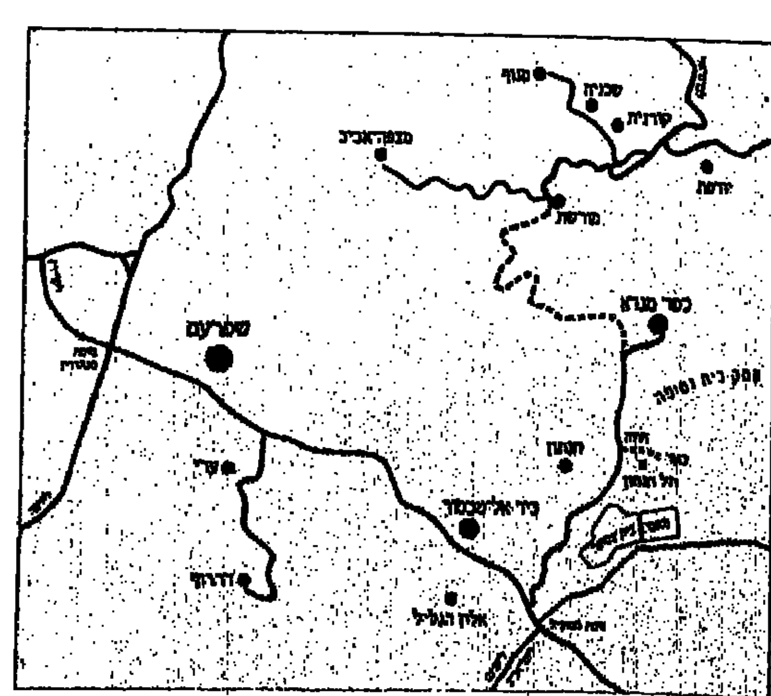
בהרדוף 80 נפשות. מעל נחל ציפורי יש מסעדה צמחונית גדולה ובה מגישים ממיטב התוצרת החקלאית הטבעית של האיזור, ללא דשנים וריסוסים. בחנות אפשר לקנות גם את הקטניות והדגנים הטבעיים: חומוס, קמח חיטה, בורגול, צמחי תבלין מיובשים וגם "לחם השאור", שהחיפאים קונים בכל רשתות השיווק.

20 דקות מחיפה וארוחות בוקר כפרית מעשר עד שתיים עשרה בצהרים. ביצים של תרנגולות שמשוטטות בשדה. סלט ירקות אורגני מהגן, לחם וגבינות צאן, קפה או תה ב־8־10 שקלים.

משתים עשרה בצהרים עד חמש בערב מגישים ארוחה של פשטידות ירקות ומרקים ותבשילי ירקות. 14 שקלים.

ביקורים של משפחות גדולות וקבוצות כדאי לתאם מראש בטלפונים: 04־865560, 04־865655, 04־865300.

במסעדה אפשר גם לחגוג שמחות משפחתיות באווירה כפרית צנועה ובנוף גלילי אמיתי, כולל האוויר הקריר והמבושם של הגליל המערבי בקיץ.

טעם חדש לדיאט

קיץ קל זה טמפו דיאט,
ועכשיו עוד יותר קל -
עם הטעם החדש דיאט אורנג'.
קח ליד את הדיאט שלך -
קולה, לימון ועכשיו גם אורנג' -
בלעדי לטמפו.

לאכול בחוץ

טנדורי: גם אוכלים, גם מתבדרים

בסניף האילתי של "טנדורי" האוכל בא עם המוסיקה. יש גם רקדנים (צילום: שמואל רחמני)

"טנדורי" בתל־אביב הוא סיפור הצלחה מתמשך של מסעדה הודית יפה, עם מטבח מצויין, שרות לפי מיטב מסורת המזרח. לא מכבר פתחו סניף באילת, על רציף הלאגונה, בתוך הסטוץ הגדול של פאבים, מועדוני שיט, חנויות חוף ומה לא.

וכמו במסעדת־האם התל־אביבית כך בסניף האילתי – כמעט כל הצוות מיובא מהודו. החל מטבחי תנור הטנדורי דרך מוזג הקוקטיילים ועד אחרון המלצרים. התפריט, האיכות, הטעמים – זהים לחלוטין בשתי המסעדות האמורות. ההבדל הכמעט־יחיד: להקת נגנים ורקדניות מהודו שבאילת מנעימה את ארוחות הסועדים. כיאה לעיר־נופש: גם אוכלים, גם מתבדרים.

אנחנו פותחים את ארוחתנו בלגימת זעפרני לאסי – משקה קריר־סמיך, עשוי מחביצת יוגורט. אפשר להזמין אותו מתוק, כקוקטייל, או מלוח – כמתאבן. משקה זה, הנפוץ בעיקר בחבל פונג'אב, מרענן ומחניף לחיך בעת ובעונה אחת.

עוד אנו לוגמים וכבר מגיעה צלחת גדולה עם ירקות חתוכים וצלוחיות עם רטבים שונים ואותן פיתות פריכות הקרויות פאפאד, עשויות מבצק קטניות מתובל שיובש לפני שהוכנס לתנור או לשמן העמוק שבמחבת. הפאפאד "נשבר" בפה ומתפרק שם כשהוא מעניק ללשון ולחיך את כל טעמיו.

ועד שאתה מחסל את הפאפאד, כבר מגיעה סלסלה ובה קימה־נאן – מין לחם הממולא כבשר כבש טחון ומתובל. אתה מוצא באותה סלסלה גם פאראטה – שהוא לחם מתנור הטנדורי, ממולא במחית תפודים, אפונה וגזר. אחר־כך מגיעים כל מיני מתאבנים נוספים, ביניהם ה"מוטון סאמוסה", שהוא בצקית שנאפתה בשמן עמוק ובתוכה פרורי בשר כבש.

כנפי אפרוחים שהושרו בתחמיץ שום ותנגוויל מתובל במבחר תבלינים וכופתאות תפודים ממולאות ברוטב מנתה מגיעים בהמשך. לאלה נילווה הפקוראס – מבחר ירקות טבולים בבצק עדשים, מטוגנים בשמן עמוק ומוגשים ברוטב מתוק. ממבחר המרקים מוסין שולחננו קערית מרק אחת עם כמה כפות, פשוט כדי לדעת מה זה "טמטר קה שורבה". מגיע מרק עגבניות סמיך ועשיר, מעוטר בעלי כוסברה. מעניין.

מבחר המנות העיקריות כולל מורג טיקה סבאוכאג, שהוא נתחי עוף צלויים על גחלים, מכוסים בתערובת תבלינים שונים, עלי כוסברה ועלי נענע; קבאב מתובל וריחני הקרוי נגריסי. אל אלה נילוה הבאסמאטי – אורז הודי המאופיין בגרגיריו הארוכים, המריפים ניחוח מיוחד. אלה מבין קרואי השולחן שביקשו פריים הזמינו וקיבלו חסילונים בתחמיץ ונגוויל עשויים על גחלים, ודג לוקס נטול עצמותיו, שהושרה בתחמיץ מיוחד של הבית. לאלה נילווה הפרון־ביריאני, שהוא אורז מבושל בחסילונים, פירות ואגוזים.

עד שאנחנו לועסים ונהנים מתיישבים בשיכול ברכיים על הבמה הקטנה שני נגנים הודיים. האחד מקיש באצבעותיו על ה"טאבלה" והשני פורט על ה"סורדי". אחר כך מופיעות שתי רקדניות בסדרת ריקודים המייצגים את איזוריה השונים של תת־היבשת הענקית הזו. מאכילים אותך, משקים אותך, מנגנים לך וגם רוקדים בפניך – אז מה חסר לבגאורמה מנה אחרונה חסרה לו.

הקינוחים שאנחנו לא מוותרים עליהם במסעדה ההודית הישראלית: ועשר־קולפי – גלידה עשויה מרכיבת חלב ופירות יבשים: גולאב־ז'אמון – כדורי גבינה לבנה חמים טבולים בדבש.

מחירים לדוגמה: מרק עגבניות – 5 שקלים. ניתחי עוף על גחלים – 14. חסילונים בתחמיץ – 20 שקלים. אורז עם חסילונים ופירות – 16 שקלים. גלידה הודית – 5 שקלים.

"נצחון" רומני במגדל של אשקלון

טוב, אז הולכים למגדל. איפה זה מגדל? ליד טבריה? לא. מגדל של אשקלון. העיר העתיקה שננטשה על ידי תושביה המקוריים ב־48'. שם, בעצם, התחילה אשקלון של ימינו. בחלק הישן של העיר הנרשה יש רחוב שקוראים לו הרצל, וברחוב הזה מסעדה רומנית שקוראים לה "נצחון". ותיקה מאוד. הגישה אומצות מהגריל וקבאבים וכרוב חמוץ ומרק צ'ורבה עוד לפני שמסעדה רומנית היתה חזיון נפוץ בארץ הזו.

מגדל של אשקלון עדיין קיימת, והיא נפרדת בצורתה ואופייה מהעיר המערבית. וה"נצחון" עדיין מסעדה המונית, פופולארית. מה עוד שהאלטרנטיבות בכל האיזור מצומצמות למדי. לעומת מה שהיתה לפני חמש־עשרה עשרים שנה, היא הרבה יותר אסטטית. מצויידת, כמובן, במיזוג־אוויר, ושומעים בה הרבה רומנית.

המסעדה עממית והמחירים בהחלט מאופקים. מנות ראשונות (סלט חצילים, איקרה, ממולאים וכו') – עולות ברוב המקרים 2 שקלים המנה. מנת בשר על הגריל עולה כ־8 שקלים. דג – מ־12 עד 18 שקלים.

התחלנו במאשלה: ככר קטן שהיה חמוץ והוחזר אחר כבור למסבה. מכאן ואילך השתפרו העניינים. חומוס־טחינה סביר בהחלט. כרוב ממולא פיקנטי, עם רוטב סמיך עשוי כהלכה. חבל רק שעלי הכרוב היו גסים יותר על המידה. הרי יש רכים לרככם.

הבשרים על הגריל היו בסדר גמור. אומצת פילה עסיסית, רכה, טובת טעמים, הוגשה עם רוטב שום. הקבאב – אף כי לא היה קבאב רומני לכל מרכיביו וטעמיו – היה טעים ועשוי כהלכה. המלצרית ששירתה אותנו במאור פנים היתה יעילה ועל כן לא קופחה בתשר.

מאוז'ל

לקח לי הרבה שנים ללמוד לומר "לא"

יוסי גרבר: "אני גר ברחוב הירקון, אוהב את המיקום הקירבה לים, האנשים שגרים כאן, סוג הפרטיות שיש לך כשאתה מציץ החוצה ורואה ים, לא שכנים"

את הבוקר אני פותח עם הבי.בי.סי. מקשיב תוך כדי אכילה, טיול עם הכלבים, שכיבה במיטה. אני אוהב, למשל, את התוכניות הדוקומנטריות שלהם שמספקות הרבה מהסקרנות שלי, וכשהם משדרים סדרת תוכניות כמו זו על ארווינג ברלין, אני מנסה לשנות את סדר היום שלי בהתאם. "שאלה של טעם", תוכניתו של חיים קינן, גורמת לי לקום מוקדם גם בשבת. אני אוהב להקשיב גם ליומני חדשות ולראיונות, וכשאני עובר – ל"קול המוסיקה", בתנאי שלא משדרים משהו מודרני מדי.

אני שייך לאסכולה שמסמנת בעתון מה כדאי לראות ולשמוע ומה כדאי להקליט, ועדיין אני כותב בפארקר 51. בעט כדורי אני מסוגל רק לחשב. קורה לפעמים שאני מעתיק משהו מהאינציקלופדיה ובאמצע אני מפסיק כדי לחפש את הפארקר, כי נדמה לי שזה לא מכובד להעתיק מהאנציקלופדיה בעט כדורי. זה הכל דברים לא פרקטיים, אין מזה כסף בבנק, אבל אני לא מוכן להכנס למירוץ, להשתעבד למכוניות חדישות, מועדוני יוקרה, תוויות. זה לא מדבר אלי.

תמיד יש המון דברים שאני רוצה לעשות ולא מספיק, ואולי זה מה שמחזיק אותי רענן, ערני וסקרן. סדר־היום שלי משתנה בהתאם למצב־הרוח ולדיאטה. אחרי שנה של עבודה מטורפת, חוסר שינה, ארוחות שחיתות, הרבה בשר ארום ומשקאות חריפים (השמנתי כ־22 קילו), חטפתי סתימה בעורקים. עכשיו אני דל כולסטרול ודל שומן, מתעמל, שוחה, מתעסק בבית עם בירושים, מה כן לאכול ומה לא ואוכל כמעט רק דגים.

"אירוע הלב" שינה קצת את השקפת עולמי וסדר־היום שלי. לפניו סחטתי את עצמי, הן לצורכי עבודה והן לצורכי החיים. היום אני משתדל לקיים אורח־חיים אחר. נותן לעצמי יותר זמן, מטייל יותר עם הכלבים, משתדל לנוח אחרי־הצהרים, אומר יותר "לא" מבחינה מקצועית ובורר מאוד את ההזמנות החברתיות. הפסקתי כמעט לגמרי ללכת לפתיחות וסגירות ואירועים חברתיים מהסוג הזה. הסיפור של אנשים נוצצים וטורי רכילות הפסיק לעניין אותי. פחות יושב לפטפט עם אנשים שהם חברים לצורך העניין. אחרי הרבה שנים ברדיו התפכחתי, למדתי שרוב ההזמנות אינן אליך, כאל חבר, אלא לעמדתך, לתוכנית שאתה מגיש. לקח לי הרבה שנים ללמוד לומר "לא". שחקן רוצה לקבל אישור שכל העולם אוהבים אותו, ואתה פוחד שאם תאמר "לא", לא יאהבו אותך.

בשנים האחרונות, מעטים הספרים שקראתי רק להנאתי. 12 שנה אני קורא ספרים כדי לראיין ביום שישי, וכדי להספיק, קראתי לפעמים רק חצאי ספרים ורבעים. וזה נורא. עכשיו יש לי רשימה של ספרים שאני רוצה לקרוא, כמו "מאה שנים של בדידות" ומאיר שלו ויהודית הנדל, דברים שקיטסקתי ואותם לא קראתי כי מבחינת הרדיו זה כבר היה "בזבוז זמן".

אני אוהב לקרוא ספרים מקצועיים, כמו "על משחק" של לורנס אוליביה וביאוגרפיות, גם של פוליטיקאים. מאוד אוהב את האינטריגה שמאחורי הפוליטיקה והארועים ההסטוריים, תוהה גם מספרים שאין להם ערך ספרותי, דברים כמו "עמק הבוכה". לפעמים אני קורא ביקורת קטלנית וחושב – אותו אני רוצה לקרוא, מלודרמה, משהו מהחיים, קצת אקשן, קהנים.

לעתונות הכתובה, כמו לרדיו, יש קסם מיוחד בשבילי. אני אוהב את המלה הכתובה. קורא ביום [illegible] עתונים ומגזינים ישראליים וזרים, [illegible] ה"ג'אוגרפיק מגאזין", לא מפסיד את [illegible]

שטח פרטי

יוסי גרבר

שחקן

נולד (1933) בשכונת מחלול, ת"א. כילד הופיע בתיאטרון הילדים של המטאטא וברדיו. בוגר תיכון חדש, שירת בחיל המודיעין, למד משחק אצל ניסן נתיב ובלונדון (ר.א.ד.א). הופיע בתיאטרון האנגלי בדרום־אפריקה, באוהל, בתיאטרון חיפה ובקאמרי, בקולנוע ובטלוויזיה. השתתף בתיאטרון הבובות של אריק סמית, מגיש ביום שישי את תוכנית הרדיו "כל צבעי הרשת". על משחקו בשנה האחרונה קיבל פרס ע"ש משה הלוי. גר ברחוב הירקון, ת"א.

מה הניע אותך לבחור במקצועך? הצורך להיכנס בנעליהם של אחרים.

את מי היית רוצה לשחק? המלך ליר, המרגל ישראל בר.

כמו מי היית רוצה להיראות? גרי קופר.

מה המוטו שלך? חייה ותן לחיות.

את מי היית רוצה לראיין? פרנק סינטרה.

אילו אנשים הרשימו אותך במיוחד? מרתה גראהם, סאשה ברדיני, חנה רובינא וג'ון גילגוד.

מה התכונה המציינת אותך? סימפטייה לבני אדם ובעלי חיים.

מה החולשות שלך? ההתנהגות, לעתים, ילדותית והראייה לא תמיד מקיפה.

מה מביך אותך? מחמאות שמרעיפים עלי, למרות שאני מאוד נהנה מהן.

למה אתה מכור? לפיטפוטים, לעתים גם פיטפוטי סרק.

איך אתה מפנק את עצמך? בשינה.

על מה אתה מתחרט? על זה ששנים ארוכות עישנתי ללא הגבלה.

מתי אתה נבהל מעצמך? כשאני מרגיש שאני לא בבקרה מלאה על מה שקורה איתי.

מתי אתה לא יכול לסבול את עצמך? כשאני זולל ללא מעצורים ומשמין בהתאם.

בפני מה קשה לך לעמוד? בפני בקשות ותחינות. אני פשוט מתקשה לומר "לא".

מתי אתה מתבייש? כשאני פוגע במישהו ומבין מיד שלא היתה לזה הצדקה.

מה מניע אותך? סקרנות.

מה נותן לך הרגשת בטחון? מחיאות כפיים.

מה מערער את בטחונך? סביבה עויינת ותוקפנית.

מה מקומם אותך? ממלאי תפקידים ששובצו בהם לא בגלל כישורים אלא בגלל קשרים.

באיזה מצב אתה שונא להימצא? לפני הצגה חדשה, כאשר הטקסט עדיין אינו שגור בפי.

באיזה מצב אתה אוהב להימצא? לשחק בלהיט, ובתפקיד טוב.

על מי צר לך? על קשישים בודדים, שיש להם זיקנה לא יפה.

את מי אתה מכבד? את אמי ז"ל, שעד רגעיה האחרונים חייתה ביושר ובגאווה.

למי אתה בז? לשרלטנים למיניהם בכל תחומי החיים.

מה מפחיד אותך אצל אנשים? רוע לב.

מה אנשים אוהבים אצלך? שאני מקשיב להם ומכבד אותם.

מה משעמם אותך? שיחות על כלכלה וכסף.

מה מעצבן אותך? ביורוקרטיה מיותרת וכשנדחפים בתור וללא הצדקה.

איך היית רוצה לעבור על החוק? להתחמק מתשלום מקדמות, אגרות ומיסים למיניהם.

מה הדבר שאתה הכי מתעב? חשבונות קטנים בתחום יחסי האנוש, וצרכנות.

איזו אישיות בת זמננו אתה מעריך? משה דיין.

איזו אישיות הסטורית אתה מעריץ? פריקלס.

את מי הערצת בילדותך? את השחקנית רוזה ליכטנשטיין ואת אהרון מסקין.

איזה ספר השפיע עליך בילדותך? "הלב" של דאמיצ'יס.

מהו זכרון הילדות החזק שלך? העוצר הגדול בזמן המנדט הבריטי.

מה רצית להיות בילדותך? שחקן.

מה היתה נקודת המיפנה בחייך? כשהחלטתי לחזור מהתיאטרון האנגלי בדרום־אפריקה לישראל.

מתי התבגרת? עדיין לא.

על מה אתה גאה? על שאחרי כל־כך הרבה שנים במקצוע הצלחתי לשמור על איזון נפשי.

באיזה ארוע הסטורי היית רוצה להיות נוכח? בהכרזת המדינה, ארוע שהיה מחזיר אותי לגיל 15.

מה ההצלחה הגדולה שלך? שהצלחתי לשלב תחביב עם מקצוע.

"אחרי הרבה שנים ברדיו התפכחתי, למדתי שרוב ההזמנות אינן אליך, כאל חבר, אלא לעמדתך, לתוכנית שאתה מגיש".

לי גם העיצוב, אני אוהב להחזיק מגזין שהוד יפה, הולך שבי אחרי צורה, כתיבה, צילומים, משפטים. בעתונות היומית אני קורא קודם כל כותרות ומה ושם מאמר, פיקנטריות, מדע, חידושים, המצאות והוצאות על דברים שאני מעורב בהם. לא קורא סיפורים שבהם אני עצמי עוסק. בסוף השבוע אני עובר על כל העתונים, מהעמוד הראשון עד האחרון, וקורא חלקים נבחרים. לפעמים אני קורא את הטלוויזיסטיקה, ולפעמים מספיק לראות מי חתום על המאמר ולקרוא את השורה הראשונה כדי לדעת מה יהיה כתוב בהמשך ומה תהיה השורה התחתונה.

טלוויזיה במעט שאני רואה. הרבה תוכניות מקליטים לי ואחר־כך מוחקים לי. מעניינות אותי התוכניות הדוקומנטריות, על ציירים, מוזיאונים, משל חיות, זמרים, במיוחד ישנים. אתמול ראיתי את "הלגונה הכחולה" בוידאו. העלילה משומשת אבל צילומי החיות נפלאים. זה נמוך [illegible] לשבת על [illegible] כמה נוחים בשביל הריאטה והכלבים [illegible]

אני אוהב לעשות שני דברים יחד, כדי לא לבזבז זמן, למשל, עם שתיית הקפה (תחליף מצמחים. כשמתרגלים זה לא רע) לראות חמש־עשר דקות מ"האורח קיין", או להכין את התוכנית שלי ולשמוע צ'ייקובסקי או מאהלר. המוסיקה הקלאסית שמעניינת אותי היא שמאלצית בעיקרה.

אני מאוד אוהב אולד'יס. אל ג'ולסון, פרנק סינטרה, ג'וני מאטיס, ג'ודי גארלנד, שירלי בייסי. ואת השירים הישראלים של היום. למשל תופעות כמו מאיר בנאי, מזי כהן, שימי תבורי, הגבהים שהוא יכול להעלות אליהם, ריקי גל, רמי קליינשטיין, הקול הנפלא של ריטה, שעושה כמה שטויות תוך כדי גיבוש אבל היא כשרון גדול מאוד. מאוד התלהבתי מהמופע של נורית גלרון. ויותר מכולם אני אוהב את אריק איינשטיין. בלחן, בזמר העברי יש פריחה, משהו יפה, משלנו, לא יותר רק חיקויים של סאן רמו ואמא רוסיה.

אני אוהב גם את הדור הצעיר בתיאטרון. דור כשרוני ופתוח מאוד, דור שחושב ועושה אחרת. אין לי זמן לראות את כל ההצגות ואני משתדל לראות תיאטרון נטו, מחזות עם אמירה, שבהם המרכיב העיקרי הוא השחקן והטכסט, לא כמות מסתובבות, פעלולים מסובכים ואפקטים טכניים. מצד שני אני מאוד אוהב מחזמרים, אבל זה סיפור אחר.

"סדר־היום שלי משתנה בהתאם למצב־הרוח ולדיאטה. אחרי שנה של עבודה מטורפת, חוסר שינה, ארוחות שחיתות, הרבה בשר ארום ומשקאות חריפים, חטפתי סתימה בעורקים. עכשיו אני דל כולסטרול ודל שומן, מתעמל, שוחה, מתעסק עם מה כן לאכול ומה לא".

אני גר ברחוב הירקון, לא רחוק מאיפה שהיתה שכונת מחלול, בה גדלתי. מאוד אוהב את המיקום, הקירבה לים, האנשים שגרים כאן, סוג הפרטיות שיש לך כשאתה מציץ החוצה ורואה ים, לא שכנים. אני אוהב את הקוסמופוליטיות והעירנות בחלק הזה של תל־אביב, 24 שעות ביממה. לא אוהב את דרום העיר, יש בו משהו לא אסטטי, אגרסיבי, מזיע ולח.

אוהב להסתובב ולהיכנס לחנויות של שמטעס ולחנויות ספרים, לראות מגזינים וספרים ישנים, ספרים על כלבים וספרי צילום. אני צלם איום אבל מאוד אוהב לצלם ומבזבז על זה המון כסף. מוצא חן בעיני מה שצ'יץ' עושה בתל־אביב, בטיילת, בפארקים, בתיאטרון. נכון, הוא עושה גם שגיאות, אבל כמו שאמי נהגה לומר – כשרוחצים כלים גם שוברים כלים.

אין אצלי הפרדה בין עבודה לבית. העבודה היא התחביב, המסיבה. כשזה טוב, אני לא רוצה שזה ייפסק, לא מסתכל על השעון. יותר מכל אני נהנה לעמוד על הבמה ולשחק, ביחוד אם זה מצליח. כשזה לא מצליח הקהל מורש באמצע, וכבר היו לי מקרים כאלה, זה מאוד לא נעים.

האמת היא שאני עושה כמעט רק מה שאני אוהב. ביום שאני ברדיו, זה הדבר שאני הכי אוהב לעשות. בערב שאני בתיאטרון – זה הדבר כהוא וזה ודיעה. ביום שאני מרצה בפני תלמידים בבית צבי אני אוהב את זה עד כדי כך שאני חושב – אולי כדאי לעזוב הכל ולהיות רק מורה. וכשאני מבקר נמתנ"ס, בכרמיאל, למשל, אני יודע שבשיבה ימי ארצה לעסוק בעבודה חברתית, לעשות משהו שיתרום לדור ההמשך.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: גרי אברמוביץ

אבא מת לבד

מאת יעל פז־מלמד

אבא נפצע אנושות בתאונת דרכים. שלושה שבועות אחרי־כן, במחלקת טיפול־נמרץ־התאוששות ברמב"ם בחיפה, הפסיק ליבו לפעום. איש מבני משפחתו לא היה לידו. איש מהם גם לא הורשה להיות עימו במשך שלושה השבועות בהם זכה, אולי, לטיפול נמרץ, אך לא לחסר, הבנה או רחמים. אומרים "השיטה אשמה". "חסרים תקציבים". "מערכת הרפואה מתמוטטת". אבל ליחס מביש של רופאים ואחיות כלפי קרובי משפחה של חולים אין עם אלה דבר וחצי דבר. ומקרים כאלה יש רבים. המעורבים בהם מסרבים להיחשף. לסירוב הזה קוראים פחד. את הפחד הזה צריך לשבור. סיפור אישי שנוגע לכולנו. מי שעוד לא היה בו, יהיה.

צילום: ראובן קסטרו

ב יום שישי אחד כשש בערב, באמצע חודש מאי, נפצע אבא שלי אנושות בתאונת־דרכים. בדיוק שלושה שבועות מאוחר יותר, בדיוק באותה שעה, במחלקת טיפול נמרץ התאוששות בבית־חולים רמב"ם בחיפה, הפסיק ליבו לפעום וגאל אותו מייסוריו. שעה לאחר שנפטר, בשעת הביקור הרשמית, הגעתי לבית־החולים, לעוד אחד מהנסיונות הנואשים לנחמו בכאבו, לנשק סנטימטר או שניים בגופו שלא שתת דם. ליד הדלפק, בכניסה למחלקה, ישב רופא צעיר, שיש להניח טיפל באבי במשך שלושה שבועות, ועיין בעתון. ביקשתי את רשותו להיכנס לחמש דקות לבקר את אבי. הדגשתי שאני בתו.

"לא עכשיו. חכי בצד", ענה לי הרופא לאקונית, מבלי שטרח אפילו להרים את עיניו מן העתון. והוא הרי ידע שאני לעולם כבר לא אראה את אבא שלי. ואף־על־פי כן לא מצא בעצמו ולו מידה קטנה של חן או חסד או רחמים.

"מתי אתה חושב אוכל להיכנס?", העזתי לשאול. ידעתי שאם תעבור לה מחצית שעת הביקור הרשמי, לא אוכל גם היום להביט בפניו המיוסרות של אבי, ללחוש על אוזנו שלא ייכנע, שהוא חייב להלחם על חייו.

"כשאני אגיד לך. ואני מבקש לא להפריע".

וכל אותו הזמן שכב אבי ללא רוח חיים וכל המכשירים אליהם היה מחובר כבר הוצאו מגופו המרוסק. והרופא, שאפילו לא טרח לזרוק מבט לעברי, ידע. אחרי־כן הוא קרא לאחת הרופאות של המחלקה, והיא לקחה אותי לחדר צדדי וסיפרה לי על מות אבי. כשלתי החוצה וישבתי רבע שעה על מדרגות הקיוסק המיותם שליד בית־החולים, מבכה את המת. בדרך עצרתי לרגע ליד הרופא, נשענת על הדלפק מחשש שאפול. הוא העיף בי מבט וחזר אל עתונו. אחת האחיות צעקה עלי שלא אפריע. כמותו של אבי – כמו בחייו הקצרים במחלקה ההיא ברמב"ם – עמדתי המומה לנוכח קהות החושים, גסות־הרוח ותחושת הכוח־ללא־גבול של אלה שחייו היו מופקדים בידיהם.

עשרים יום שהינו – אמי, אחי ואני – כגיהנום פרטי שהוא הרבה מעבר לכאב הצורב של גסיסת האב/הבעל. עברנו השפלות מצד צוות רפואי שאני מניחה שעושה את עבודתו המקצועית על הצד הטוב ביותר, אבל אפילו רגע אחד לא עצר והזכיר לעצמו שיש לו עסק עם בני־אדם.

ברגע שהיתה כף רגלנו דורכת בשערי המחלקה, היה נלקח מאתנו כבודנו העצמי. נהפכנו למיטרד מיותר שצריך כמה שיותר מהר להיפטר ממנו. היינו עומדים ימים שלמים במסדרון שליד המחלקה מבלי שנדע דבר וחצי דבר על מצבו של האיש שפציעתו שינתה את חיינו. איש לא היה מוכן לדבר איתנו, להוציא ראש המחלקה, פרופסור בורשטיין. חתמנו על הסכמתנו לניתוחים שלא ידענו את פישרם, ראינו את אבא מחובר למכשירים שלא ידענו למה נועדו. היינו בעיני הצוות הרפואי הדיוטות שחבל להשחית עליהם זמן בהסברים מיותרים. ומתוך שכך, נלקח גם מאבי כבודו העצמי. הוא נהפך לחפץ שמטלטלים אותו הלוך ושוב. בימים האחרונים לחייו, כשהוא מחוסר אונים ומחוסר הכרה, לא היה מי שיחזיק את ידו, ילטף את לחייו שהעלו זקן, ייתן לו למות בכבוד, כפי שחי. וחוסר־האונים שלו ושלנו כמעט והוציא אותנו מדעתנו.

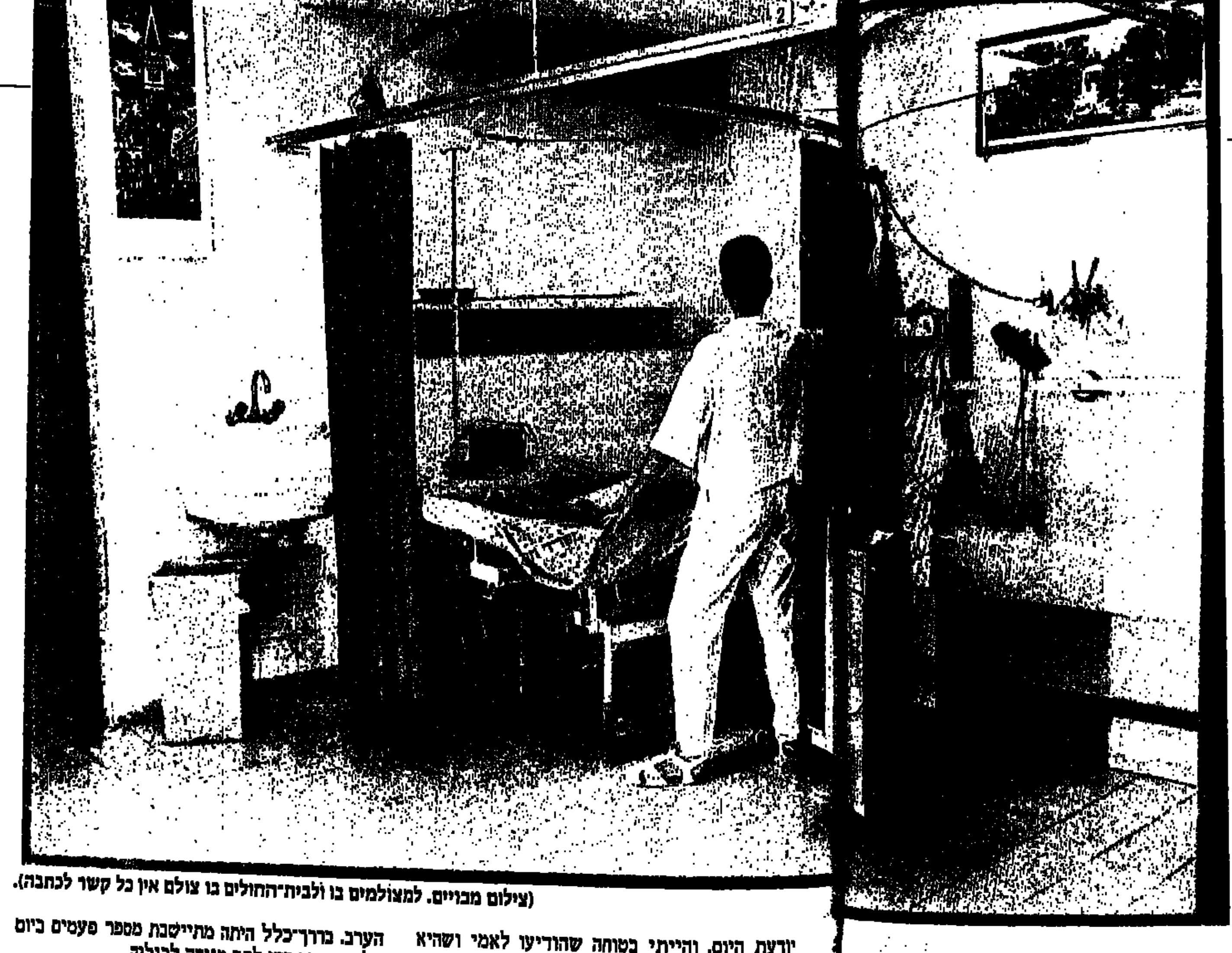
לימים יגידו המבינים: השיטה אשמה; חסרים תקציבים; מערכת הרפואה מתמוטטת. אבל ליחס הרופאים והאחיות כלפינו וכלפי שאר קרובי המשפחה של החולים ששכבו במחלקה ההיא, אין דבר וחצי דבר עם תקציבים ושיטה ומערכת מתמוטטת.

האחות שהיתה נוהגת לצרוח עלינו כאשר שפנו נפשנו בכפנו והעזנו לשאול אותה שאלה קטנה, היתה נוהגת כך גם אילו הרויחה 5000 ש"ח לחודש. הרופא שאמר לי שאפסיק לבלבל לו את המוח, וכן, בדיוק כאשר ביקשתי להיכנס אל אבי לחמש דקות (בשעת ביקור, כמובן), אחרי שלא ראיתי אותו שבוע ימים, היה מדבר אלי באותה גסות גם במערכת רפואה שאינה ממוטטת. וזהו הפן של ההתמוטטות שעליו לא מדברים. שלגביו קיים קשר של שתיקה. בחודש שעבר מאז שאבי נפטר שמעתי סיפורים מסמרי־שיער על יחס מחריד של רופאים ואחיות כלפי חולים ובני משפחותיהם. מיותר כמעט לציין שאיש מבעלי הסיפורים הללו לא היה מוכן להחשף בשמו המלא. קוראים לזה פחד.

וזו הסיבה שהחלטתי לחשוף את הסיפור. את קשר השתיקה הזה חייבים לשבור. אסור להשלים איתו. אסור להיכנע. רפואה טובה אינה רק מכשירים משוכללים ותרופות יעילות. בתוך כל הכאב הנורא חייבים לשמור על כבוד האדם. שרת הבריאות לא תמנה שום ועדה שתבדוק ותגן עלינו, הצרכנים, מפני שרירות־לב, התנשאות וחוסר רגישות של רופאים ואחיות. מעטים יעזו לעמוד לנוכח רופא המטפל באדם קרוב ולתבוע את שהיה צריך להיות מובן מאליו – יחס אנושי. אנחנו לא העזנו. כולם הזהירו אותנו שזה עלול להתנקם בחולה.

•••

כשנפצע, הובהל אבי לבית־חולים "פוריה". יממה לאחר מכן, במוצאי־שבת בחצות, הוחלט להעבירו לרמב"ם. החלטה שכמובן נועדה לתת לו טיפול טוב יותר. רק דבר אחד שכחו: להודיע על כך לאשתו – אמא שלי, מה זה כבר חשוב אם היא תדע מה עלה בגורל בעלה מזה ארבעים שנה, תלווה אותו בדרך הנוראה שבה נגזר עליו למות. באחת אחר חצות צלצלתי לבית־החולים, שאלתי את הרופא התורן לשלומו של אבי. "העברנו אותו לרמב"ם", ענה הרופא. הסביר שמצבו חייב זאת. אז עוד לא ידעתי את שאני

(צילום מבויים. למצולמים בו ולבית־החולים בו צולם אין כל קשר לכתבה).

יודעת היום, והייתי בטוחה שהודיעו לאמי ושהיא נמצאת איתו באמבולנס.

בבוקר המחרת צלצלתי אליה. היא אמרה שהיא בדרכה לפוריה. אז נודע לה לראשונה. צריך היה להתחיל לאתר בטלפון היכן מישכנו החדש. בטיפול נמרץ אמרו שאין אצלם חולה בשמו של אבי. כך גם בעוד כמה מחלקות. לבסוף הגעתי למחלקת התאוששות. התחננתי בטלפון בפני הרופא שענה לי, שרק יאמר אם קיבלו למחלקתם חולה בשם חיים פז. הסברתי שאנחנו נואשים, איננו יודעים את נפשנו, שאני מחפשת את אבי הגוסס. "אני לא מוכן לומר כלום בטלפון. את רוצה לדעת פרטים – תבואי הנה". הסברתי שאני בתל־אביב, שיש לי תינוק בן שבועיים, שייקח לי כמה שעות להתארגן ושאינני יכולה להישאר ללא ידיעה כל אותו הזמן. "זו בעייה שלך", ענה לי הרופא, וטרק את הטלפון.

האחות שצרחה עלינו כשהעזנו לשאול אותה שאלה, היתה נוהגת כך גם אילו הרוויחה 5000 ש"ח לחודש. הרופא שאמר שנפסיק לבלבל לו את המוח, היה מדבר באותה גסות גם במערכת רפואה שאינה ממוטטת.

אש נשפכה מן השמיים ביום החם ביותר הזכור מזה שנים, ואני רעדתי אחוזת צמרמורת כל הדרך מתל־אביב לחיפה. אמי הגיעה מדגניה. נפגשנו במסדרון בית־החולים. בעלי וחבר מדגניה התחילו לברר היכן נמצא אבי. אחרי שעה וחצי מצאו. עלינו למחלקה, תומכים אחד בשני. ביקשנו שיגידו לנו מה מצבו. אמרו לנו לצאת ולא להפריע. אחרי שעמדנו שעה במסדרון, מבלי לדעת אפילו אם אבי הצליח לעבור את הלילה, ניגשתי שנית להתחנן שמישהו ידבר אתי. הצלחתי. ניגש אלינו רופא, אישר שהחולה הגיע אליהם, אמר שמצבו קשה, והלך.

עמדנו במסדרון עוד כמה שעות. על כסא לא היה מה לדבר. איש לא טרח לחשוב אולי צריך להכין מקום ישיבה לבני משפחה שממתינים ימים ולילות לרגע המאושר בו יתנו להם להעיף מבט בחולה היקר לליבם. אמא שלי היתה מגיעה יום־יום בבוקר ועוזבת בשעות

הערב. בדרך־כלל היתה מתיישבת מספר פעמים ביום על רדיאטור כדי לתת מנוחה לרגליה.

כשראינו שמצבו של אבי אינו משתפר הזעקנו את אחי ממקום שליחותו בחו"ל. הוא הגיע לבית־החולים הישר משדה־התעופה: מבוהל ונסער חיכה לשעת־ביקור מתאימה, ניגש לאחד הרופאים, הסביר שהגיע במיוחד מחו"ל וביקש לראות את אביו. הצחיק אותם. נאמר לו שלא יפריע. ביקש לדעת מה מצבו. שוב הצחיק אותם. אותנו, דרך־אגב, זה לא הצחיק. לא נותר לאחי אלא לעשות מה שאמא שלו עשתה: להתכרבל בשקט בצד ולחכות לחסדי הרופאים. כך ימים תמימים. אחרי הכל זה רק אבא שלו. מה הפניקה?

במשך שלושת השבועות שאבי שהה ברמב"ם הצלחתי לראות אותו רק פעם אחת, לעשר דקות. חמש

פעמים הגעתי, ארבע מתוכן גורשתי – ממש כך – בבושת פנים, כאשר ביקשתי להציץ לעבר אבי. על שיחה עם רופא־מטפל אפילו לא חלמתי, להוציא, כאמור, את מנהל המחלקה. מרוע הגעתי רק חמש פעמים? הפוחד מן הרופאים והאחיות שיתק אותי. אני מודה ומתוודה שבגיל 38, אמא לילדים, פחדתי מפני הצוות הרפואי שטיפל באבי כמו ילד בכיתה א' המפחד ממנהל בית־ספר קשוח.

באחד הימים הודיעו לנו שעלינו להגיע לבית־החולים למחרת מוקדם בבוקר כדי לחתום על הרשאה לנתח את אבי. שאלנו איזה ניתוח. אמרו לנו – משהו שקשור לרגלו המרוסקת. אף מלה מעבר לכך. ביקשנו בכל זאת הסבר כלשהו. גבה וכתף הורמו לעברנו. מה אתם כבר מבינים? מי אתם בכלל? אשתו? ילדיו? לא רלוונטי. מספיק שאנחנו, הצוות הרפואי, יודעים.

ובכל זאת, הרופאים אמרו שצריך, אז חתמנו, כמובן. למחרת הגיעו אמי ואחי כשבע בבוקר. רצו לראות אותו לשתי דקות לפני שהוא נלקח לניתוח שאולי לא ייצא ממנו בחיים. ישבו בחוץ עד שתיים בצהריים. איש לא טרח לעדכן אותם. בשתיים ניגשו לשאול את אחת האחיות. "זה יכול להיות גם בשתים־עשרה בלילה", הפליטה לעברם, ונעלמה. חיכו עד שבע בערב, יום שישי, ונסעו הביתה. למחרת רצנו כולנו בבוקר. ישבנו במסדרון עד הצהריים, עדיין לא יודעים אם ניתחו אותו, אם לאו. בצהריים ניגשתי לדלפק, שאלתי את האחות אם ידוע לה משהו. "לא ניתחו אותו", ענתה לי בקול כועס. "אולי את יודעת מתי ינתחו, אם בכלל", העזתי שוב. האחות סובבה אלי את גבה, אמרה שאפסיק להפריע לה ונעלמה בתוך המחלקה.

הרגשתי כיצד הדם אוזל מגופי. לא יכולתי לחזור אל אמי ולראות את הסבל הנורא העובר עליה בשל חוסר הידיעה. החלטתי שאני חוזרת עם תשובה. החלטתי גם שאני חייבת לחזור ולהיות מה שהייתי כמה שעות לפני שנכנסתי לבית־החולים: אדם שיודע לעמוד על זכויותיו, שלא נותן את הלחי השניה כאשר סוטרים לו על הראשונה. ניגשתי לרופא שעמד בסמוך ובמשך חמש דקות, בקול רם מן הרגיל, הודעתי לו שאין לי כוונה לסבול יותר את היחס שלהם. תבעתי שיסבירו לי מה קורה עם אבי. קיבלתי תשובה, וגם הסבר מנומק מדוע אי־אפשר להיכנס לבקרו, למרות שזו שעת ביקור. חשתי כמי שניצחה את השיטה.

שלושה ניתוחים עבר אבי בזמן שהותו בבית־החולים. עד היום, למרות כל ההתחמות שתתמנו, אין לנו מושג ברור מה בדיוק נעשה לו. בערבים היינו מעלים ספקולציות: "נדמה לי שעשו לו משהו גם ביד", היתה אמי אומרת. "מישהו אמר שהם מנסים להילחם בעזרת הניתוחים בחום הגבוה", הציע אחי גירסה משלו. מעבר לניחושים לא היה דבר. היו רגעים שהייתי צריכה לצבוט את עצמי כדי להאמין שזה קורה לנו. למה לא זעקנו אז. מה הביא אותנו לעמוד שעות במסדרון החשוך והחשוף, ולא לתבוע את המעט שמגע לנו – הזכות לדעת מה נעשה בגופו של אבינו.

ולא רק אנחנו הורשנו. עמד לידינו זוג צעיר ונחמד, שהותש אף יותר מאיתנו. באחד הימים שם הבעל, קצין בקבע, את היד על נרתיק אקדחו ואמר בקול שקט ובפנים חיוורות לאשתו: "אני ארצח את האחות. אין לי כוח יותר". ועמדה שם עוד משפחה אומללה, שכל יום כופפו את קומתה בעוד סנטימטר. ביקשתי מהם רשות להזכיר גם אותם. "השתגעת? אנחנו הרי יכולים להיזקק להם בעתיד. חס־וחלילה". וגם אותי ניסו הרבה אנשים להניא מלכתוב את הדברים. "מי יודע, אולי יום אחד עוד תצטרכי להם. למה לך להסתבך".

•••

כך נוצר קשר השתיקה. ואפילו אני, למרות שהחלטתי להפר אותו, יש דברים שלא העזתי להעלות על הנייר. איומים שהושמעו, ניטלי־פה שהביאו את אמא שלי למרר בבכי קורע־לב. את צמד המלים: "תסתלקי מכאן", שמעה יותר מפעם אחת. היתה לוקחת את תיקה ואת גאוותה ומשתרכת במורד המדרגות, לעמוד שעות בחמסין שבחוץ, ממתינה שיבואו לקחת אותה. והזמן הלך ואזל, כל שעה קירבה את אבי אל מותו.

כשהסכת נכנסה יצאה נפשו. הוא מת לבד. איש מאתנו לא היה לידו. את זה אני לא אסלח להם לעולם.

דונם זקנות במקום דונם בננות

מאת כרמית גיא

הזמינו את מאיר שלו ל"שיחת חברים" בכפר יהושע. משהו "עם ריח בולשיוויקי חביב", כהגדרתו. שיחה עם סופר, קוראים לזה. מין עימות שהוא חדירה שהיא דינמיקה קבוצתית בין הסופר שכתב את "רומן רוסי" לבין הגיבורים מהחיים, עליהם מבוססים גיבורי הנייר.

לא מדובר כאן בעוד מיפגש עם סופר מבחוץ, מישהו מעולם אחר. השורשים של שלו נטועים בעמק, בין השדות וריח השיבולים, בין נהלל וכפר יהושע. מרחק של שעתיים וחצי נסיעה מירושלים ועוד כמה עולמות, מבחירות ופוליטיקה, אינתיפאדה וג'ינגלים של ירדנה ארזי. סבו של מאיר שלו נימנה עם ראשוני העולים על הקרקע באדמות מהלול. אמו, בתיה, הפתיעה את כולם כשנישאה למשורר עירוני, רוויזיוניסט נוסף לכל, ועזבה את המקום. אחיה נשארו בנהלל. מאיר עצמו נולד במושב, התגורר בו שנתיים בילדותו ואחרייכן נהג לבוא בחופשות הקיץ לעבוד אצל הדודים.

לנהלל, המושב שהוציא מתוכו הרבה מאוד אנשים ידועים, נוח עם מאיר שלו, הירושלמי, שרגלו האחת בפנים והאחרת בחוץ. הוא גאל את כבוד אנשיו והעלה אותם על המפה, לא בשערוריות, אלא באהבה ובכבוד. אבל, אומר מאיר, אין זה פלא שדווקא אנשי כפר יהושע, השכנים, "הם שהזמינו אותי לשיחה. הם שקוראים ספרים, הם שמתמודדים עם מחשבות ורעיונות, מאז ומעולם. יותר מאנשי נהלל, האצילים המורמים מעם, הבטוחים בעצמם".

אנשי נהלל, אנשי העלייה השניה, היו ההורים הרוחניים של מייסדי כפר יהושע שנעצו בהם עיניים מעריצות. אבל עד היום מרחפים באוויר שבין שני המקומות, נהלל וכפר יהושע, מתח ואיבה מסורתיים. אנשי נהלל מכנים את שכניהם "כישועים", על משקל קישואים, ומישהי בכפר יהושע אומרת בהתנצלות, "חצי המשפחה שלי בנהלל, אז מה?". לא מדובר בשינאה, חלילה, ממהרים להסביר לנו. רק בתחרות בריאה.

מישהו מאנשי כפר יהושע אומר על מספט הפתיחה של "רומן רוסי" והצעקה הגדולה מראש המגדל "אני דופק את הנכרה כל ליברסון"!: "לא היה לי שום ספק על איזה מושב אתה מדבר. זה יכול להיות רק נהלל. העובדה שהדבר נעשה תוך צעקה גדולה, עם עיתונאי צמוד שמעביר הכל מיד לתיקשורת, זה יכול להיות רק בנהלל. לא רק בעלייה השניה דאגו לפוזה. זו מורשת דורות בנהלל". ומישהו אחר מעיר, "אולי הם התעסקו עם הנשים של כפר יהושע?! הוותיקים מודעקים. לא יכול להיות.

מועדון התרבות של כפר יהושע מלא לגמרי. הקהל מגלה בקיאות וגאווה גדולה. הם שייכים, בפנים, לא נזקקים למילון מונחים לכל המושגים החקלאיים שמופיעים בספר. בשבילם זו מציאות־חיים, לא סתם קוריוז רימיוני מעניין.

"אתם עשויים להיות המבקרים הטובים ביותר של הספר", מתוודה באוזניהם שלו. "מבקרים עירוניים מאוד מתלהבים מן הבקיאות שלי בחקלאות כפי שהיא באה לביטוי בספר, אבל לפני שבועיים העיר לי קיבה בצר מנהלל שבקיה וסורגום לא צומחים באותה עונה, וההערה הזאת באה כחץ בבגדי, יותר מהערות על סטרוקטורות ספרותיות". הקהל מתמוגג מצחוק ונחת. "כל מי שמצפה ללמוד היסטוריה מן הספר הזה ייצא וידיו על ראשו. תקופה מסויימת במהלך הכתיבה חששתי שכדי לבקר את המשפחה בנהלל או בכפר יהושע, אצטרך לעשות עיקוף דרך הגליל, כי לא ישמחו לראות אותי בעמק".

שטות, שטות. הם דווקא גאים בו מאוד, שמחים לקירבה הנושא המסופרת הזו. שלו מספר על חוויות ילדות שעמדו בבסיס הספר: "ההליכה יחף על אדמת העמק, נסיעה עם המשפחה מנהלל לביקור אצל המשפחה בכפר יהושע על סוס רתום לעגלה דרך השדות והדיקלים ודרך העפר שנראתה לי אז כמסע אל מעבר להרי חושך. עץ הדרים שסבי הרכיב בחצר בנהלל ועליו נתנו פירות כמה סוגי הדרים מתוך כנה אחת של חושחש, והיום אני יודע שכל בוגר של בית־ספר חקלאי יכול לעשות את התרגיל הזה, אבל בילדותי הוא נראה לי כמעשה קסם".

נהלל. ספינת הדגל של העלייה השניה. עליה של אינדיווידואליסטים קיצוניים שדיברו יפה וגם האמינו בכל המלים

(המשך בעמוד הבא)

המושבניקים של היום עדיין מחייבים, אבל ספק ברצינות שוקלים א[...]ברנות בענף משתלם של החקלאות. הם מסתכלים אחרת על האדמה שדור המייסדים כבש בהתלהבות אוהבת. בעמק יזרעאל, ב[...]לל וכפר יהושע, רומן רוסי הוא לא רק שם של ספר. זו מציאות חיים, שלרגע אינה מתביישת בדמותה, אבל לא תמיד אוהבת א[...]בואה. דור המייסדים, הם אומרים, נראה כמו דור שאין בו אף אחד נורמלי. ובני הדור השני, משלמ[...] מחיר המיתוס, הולכים ונסגרים.

(המשך מהעמוד הקודם)

הגדולות. עליה שהיה בה גם תום מסויים וחוסר ידע מסויים. גם בני הדור השני של העליה השניה אומרים עליהם היום באהבה מלגלגת, "הם לא היו איכרים גדולים". אבל הם הצליחו להיהפך למיתולוגיה, אם כי צריך להודות שהם גם קצת התאמצו בכיוון הזה. ידעו לכתוב על עצמם בצורה שתהפוך אותם למיתולוגיה.

"לכל מי שאומר שהושפעתי מ'מאה שנים של בדידות', אני משיב שלא הייתי זקוק למאה שנים של בדידות. יש לי המיתולוגיות של העמק. אני זוכר מהמשפחה שלי בנהלל סיפורים על בהמות מעופפות. למשל, על האתון שהיתה עפה לפגישות עם הסולטן התורכי. אני הפכתי אותה לחמור שעף לפגישה עם מלך אנגליה".

משני "מוקשים" נזהר שלו בכתיבה, כדבריו. "אמרתי לעצמי להיזהר משני דברים: הספר הזה לא יהיה מצחיק, ושנית – לא יהיו בו סיפורי אהבה. האהבה הסתננה לתוך הספר מכל בקע אפשרי, והבנתי שכמו הביצה – גם היא אורבת לי ולעולם לא אוכל להיפטר ממנה, או שאשתמש בה באופן ספרותי, או שהיא תהרוס לי את הספר. לאורך כל הספר בניתי את דמותו של ברוך, המספר, כמי שמנותק לחלוטין מכל מה שקורה, משום המסגרת הטוטאלית שהסבא יצר סביבו.

מושבניקים בעמק. "לא כל הנוער שלנו שואף להשכלה. מי שמסוגל ללמוד – לא נשאר".

דניאל, מאהבה לשעבר אסתר, אמו של ברוך, בא לבקר אותו בווילה הגדולה שלו על שפת הים, ושואל: 'תגיד לי, איפה אתה חי, באיזה עולם אתה נמצא? אתה יודע מה קורה בכפר, מה קורה במדינה? אתה יודע שהתנועה בצרות, שצעירים עוזבים, שכל הכפר שקוע בחובות, שמוכרים חולבות ועוקרים מטעים? אתה יודע שאנשים נהרגים במלחמות, או שאתה חושב שהמצבה של הנופלים היא עוד איזה מאובן שפינס מצא באדמה?' לאחר שאורי חוזר הביתה למושב בהתלהבות מרובה, להחזיר את העטרה ליושנה, ברוך מביא לו מעת לעת כסף, כדי לגמור את החודש. רומנטיקה לחוד וכיס לחוד". המושבניקים מסביב יודעים על מה שלו מדבר.

"יש כאן גם מיתוס משפחתי", ממשיך שלו ומסביר. "אין כמו סיפורי משפחות שבניהן גדלים ארבעה־חמישה דורות באותו בית, על אותה חלקת אדמה, כדי להעביר דרכם את רוח האדם. אהבה ונקמה הם דברים אמיתיים. כל מי שהכיר את הסבתא שלי יודע שאהבה ונקמה הם אמיתיים מאוד.

"לסבא שלי, אהרון בן־ברק, היתה יכולת סיפורית ולשונית־ספרותית יוצאת מן הכלל. חוש הומור ודמיון וציניות פה ושם. הוא היה גם סטיריקן. הסבתא סיפרה סיפורים של בשר ודם ואדמה וחיטה, על ילדותה ברוסיה ועל שני אחיה, משה ויצחק, ואיך יצחק לקח אותה ביום חורף קר לחצר ואמר לה, 'נו, טוניה, תשימי את הלשון על דלת הברזל.' והלשון נדבקה, כי הטמפרטורה היתה מתחת לאפס. כשהיא סיפרה לי את הסיפור הזה היא היתה אשה בת שישים ויותר, והכעס שלה היה טרי כביום היוולדו".

בפינת המועדון, מאחורי גוש אנשים גדול שכולם ביחד משפחת בן־ברק, ניצב פסנתר כנף ענק, ועליו כתובת המעידה שנתרם בידי יצחק ארזי, האח של סבתא טוניה שעשה לה את ניסוי הלשון והדלת.

עודד, בן דוד של אמא־של־מאיר, בתיה, קם. הוא הבין בכית את מה שיש לו לומר על הספר, קורא מהכתב. "ניכר בסופר שספג במרוצת השנים את פרטי החיים, העבודה, הנופים וכן את המיתוסים המלווים את חיינו בעמק מקדמה דנא... עמדו למאיר התבונה, הכשרון והיחס החם והאוהב לאותם אנשים, ולא נתפס למכשלות של אידאליזציה או שחיטת פרות קדושות

הם נראים היום, לתהות איך יראו מחר. והם כואבים, מפוכחים, יודעים היטב שלא הכל כמו בשיר של ארץ־ישראל־יפה. "לא חשבנו שנזדקן אי פעם... האמנו שכמו שעלינו לכאן יחד ועבדנו יחד ויסדנו יחד, ככה גם נמות יחד... בשום תקנון של המייסדים אין התייחסות לעניין הזיקנה... המלחמה בגיל היא מלחמה פרטית מאוד. זה לא עניין תנועתי. בבוא יומי אין אני מבקש אלא לעמוד לפני המוות בדעה צלולה", מצטטת־מורה אחת המושבניקיות.

את הדברים האלה שמע שלו גם בעין־חרוד. במשך השנים הוא רקם קשרי ידידות חמים במיוחד עם זקני העליה השניה. כך גם הגיע לשני הפועלים הזקנים סלוצקין וסורקין מקיבוצי עין־חרוד. צער גדול יש לו על שסלוצקין לא הספיק לקרוא את "רומן רוסי". "לפני שנה וחצי הזמין אותי ליום הולדתו המאה, ושלושה ימים אחרי־כן הוא נפטר. יום אחד, כשהתקשרתי אליו, סיפר לי סלוצקין שהוא צופה בסידרת טלוויזיה על היקום, אמר שהתרגשות גדולה אוחזת בו למראה הגודל הזה, והוסיף: 'ואני חשבתי שדגניה היא מרכז העולם!'

"בבית האבות של עפולה פגשתי את רפאל שופמן מכפר יחזקאל. אז הוא כבר היה עיוור. אבל הוא לקח אותי למרפסת, ובעזרת מקל־העיוורים שלו 'הראה' לי את נוף העמק שכבר לא היה יכול לראות בעצמו. תמונה כזו נכנסה לספר. לתמונות כאלה הייתי שלא לצורך. הספר נכתב בידי אדם שנמצא לכאורה גם בפנים וגם בחוץ. מבפנים הוא מכיר היטב את האנשים הללו ואת חיי היום־יום שלהם... ומבחוץ יש לו היכולת לשפוט אותם ולתארם בעין מפוקחת, ולהאיר את הצדדים היפים והפחות־יפים ואף המכוערים של חברה אנושית חיה ואמיתית".

אם ציפה שלו רק להשתפכויות נרגשות, שגה. בני כפר יהושע לא חוסכים ממנו גם ביקורת. כמו למשל על תפרים גסים מדי בין המציאות למיתוס. אהובה, המורה לשעבר, אומרת: "לו היית צייר הייתי אומרת לך – קח את המכחול, ובחצי השנה הבאה שב וברוק את המעברים".

"רומן רוסי" נתן למושבניקים האלה תירוץ טוב להסתכל בעצמם קצת יותר חזק. לא רק להתבונן בתמונות ההירואיות של האבות המייסדים. לראות איך זקוק. השיחות שלי עם האנשים הללו נתנו לי, כלומר שהם ידעו זאת, את הלגיטימציה לכתוב את הספר כפי שכתבתי אותו".

מאיפה הכאב והמרירות של בני הדור השני והשלישי בספר, שואלת רחלי, מושבניקית צעירה.

"הם לא בחרו את המסגרת החקלאית המחייבת והנוקשה, אלא נולדו לתוכה. מגיל צעיר עבדו עבודה פיסית קשה, ונוסף לכך היו נתונים מרגע ליודתם לבחינה ובדיקה בזכוכית מגדלת. כולנו יודעים שיש בני ארבעים שמודבקת להם סטיגמה של טפשים, משום שבגיל שמונה הם אמרו איזו שטות", מזכיר שלו. תקנון המושב אינו מאפשר לחלק נחלה. רק להוריש אותה בשלמותה ל"בן הממשיך". ומאחורי השיטה הזו, שמשמעה העדפת אחד הבנים על פני האחרים, מסתתרות הרבה דרמות ומרידות של מי שלא עמדו בדרישות הקשות של העבודה והמסגרת.

"בני הדור השני משלמים את מחיר המיתוס", מעיר מישהו בקהל. "ההורים ציפו שהם ילכו בדיוק בדרכם. אבל אנחנו הולכים ונסגרים. לא כל הנוער שלנו שואף להשכלה. מי שמסוגל ללמוד – לא נשאר. מי שנשאר, הם אלה שאינם הולכים ללמוד. המחיר החברתי והתרבותי שאנחנו משלמים על כך כבד".

"הסיכת היהודי לאיכר היתה אידאל ששולם עליו מחיר", מסביר שלו. "קשה ובלתי אפשרי לשמור על האיכרות כמעמד מוביל בחברה. השמרנות המציינת אותה מונעת ממנה להפוך למובילה, ולכן בני הדור השני כבר אינם מהפכנים. אין שום מקום בעולם שאיכריו הם האצולה. החלוץ – כן. האיכר – לעולם לא. רק כאן, בארץ, כשמישהו אמר שהוא מנהלל, היו מבחינים בהילה מוזרה סביב ראשו. היום אנחנו חוזרים למצב הטבעי.

"זה ספר של נקמה גדולה", אומר שלו. "נקמה קשה, שצריך להיות איש חזון – כמו אנשי העליה השניה – כדי להוציא אותה אל הפועל. איכר ארצי היה שורף את המתבן, או סותם את המעיין. איש העליה השניה ביקש לפגוע בחבריו במקום שכואב להם ביותר – באדמה, כי הקשר שלהם איתה עדיין לא היה טבעי. זו נקמה אידאולוגית: במושב שאותם הקימו נקים בית קברות ליהודים שכל רצונם להיקבר בארץ, וזה יהיה הענף החקלאי המשתלם ביותר. במסגרת התחקיר לספר," הוא מוסיף, "נתקלתי במכתב שכתבה אשה עשירה לכינרת וביקשה להיקבר בבית הקברות של המושבה, תמורת סכום הגון. אסיפת החברים דנה בכך, ואחד הצעירים אמר, 'עזבו כותנת, עזבו כנות, דונם וקנות, זה הענף הכי משתלם'".

בדור המייסדים כפי שהוא משתקף ב"רומן רוסי" אין אף אדם נורמלי, מעיר מישהו. שלו משיב לו במשפט מן הספר: "אצלנו, שפיותו של אדם איננה אלא החלטה דמוקרטית פשוטה, לפי מספרם היחסי של האנשים הרואים אותו כשפוי".

הכל יחסי. שעתיים וחצי משם, בירושלים, זה כבר הכל ספר. כאן אלה החיים.

> "זה ספר של נקמה גדולה, נקמה קשה, שצריך להיות איש חזון – כמו אנשי העליה השניה – כדי להוציא אותה אל הפועל. איש העליה השניה ביקש לפגוע בחבריו במקום הכואב ביותר – באדמה"

קומיקסמניה

קומיקס, למרות השם, זה לא צחוק. זו אמנות עשירה המבטאה תרבויות שונות בזמנים שונים בחברות שונות, ומגלגלת סכומי עתק בכלכלה המודרנית, (של יפן, במיוחד). היא אהובה על מליוני בני־אדם בעולם, ונציגות מגוונת שלה מככבת מאתמול במוזיאון ישראל בירושלים. וכן, גם סנופי שם וגם סופרמן, הדרדסים וטינטין, וכן, הם גם מצחיקים. מאוד.

מאת אורית הראל

גר סופרמן עם דרדס, וספיידרמן עם סנופי ירבץ. והכל בעיר הקודש, ירושלים. ואפשר לבקר אותם, ולראות אותם מקרוב ולגלות הכל על כל קרובי המשפחה שלהם והבגדים והגלימות והמסכות והמשקפיים והכובעים והבית ו – גם להגיד שהלכתם למוזיאון, תרבות, יעני.

הכל התחיל אתמול, במוזיאון ישראל, ויימשך שמונה חודשים, עד פברואר. מדובר כמובן בתערוכת הקומיקס. כל מה שרצית לדעת על הגיבורים המצויירים ולא העזת, או לא היה לך את מי, לשאול.

למשל שהקומיקס התחילו כדבר רציני, מעין ידיעות מצויירות, אי שם בשלהי המאה ה־18. או הפיקו "דפים רחבים" אותם נהגו לתלות בחוצות העיר ועליהם שרשרות של מלבנים ובהם

(המשך בעמוד 43)

למעלה מימין: קומיקס חינוכי שנוצר במינכן במאה שעברה. בין הנושאים שסקר: לידת הצפלין. מימין למטה – משלנו, קומיקס כחול־לבן מעטו של מישל קישקה. למעלה במרכז: דמותה של "בקאסין" הצרפתית, סביבה נוצרה תעשייה שלמה של מוצרים נלווים. מככבת בחוברות למבוגרים. שמאל למטה: "הילד הצהוב" מארה"ב, סוף המאה ה־19. הרסט ופוליצר נאבקו על הזכות לפרסמו בעתוניהם.

ימין קרוב: קומיקס כמכשיר בשרות הדת (מהמאה ה־18). החוטאים "מטגנים" את החטא מבנם הקטן. ימין רחוק: דונדי, גיבור מצוייר כ"mad" האמריקני משנות ה־50'. למעלה: דגם של פינת גיבורי קומיקס מהתערוכה במוזיאון.

(המשך מעמוד 41)

ידיעה מצויירת, בדרך כלל מהסוג מסמר השיער. או למשל שאת הבלונים עם הטקסטים הוסיפו האנגלים במאה ה־18. או למשל אחר, שאת הקומיקס ממש, כפי שהם מוכרים היום, שיכללו במאה ה־19 במרכז אירופה, ומשם זה הגיע גם לארה"ב, שם זה התפתח כ"סטריפים" בעיתונים.

כל החבר'ה הטובים והמפורסמים הגיעו, מכל העולם. ללמדנו שהקומיקס זו שפה בינלאומית שבכלל לא ברור למה אף פעם לא הצליחה בארץ קודשנו ולמה אפילו אין לה עדיין שם עברי אחד מקובל. אולי עכשיו, אחרי שנראה כמה טוב נראה סופרמן בגיל 50 (היה לו יומולדת בחודש שעבר), או איך בקאסין, המשרתת הצרפתיה שנולדה ב־1906, ממשיכה עד היום להסתבך כל הזמן בצרות ולחיות כך באושר ובעושר (ליוצריה) ובעלומי נצח, אולי עכשיו נשתכנע.

ואולי מי שישכנע אותנו יהיה גרובי, יציר דמיונו ומכחולו של מישל קישקה, שנולד במיוחד לכבוד התערוכה הזו והוא מככב בה בתור מסביר ומדגים. או החדר של ילד נורמלי־רק מכור־לקומיקס שיהיה שם, עם בובות ומצעים ועטים ורהיטים ושאר קישקושים, כולם קומיקס'יים, או שפע הקומיקס עצמם הם שישכנעו אותנו שאנחנו מפסידים משהו חשוב באי־ההתמכרות הלאומית שלנו לדברים המצויירים האלה.

יש ברצינות – היסטוריה והסברים ומוצגים בכובד ראש, כמו הקומיקס "עכבר" שזיעזע לפני מספר שנים את ארה"ב האמנותית (והיהודית, שני מונחים די חופפים) כנוצר בידי ארט שפיגלמן, המו"ל של עיתון קומיקס אוונגרדי, ועניינו תיאור חוויות השואה של אבי היוצר, בציור. ויש בצחוק – סדנאות לציור קומיקס, תחפושות שאפשר ללבוש, מבוך עם קולות קומיקס מוקלטים ובית דודסים.

אפשר ללמוד שם למשל שהביטוי "עיתונות צהובה" מקורו במלחמת שני מו"לים אמריקנים של עיתונות, הרסט ופוליצר, על חסרי מאייר, אאוטקולט שמו, שצייר דמות קומיקס "הילד הצהוב", ושניהם נורא רצו את הקומיקס הזה אצלם. אפשר גם לגלות שם ששני אבותיו מולידיו של סופרמן, החברים שוסטר וסגל (אחד צייר, שני כתב), שהמציאו אותו ב־1938, לא רוו נחת מהילד המצוייר שלהם בתחילה ואחרי שאיש (סליחה, אף עיתון) לא חפץ בו, הצליחו להיפטר ממנו בעבור פרוטות, ומכרו אותו לחברה אחת ששמה די.סי. והיא הפכה אותו לגיבור עולמי.

ואפשר גם ללמוד בתערוכה שבשנות ה־50' יצאו מחנכים והורים בארה"ב נגד הקומיקס בחימה שפוכה בטענה שזה משחית את הנוער, וכדי להימנע מפשיטת רגל, המציאו חברות הקומיקס "חוקה" לפיה התנהלו כל עלילות הקומיקס שלהן. החוקה קבעה, בין היתר, שהטוב תמיד ינצח, שאסור להראות מין ואסור להראות זוועות. וככה בדיוק סופרמן, באטמן וכל חבריהם, חוקים, נקיים, יפים, מנצחים תמיד רעים שלא עושים משהו רע־מפוחד באמת ולא מקללים. אבל מול כל התום הסטרילי של השנים ההן, התפתחה תעשייה שלמה של קומיקס מחתרתי, שעשה וצייר כל מה שאסור (כמעט) זבסוף, כרובו, גם יצא מהמחתרת. לדוגמה – Mad ("מאד"), השבועון־ירחון־חוברות־ספרים.

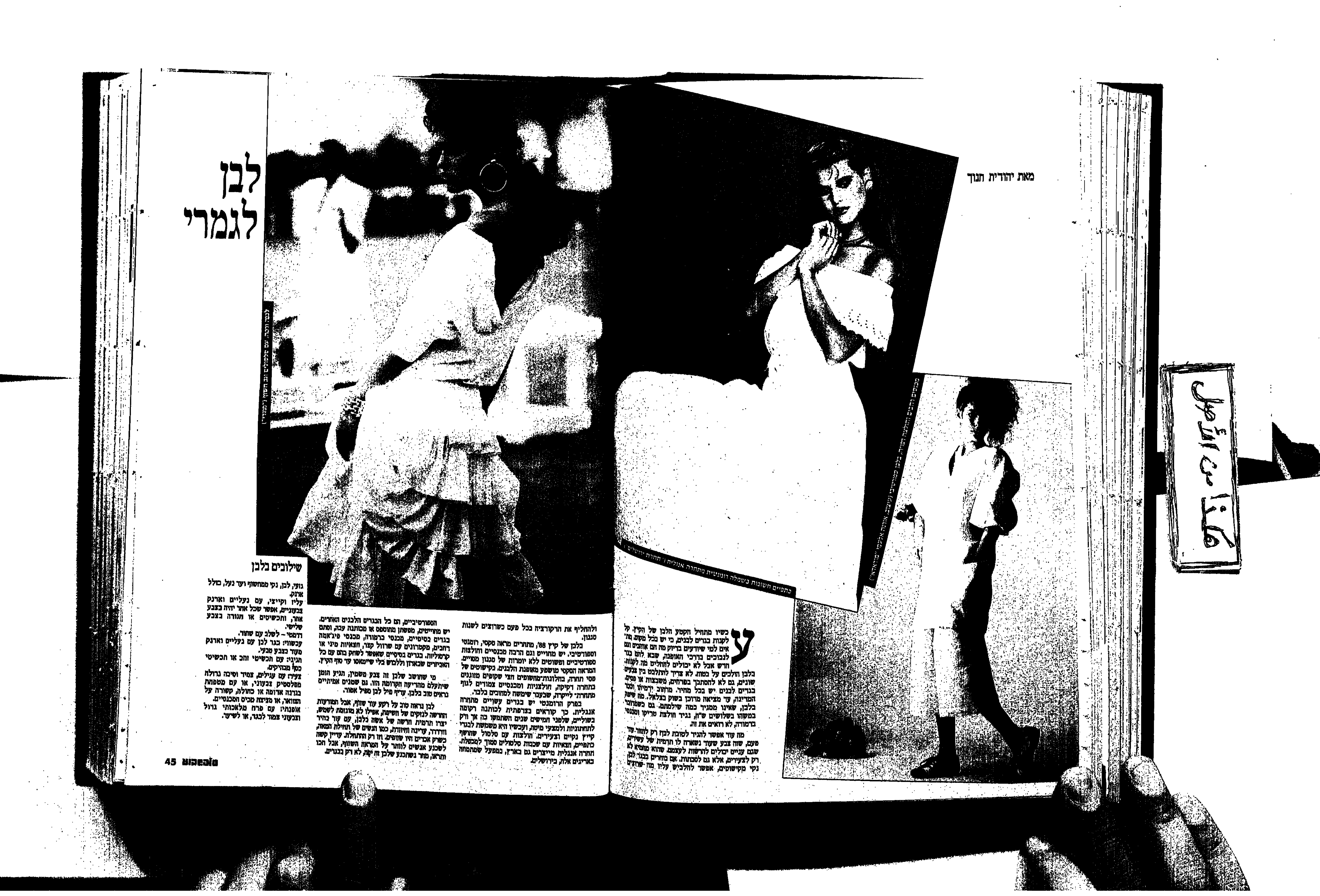
יש בתערוכה גיבורי־על – אגב, ידעתם שספיידרמן התחתן? הה, ידעתי שלא ידעתם – וגיבורי הרפתקאות וילדים וחיות וציורי קיר חדשים מיוחדים והמון יצירות קומיקס כחול־לבן. ויש תדגמה של אנימציה – ילדים, בלא הגבלת גיל גג, יכולים להפעיל מכשיר אחד כזה – והשראה של אמנות ועל אמנות ו"תיאטרון יוסף", על פי גיבורי הקומיקס "יוסף" של רוּדי גבע, שילדים יכולים להפעיל ולהציג בעזרתם לבד. ויש עד פברואר, אז מה אתם מחכים?

"הדמות שנהפכה להיות אהובה עלינו ביותר היא גילוי חדש בשבילנו", אומרת מיכל גרושי, אוצרת התערוכה, "זהו 'קרייזי קאט', יצור אמריקני מטורף בעל שפה מיוחדת שלא ניתנת לתרגום, 'ילד' 1911". גם הוא שם. אלא מה.

אז העניין הוא כמובן למצוא איזה שניים שלושה ילדים בתור תירוץ טוב, להגיד שבעצם אתם עושים מעשה נורא חינוכי שאתם לוקחים אותם למוזיאון – וללכת. איך שאתם נכנסים, תגידו לגדולים להשגיח על הקטנים, לקטנים תבטיחו משהו עם הרבה סוכר ביציאה תמורת התנהגות הולמת, תקבעו איתם ביציאה, ותעשו קולות של קרנשים מעונים עד שהם נעלמים מהעין. ואז – צאו לדרך. ושהזוטרים האלה לא יתפסו אתכם מורידים את הגלימה של סופרמן.■

לבן לגמרי

מאת יהודית חנוך

כתפיים חשופות כשמלה רומנטית מתחרה אנגלית ("תחרה ירושלים")

עכשיו מתחיל הקטע הלבן של הקיץ. קל לקנות בגדים לבנים, כי יש בכל מקום. מת־אים למי שיודעים בדיוק מה הם אוהבים וגם לנבוכים בדרכי האופנה, שבא להם בגד חדש אבל לא יכולים להחליט מה לקנות. בלבן הולכים על בטוח. לא צריך להתלבט בין צבעים שונים, גם לא להסתבך בפרחים, משבצות או פסים. בגדים לבנים יש בכל מחיר. מרחוב ירמיהו וכיכר המדינה, עד מציאה מרוכן בשוק בצלאל. מה שיש בלבן, שאינו מסגיר כמה שילמתם. גם כשמרוכ־ במשהו בשלושים ש"ח, נגיד חולצת טריקו ומכנסי ברמודה, לא רואים את זה.

מה עוד אפשר להגיד לטובת לבן רק לחזור עוד פעם, שזה צבע שעוד נשארה לו תדמית של עשירים, שגם עניים יכולים להרשות לעצמם. שהוא מתאים לא רק לצעירים, אלא גם לסבתות. אם בוחרים בבגד לבן נקי מקישוטים, אפשר להלביש עליו מה שרוצים ולהחליף את הדקורציה בכל פעם כשרוצים לשנות סגנון.

בלבן של קיץ 88', מתחרים מראה סקסי, רומנטי וספורטיבי. יש מחוייט וגם הרבה מכנסיים וחולצות ספורטיביים ופשוטים ללא יומרות של סגנון מסוים. המראה הסקסי מושפע מאופנת הלבנים. בקישוטים של פסי תחרה, בחלונות־מחשופים חצי שקופים מוזגים בתחרה דקיקה, חולצניות ומכנסיים צמודים לגוף מתחרת־ לייקרה, שבעבר שימשה למחוכים בלבד.

בפרק הרומנטי יש בגדים עשויים מתחרה אנגלית. כך קוראים בצרפתית לכותנה רקומה בשוליים, שלפני חמישים שנים השתמשו בה אך ורק לתחתוניות ולמצעי מיטה, ועכשיו היא משמשת לבגדי קייץ נקיים וצעירים. חולצות עם סלסול שחושף כתפיים, חצאיות עם שכבות סלסולים סמוך למכפלת. תחרה אנגלית מייצרים גם בארץ, במפעל שמתמחה באריגים אלה, בירושלים.

הספורטיביים, הם כל הבגדים הלבנים האחרים. יש מחוייטים, משתן מחוספס או מכותנה עבה, וסתם בגדים בסיסיים, מכנסי ברמודה, מכנסי פיג'אמה רחבים, מקטרונים עם שרוול קצר, חצאיות מיני או קרסוליות. בגדים בסיסיים שאפשר לשחק בהם עם כל האביזרים שבארון וללבוש בלי שימאסו עד סוף הקיץ.

מי שחושב שלבן זה צבע משמין, הגיע הזמן שיתעלם מהדיעה הקדומה הזו. גם שמנים אמיתיים נראים טוב בלבן. צריך פיל לבן מפיל אפור.

לבן נראה טוב על רקע עור שזוף, אבל המודעות החדשה לנזקים של השיפה, אפילו לא מוגזמת לשמש, יצרו תדמית חדשה של אשה בלבן, עם עור בהיר וורדרד, עדינה וחיוורת, כמו הנשים של תחילת המאה, כשרק אכרים היו שזופים. וזו רק ההתחלה. עדיין קשה לשכנע אנשים לוותר על המראה השזוף, אבל חכו ותראו, מהר נשתכנע שלבן זה יפה, לא רק בבגדים.

שילובים בלבן

גופי, לבן, נקי ממחשוף ועד נעל, כולל ארנק.
עליז וקייצי, עם נעליים וארנק צבעוניים, אפשר שכל אחד יהיה בצבע אחר, ותכשיטים או חגורה בצבע שלישי.
דרמטי – לשלב עם שחור.
עכשווי: בגד לבן עם נעליים וארנק מעור בצבע טבעי.
חגיגי: עם תכשיטי זהב או תכשיטי כסף מבהיקים.
צעיר: עם עגילים, צמיד וסיכה גדולה מפלסטיק צבעוני, או עם מטפחת בגדנה אדומה או כחולה, קשורה על הצוואר, או מציצה מכיס המכנסיים.
אומנותי: עם פרח מלאכותי גדול וצבעוני צמוד לבגד, או לשיער.

משהו:

אם אתם מוזמנים אל שני אנשים שקרובים אליכם באותה מידה, ואחד מהם עשיר, והשני עני – העשיר תמיד יקבל מכם מתנה יקרה יותר.

מספרים שליליים

ZH·315 266

NX-81-JG

B·ZN 954

303 GKP 75

TAB 808Y

ROMA 1217

ארוני שר התחבורה, אנא, אני מבקש ממך, אני מתחנן על הברכיים, ומצרף תמונה (שלא תחשוב שאלה סתם מלים ריקות). על ברכי ארד לפניך: הפסק את סימון השנה על מספרי המכוניות.

די, אנא, די. זה מביש, זה מכוער, זה מזיק, זה לא נאה ולא יאה. בשביל מה צריך שכל אדם יכריז על שנת מכוניתו? למה?

אני בטוח שאני מנוע מלתאר כאן את כל הגרוע שבסימון השנה על המכונית. הגענו עד למצב שאנשים מוכנים לנסוע במספר עטוף כאיזושהי מכונית – בתנאי שהוא יהיה 88'.

בקרוב 89', ואין סוף מנתיניך המעונים יילחצו בבתיהם ויבקשו נפשם לנסוע במכונית עם מספר מתוקן, ובכל פעם שיראו מכונית 89', יצבט לבם והם לא ידעו איכה ישאו פניהם אל ילדיהם ונשותיהם. מי צריך את זה?

גם אני שוקל לקנות יום אחר מכונית חדשה. וזה מביש. איך אסע עם מספר הזועק לאוויר העולם את שנתה החדשה? הרי זהו שיא הוולגריות. אני פשוט לא מסוגל לדבר על זה. איכס.

אנא.

צירפתי כאן דוגמאות למספרי מכוניות בארצות שונות. תוכל בקלות לראות, ארוני השר, שבאף מדינה אין נוהג משפיל כזה, לסמן את השנה. ומרובר במדינות שמכונית עולה בהן רק כגובה מחירה, ואין צורך שכל קונה מכונית ישלם גם סכום נוסף השווה לכלכלתו המלאה של פריט אחר למשך שנה שלמה.

פעם כתבתי במדור לא נחשב זה רשימה המבקשת ממך, שר התחבורה, להפסיק לשגע את הנהגים בדרישות שיצייתו לחוקי התנועה. קבלתי מלשכתך תשובה יפה ומנומקת המסבירה מדוע יש דווקא כן לציית לחוקי התנועה. אני עדיין חלוק עליכם בדעתי, וחושב שאין צורך ברצינות כזו כלפי חוקי תנועה, וככל שננהג יותר חופש בחוקים יהיה יותר נעים ובטוח לנהוג, אבל בסדר, אתם חושבים אחרת, ואני מעריך את העובדה שעניתם לי.

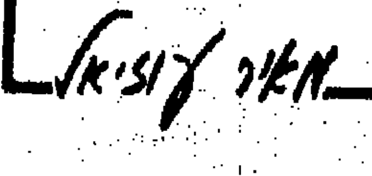
אבל מה בשם אלוהי ישראל הגדול תענו לי כדי להסביר את הרעיון הרווח לרשום את שנת המודל על כל רכב?

אם אתם רוצים להתחיל סידרה חדשה כל שנה, בסדר. אמציא לך תיכף שיטה, כבוד השר: קח מספר כלשהו, והוא יהיה הקוד לכל השנה. לא טוב? בסדר, קח את מספר השנה, והפחת ממנו 13, או חלק לשניים, ובמקרה של שנה לא זוגית הפחית מהתוצאה את החצי. זה יהיה במקרה הראשון 75, במקום 88, ובמקרה השני 44. מי שירצה יחשב בראשו איזו שנה זו, אבל המספר לא יצרת את האפקט הסנובי המרכא שלו לכל ילד של שכן כרוטב.

תפסיקו להפוך את כל אזרחי המדינה בכוח לאקסהביציוניסטים המפגינים את מספריהם לעין כל.

מספיק, עיזבו את פולחן הצגת השנה המשפיל. אפילו יצרני המכוניות, המעוניינים הראשיים, לא הידרדרו עד כדי סימון גס של שנת המודל על המכונית.

רדו מזה. אני מתחנן, ואני עדיין כורע (ראה שוב תמונה) וכמעט קט אתייפח: הסירו ממני את כתם השנה על האוטו שלי.

שנאה בריאה

(המשך מעמוד 14)
רזיאל. זה טירוף מערכות. ואם, בעזרת השם, שמיר ירכיב את הממשלה הפעם לא נוותר על תיק החינוך".

ועל רשימת המערך: "שם השתלט השמאל הקיצוני. לא רק מותמר־ויצמן ופרס, אלא חבורה שלימה. שלום עכשיו חדר למערכת החיסונית של הגוף ושלח שם את שלוחותיו". רימוי האיידס הקטלני לא מפריע לאשקלוני אחד לקום בשקט ולהציץ במשחק הכדורגל המשודר בשידור ישיר בטלוויזיה. "אלה־היסטור, עוד גול הכניסו".

•

בדרך חזרה לתל־אביב אני שואלת אותו בשפה מעודנת אם באמת אינו חש רמזים לגזענות. אולי הדמגוגיה גברה על התחושה. "לא", הוא אומר. "מה פתאום. השינאה שקיימת לערבים היא שינאה בריאה. היא שינאה לאוייב. זה טבעי שכך חשים כלפי אוייב".

מה זה אוייב, זה לא אנשים?

"זה בראש וראשונה אוייב שלנו".

אוייב שבונה את הבתים שלנו?

"זה באמת הופך את העניין למורכב יותר, אבל זו עדיין לא גזענות".

אמא שלך נשאלה פעם מה יקרה אם תתאהב בערביה, ופסקה חד משמעית שזה לא יתכן. מה אתה אומר על זה?

"לא הייתי מפתח מערכת יחסים עם אף בחורה שאינה יהודיה".

ואם הבן שלך יפתח?

"לפי מידת האינטליגנציה שהוא מגלה בחודשים הראשונים לחייו (עידו בן חמישה חודשים), אני מאמין שהשאלה תישאר היפותטית".

•

לאחר הכינוס אצל ז'אקלין וגבי מגיעים לדירת שיכון של חבר מרכז צעיר ונרגש. ההורים יושבים זקופים, צופים בהנגבי, כוכב הערב. "אתם יודעים למה אני תומך בצחי"? שואל חבר מרכז ותיק ולמוד ניסיון.

"למה"? תמה המארח, שרואה צורך לשוחח קצת עם אורחיו.

"בגלל אמא שלו. אני מאוהב בה. מה לעשות".

אני מביטה בצחי. הוא לא מניע שריר אחד בפניו. פרצוף אטום. וההוא שמאוהב באמא גאולה ממשיך לתנות את אהבתו לט״״. ה״״יה. וצחי בוהה בלחמניה שאך הו״שה ומשנה נושא. מנסה. כי ההוא המאוהב, מתעקש להמשיך ולתת לגאולה מחמאות. בסך הכל די מעליב.

•

בסוף מאי אירגן צחי כינוס לאוהדיו ותומכיו באולמי "גיל אורנים". המממן היה דוד לויאן בעל חנות למכשירי חשמל בתל־אביב. בתפריט היה עוף סיני, גולש הונגרי, אורז, ירק מבושל, סלט תפוחי אדמה, סלט חצילים, סלט נלסון, סלט ירקות, סלט וואי, מיצים, קפה, עוגת פירות, עוגת שוקולד, עוגת פרג ועוגת לימון.

התפריט הזה גרר ביקורת חריפה. התגובה של הנגבי היתה: "מה, אם אדם מגיע מקרית שמונה, הוא בטח רעב. אז אני לא אתן לו משהו לאכול"? באמת רחמנות, מי רוצה חבר מרכז עם בטן מקרקרת.

•

שני פרוספקטים הוציא הנגבי ושלח לחברי המרכז, את שניהם כתב לבדו. פנינים: "אתה שומע בכנסת את פרס, ויצמן ושריד, מוותרים בהבל פה על חבלי מולדת – ואתה חש צמרמורת". או: "בוגרי 'שלום עכשיו' השתלטו על הרשימה לכנסת. 'יונים' מסוכנות, נושאות בפיהן עלה של נסיגה". או: "בכנסת, כמו בטבע, אימת היונים – הוא הנץ. כשהנץ בסביבה, היונים מחפשות מחסה. כשהנץ תוקף, היונים מתפזרות.

לכל רוח". ותנחשו מה ראשי התיבות של "נצביע צחי"? – נץ. גם ההכרזה הזו שלו.

ויש גם כמה כותרות עיתונים. מאי 79': "נצחון לליכוד בבחירות באוניברסיטה העברית. היו"ר החדש צחי הנגבי". מארס 81': "צחי הנגבי דורש מהנהלת האוניברסיטה – סלקו את הסטודנטים הערבים שהזדהו עם אש"ף". אפריל 82': "צחי הנגבי וחבריו עדיין מבוצרים בראש האנדרטה בימית". דצמבר 87': "לא ארפה עד שעמירב יורחק מחרות". פברואר 88': "פרס תוקף את הנגבי בישיבת ממשלה" – גם זה כנראה מקור לגאווה.

ואיזה כותרות אין שם: "שופטת השלום בתל־אביב אסתר קובו קבעה בפסק הדין בפרשת איסת"א 'שהאמת העובדתית לא תמיד היתה נר לרגליו של צחי הנגבי'". או "להעמיד את הנגבי לדין, תובעים ח"כים מראש הממשלה והיועץ המשפטי על השתתפותו בוועדה של חרות למינויים בשירות המרינה". או "קו־קלוקס־קלן" – כתבה המספרת למי ששכח שגם החוק לא תמיד היה נר לרגליו. למשל, הוא וחברו ישראל כץ נעלו את רקטור האוניברסיטה בלשכתו, כשהם בחוץ היו לבושים בשקיות נוסח הקו־קלוקס־קלן, ולפידים בידיהם. למשל, האלימות כלפי הסטודנטים הערבים, שהגיעה בשיאה לשימוש בשלשלאות. למשל, ההתבצרות באנדרטה. למשל, הנסיון להפגין ביום בואו של הנשיא קרטר לארץ, נסיון שסוכל על־ידי השב"כ. ועל המעצר שבא בעקבותיו אמר: "זו היתה חוויה מיוחדת במינה".

•

והוא בעצם, כל־כך נחמד וסימפטי וסבלני ולא מרים את קולו ולא מתעצבן, ולא צועק, ולא מקלל. אפילו לתיקשורת הנוראה והאיומה, הוא מפגין חיוך חביב, עצוב קצת, שרמנטי. והנה, בלי שום קשר לחיוך, מגיע יום הבחירות של הפאנל. צחי הגיע בחמש בבוקר. למה בחמש? "לבדוק שהכל בסדר". ברק. הכל בסדר. אחר־כך היו החום, הלחות, הזיעה, הבסטות, הצפיפות, הסטייקים, הכובעים, היין, השלטים. צחי מוקף גלי אהדה. "תן יד", "אנחנו איתך", "אתה בפנים, חביבי", "צחי, צחי", "עיוני שלי", "בוא תן נשיקה", "תגיד צחי טיפלת במכתב ששלחתי לך"?

בשתיים בצהריים הוא שואל "אפשר להיכנס לבריכה או שזה סחבקי מדי"? לא, הוא לא נכנס. אולי עניין הסחבקיות השפיע. בשתיים וחצי בלילה התוצאות. צחי הנגבי מקום 12 בפאנל. מתוך 104 מועמדים. הפתעת יום הבחירות הזה. צחי משחק אותה לא רע בתור הפתעת היום. צנוע, מחייך במקום, לא צורח מאושר, לא מקפץ, לוחץ יד באריכות. כמו שצריך. הוא יודע שהוא בפנים. בכנסת. עכשיו נשארה היוקרה. הבחירות בשביעיות. והוא עוד לא יודע איזה פלופ אדיר מצפה לו.

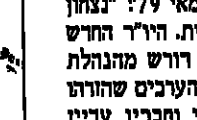
•

בשבוע בין בחירות הפאנל לבחירת השביעיות, שולח הנגבי 2000 מכתבי תודה. מחזיר טלפונים. עונה על טלפונים. מקבל פרחים, מברקים. חתונה פה חתונה שם, וכינוסים. ביום שלישי, יום לפני היום שהוא מכנה אותו "מלחמת עולם", ו"מטחנת בשר", הוא מגיע לכינוס של קורפו באולמי דליה ברחוב המסגר בתל־אביב. מה זה מגיע? חמש דקות לפני סיום הכינוס. באמצע הכינוס צריך לשבת בשקט ולהקשיב. בסופו אפשר ללחוץ ידיים, לפגוש חברי מרכז, בקיצור, מה שצריך. לפי לחיצות הידיים של תומכי קורפו, להנגבי אין מה לדאוג. לוחץ־לוחץ־לוחץ־לוחץ ידיים. לחיצת יד עם קורפו, אגב, לא ראיתי. קורפו היה האיש שהכניס את הנגבי למימסד הפוליטי כעוזרו במשרד התחבורה.

שאלה: צחי, אומרים שנטשת אותו לטובת שמיר.

תשובה: "זו השמצה פרועה. הוא כמו אחי. אני

"קורפו הוא כמו אחי. אני כמו הבן שלו. כשעבדתי לכהן כעוזרו של שמיר, שהיה אז במשרד החוץ, קורפו ברך על כך"

כמו הבן שלו. כשעברתי לכהן כעוזרו של שמיר, שהיה אז במשרד החוץ, קורפו ברך על כך". בתוצאות הפאנל, אגב, הנגבי חלף על פני השר קורפו בזילזול.

•

אצל הדוד בשיכון צמרת, יום לפני השביעיות. מבט לחרשות. כולם מחכים שקריין החרשות בטלוויזיה יודיע על ההסכם בין השלישיה הפותחת של חרות. על התערבותו של שמיר. על ויתורו של ארנס. רק בתשע ועשרים מודיעים על כך. מה שנאמר שם בחדר על הנטיות הפוליטיות של עורכי החרשות אינו ניתן לציטוט. בטח שהיה כעס. גם עצבים. גם שמות תואר לא כל־כך מלבבים. בראיון של אחרי, אומר צחי הנגבי שהוא רוצה להגיע לוועדת החינוך של הכנסת. מי שלא יודע, רשות השידור נמצאת בפיקוחה. אם עושים אחד ועוד אחד, דבר כזה לא היה קורה אם הנגבי היה כבר בכנסת. יש לו תוכניות.

ואם כבר מדברים על תוכניות, יש לו גם מה להגיד על האינתיפאדה. לפני ההשגות שלו, אני לא מתאפקת.

שאלה: איך זה שאתה, שצועק תמיד שצריך לומר יהודה ושומרון ולא שטחים, מוציא מהפה את המילה אינתיפאדה, שמובנה הוא – התקוממות?

תשובה: "את צודקת. זה לא בסדר, אבל חבל לבזבז את הזמן על הסבר בלשני".

ועכשיו לעיקר: "ז'בוטינסקי בשורה הפותחת של שיר בית"ר אמר משפט: 'בדם וביזע יוקם לנו גזע גאון ונדיב ואכזר'. רק שני שליש של הנבואה הזו התגשם. אבל 'אכזר' – לא מיצינו אותו ואפילו לא התקרבנו למיצויו. לא, הנא לא התכוון שנתעלל או נתאכזר אלא שעלינו לגלות קשיחות מוחלטת. אכזריות במובן של הפעלת הכוח שבידנו בנחישות דעת שאינה מתרככת כתוצאה משיקולים הומניים או משיקולי דעת קהל".

•

הבחירות לשביעיות בתנועת חרות. כן, עוד פעם חום־לחות־זיעה־צפיפות. המתח, אם מחנה לוי יפוצץ את יום הבחירות או לא, עובר עם היוודע התוצאות. לוי מקום ראשון. צחי הנגבי עסוק בלומר "אני הולך על השביעיה השלישית מקום שני". קחו את המשפט הזה, ותכפילו אותו בכמעט אלף חברי מרכז. למה שביעיה שלישית ולא שניה, שואלים אותו רק כמה מאות חברים. וצחי עונה לכמה מאות שואלים: "כל דבר בעיתו". למעשה, ויתר (או נכון יותר התבקש לוותר) על מועמדותו בשביעיה השניה כדי שחברים ותיקים יותר במחנה שמיר־ארנס יוכלו להעמיד את מועמדותם בשביעיה זו. ועוד סיבה: לא היה לו ספק, ולו הקטן ביותר שסיכויין להיכנס לשביעיה השלישית אינם יורדים ממאה אחוז. והיה לו על מה לסמוך, למרות שהוחרם בריליס של מחנה לוי ושרון.

ואז נא השוס. ארנס עו־ן פליקפלק פוליטי, אגב שילוח מנוף וגל קטלניות היישר לפרצופו החייכני והבטוח של נער הנגבי הצעיר. עם גמר הבחירות לשביעיה השניה, ישב ארנס על המזוכה והוציא דיל שבו יהיה צחי הנגבי במקום החמישי. קרא הדיל־ר־ארנס להנגבי וביקש ממנו לוותר על המקום השני ולעבור למקום החמישי. הנגבי לא השתגע על העניין הזה אבל הסכים. אלא מה, היה מועמד אחר, ששמו הירשנזון, שמאוד כעס על ארנס שלא הכניסו בדיל. לא רק כעס גם התעצבן ואיים שיעזוב את המחנה. לכן החליט ארנס להוציא את הנגבי בכלל מהרשימה ולשים את הירשנזון במקומו. כדי לתת תוקף להחלפות הללו הדליפו שמועה שצחי הנגבי הסיר את מועמדותו, בלי לומר לו מילה אחת על כך.

אנשיו של הנגבי שהנצחון כבר היה מונח בכיסם החלו לתפוס שנעשה פה תרגיל. תומכים בטוחים של הנגבי טענו שמישה אמר שהנגבי הסיר את מועמדותו. ואם מישה אומר – כך עושים. בהיסטריה רצו לקרוא להנגבי, שהיה המום. לא תפס. חשב שעובדים עליו. בפעם הראשונה כמעט ואיבד את עשתונותיו. הוא תפס את המיקרופון של שאול עמור ושגם עליו הוצא תווה רומה, וצרח: "כל השמועות שאיני מתמודד בשביעיה השלישית אינן נכונות. יש נסיון להפיץ שמועות כאלה. אני מועמד למקום שני בשביעיה השלישית". וכך הוא זעק, וצרח, והסמיק והצטרד, "אני כן מתמודד, אני כן מתמודד". אבל זה היה מאוחר מדי. מישה ארנס הביס אותו בלי לאמץ אפילו מיתר קול אחד.

•

תגובות אנשי המטה של הנגבי: "נבלות בני נבלות", "תרגיל מסריח", "בני זונות", "ארנס סינופת", איזה גועל נפש". ואלה, למעשה, התגובות העדינות.

הנגבי: "חשבתי שאני מכיר את כל תרגילים המלוכלכים בפוליטיקה, כנראה שיש לי עוד מה ללמוד".

נסיון לשמוע מה הוא מרגיש, דומה לסחיטת בננה כדי להוציא ממנה מיץ. אבל פתאום, ברגע נדיר של גילוי לב, שבא אולי מתגית העייפות, הוא אומר: "כשהייתי צעיר יצאנו לשיט אבובים. ברגע שנכנסנו למים עד האבוב שלי, המים היו סוערים מאוד, הייתי תשוש, נלחמתי כדי לא להתנפץ על הסלעים. באותו רגע זה נראה לי כמו מפלי הניאגרה. פחדתי למות. ממש. ואז הצלחתי להיאחז בשיחים. ככה הירגשתי כאן". ופתאום נגמר רגע האמת הזה ועל הפה משתלט הודגון הפוליטי: "בדיעבד זו היתה חוויה ארירה. לא הייתי רוצה לוותר עליה. גם פה הירגשתי שוב כמו בימים שהייתי סטודנט ונילחמתי על דברים חשובים לי".

דיברת עם ארנס?

"לא. מה יש לי לדבר איתו. מי שצריך להתקשר זה הוא אלי ולא אני אליו".

המועמד: בבריכה (משמאל), זוכה לליטופי אוהדים (משמאל) – "אתה בפנים, חביבי", עם שמיר, ביבי נתניהו ודן מרידור (בתצלום התחתון, מימין לשמאל).

למה הוא עשה את זה?

"לא יודע, לא ברור לי".

אתה בטוח שהוא ביצע את זה?

"כן".

בכל זאת בוודאי ישנה איזו סיבה לכך שהופצה שמועה שאתה מסיר את מועמדותך?

"תאמיני לי, אין לי שמץ של מושג למה. לא מבין, לא מבין".

דיברת עם שמיר?

"כן, הוא התקשר איתי, כלומר בענייני עבודה, וסיפרתי לו את הסיפור. הוא הסכים איתי שארנס היה צריך לשאול אותי או לפחות לעדכן אותי".

נו?

"זהו. עכשיו אני מנסה לשכוח".

אתה עם זיכרון כמו שלך תוכל לשכוח?

"לשכוח זה לא למחוק".

אולי יש לך מילה רעה על ארנס?

"לא. הדבר היחיד שאני יכול לומר שאני שייך למחנה שמיר ולא מחנה שמיר־ארנס". זה המקסימום שיוצא לו מהפה.

•

בקלות רבה יותר הוא מדבר על שלטון על עם זר. "אין לי בעיה עם זה ואין לי פתרון לזה. היחיד שיש לו פתרון לזה הוא כהנא המדבר על פימוש הטרנספר".

גם אמא שלך אמרה שאין דבר יותר מוסרי מהטרנספר.

"היא אמרה שזה מוסרי אבל לא ריאלי".

ומה אתה אומר?

"אני מסתפק בזה שזה לא ריאלי".

למה לא לוותר על עזה, למשל?

"אני לא מוותר טריטוריאלית על שום שטח. אני מוכן לתת להם אוטונומיה, אבל השליטה המוחלטת תהיה בידי צה"ל. לא תהיה להם מדינה, ולא ישות לאומית עצמאית".

תהיה להם הזכות לרצות?

"כל עוד הרצון לא יבוא לידי ביטוי באמצעים בלתי חוקיים כמו הפצת כרוזים, ספרים, והבעת דעות, זה בסדר".

סליחה, אז איך הם יבטאו את רצונם?

"אם הרצון יבוא לידי ביטוי בחלומות ורודים בלילות של נדודי שינה – אין לי אפשרות למנוע את זה".

•

דרך אגב, מה דעתך על הספר "מצעד האיוולת" של ברברה טוכמן?

"המחקר שערכה מלמד שמנהיגים יכולים לדרדר את עמם עד תהומות הנשיה, למרות שהם מאמינים שהם משרתים את האינטרס המובהק של אלה שנתנו בהם אמונם".

מיכל קפרא

חוקי אבל מסריח

בצילום הימני: פסח גרופר ואשתו רות ("אני עובדת מהבית"). מזכירת "איכרי המחר". בצילום מ־82'. שמאל רחוק: עו"ד דני נוור (צילום: ראובן קסטרו), העוזר של משה־ארנס ודובר תנועת החרות, בעבר יו"ר "סקופ", ונציב המים צמח ישי, בעבר גזבר "עידוד היזם העצמאי" (צילום: עופר קרני).

(המשך מעמוד 24)

היתה לנו כתובת קבועה, אז נתתי את הכתובת של הורי. גרתי אז אצלם".

זמן קצר אחרי ייסוד העמותה עזב דן נווה את תפקידו כיו"ר. שמו עדיין מופיע כיו"ר בגלל "הזנחה מינהלית", כדברי יהושע מצא. דן נווה זוכר שבזמנו "סקופ" היתה מאוד פעילה. היכן? בבית הוריו ברחוב הרצוג 7/6 שם אין זוכרים לא קפה ולא סימפטיה.

דן נווה מתחיל לאבד את סבלנותו. "לגבי מה שהתרחש שם בשנתיים האחרונות, אינני יכול לעזור לך. יש היום יו"ר חדש. חבל על זמנך ועל זמני".

יגאל עמרי הוא המנהל של "סקופ". איש עסוק מאוד. הריץ את יהושע מצא למקום ריאלי ברשימת הליכוד לכנסת. "היום 'סקופ' שוכנת ברחוב מסילת ישרים 15 בירושלים", הוא אומר. "בודאי שיש שם פעילות. יש לנו קבוצת תיאטרון, ערבי אקטואליה. כמה פעמים בשבוע? שלוש פעמים בחודש. כמה מקבלי משכורות? אני, מזכירה ועובד נקיון. כמה קיבלנו מועדת הכספים של הכנסת? 190 אלף שקלים. בשנה שעברה קיבלנו רק 90 אלף".

זה מה שנקרא להתקדם יפה בחיים. כמה מפעלי תעשייה במדינה יכולים להצביע היום על עליה של יותר ממאה אחוזים במחזורם בתוך שנה אחת? הבית ברחוב מסילת ישרים 15, אגב, הוא סניף של תנועת "חרות" בירושלים.

יהושע מצא, האב המייסד, חולק על דברי מנכ"לו. אליבא ד'ח"כ מצא, מתקיימות ב"סקופ" שתי פעולות בשבוע. "בית גדול, מלא פעילות", הוא אומר. עכשיו לך תדע למי להאמין – לח"כ או למנכ"ל.

ניסינו להתקשר למועדון "סקופ", אבל מועדון "סקופ" אינו עונה. מרוב פעילות כנראה אין שם זמן לענות לטלפונים. לבסוף, לאחר יומיים של חיוגים, עונה המזכירה. "לא", היא אומרת. "לא צפויות כל פעולות בחודש הקרוב".

גם ח"כ אריאל ויינשטיין ייסד עמותה. אחת? עשרים עמותות! והוא מאוד גאה בכל אחת ואחת מהן. "אינני חבר באף עמותה", הוא אומר. "אני תומך בעשרים עמותות שקשורות בתנועה הליברלית. מה רע בכך שעמותות קיבלו כספים? היו שלושה מליון שקלים. מליון וחצי קיבל המערך, מליון וחצי קיבלו עמותות הקשורות בליכוד. הכל חוקי".

"חוקי אבל מסריח", אומר ח"כ חיים רמון, אף הוא, כח"כ ויינשטיין, חבר ועדת הכספים של הכנסת. "זוהי פשוט הקצבה אישית מושחתת. שחיתות שלא היתה כדוגמתה בתולדות הכנסת".

אבל חיים רמון עצמו הרים ידו באותו ליל חלוקה מפורסם ב־24 בחודש מרס השנה בעד חלוקת הכספים לעמותות שונות ומשונות. "אז יש לי חלק בגועל נפש", הוא מודה. "מה יכולתי לעשות? אם לא הייתי מאשר כספים ל'סקופ', הם לא היו מאשרים כספים ל'בית ברל'. אנשי הליכוד איכרו כל רסן".

חיים רמון מכה על חטא ומבטיח: "בפעם הבאה לא אתן לכך ידי. זו הפעם האחרונה שאני עושה דבר כזה". הוא טוען כי כל העמותות הקשורות במערך פעילות מאוד. אולי כן, אולי לא. לא בדקנו את הנעשה ב"ארגון יהודי כורדיסטן" (45 אלף שקלים) או את "ברית אבות" (20 אלף), גם לא את "עמותת אפקים" (50 אלף) או את "עמותת שער" (30 אלף).

כן בדקנו עמותה של ("הכל חוקי") אריאל ויינשטיין. "העמותה לעידוד היזם העצמאי", כך קוראים לה. היא הוקמה בשמונה ביוני 1987. יו"ר העמותה, עורך־דין יצחק נגר מירושלים (שוב עו"ד), מוכן ברצון להגיב. "הכספים שאושרו לנו בוועדת הכספים לא הועברו אלינו עדיין", הוא אומר. "עד כה קיבלנו רק תרומות, לכן לא היו הרבה פעולות. הוצאנו בטאון חד־פעמי בשם 'העוצמה שביוזמה', התכנסנו בבתי מלון. הכוונה היא שיהיה מרכז שיפיץ את חשיבותה של היוזמה הפרטית. אם יגיע הכסף, אפשר יהיה לעשות יותר. אולי ניתן הלוואות".

צמח ישי, נציב המים (מינוי פוליטי, ליברלים), לא שמע על עמותה בשם "עידוד היזם העצמאי". "איזו עמותה?" הוא שואל. "מימי לא שמעתי עליה".

"זוהי עמותה שנועדה לעזור לאנשי היוזמה החפשית", אנו מזכירים לו את מטרות העמותה שהוא הגזבר שלה. "להגן על אינטרסים מקצועיים של אנשי היוזמה החפשית, לעודד כלכלה חפשית בישראל"...

"אה, אה, אני נזכר במשהו", אומר נציב המים. "לפני איזה שלוש שנים ביקש ממני ידידי אריאל ויינשטיין לחתום על ניירות: אז הם עשו ממני גזבר? מעניין מאוד. מאז חתמתי על המסמכים לא שמעתי על העמותה דבר".

עו"ד נגר אומר שהיום גזבר העמותה הוא רואה חשבון אמנון בן־עמרם. פשוט שכחו להודיע לצמח ישי ולרשם העמותות על השינוי. אבל זהו שינוי בעיתו. כאשר נופלים על עמותה 170 אלף שקלים, היא כבר זקוקה לרואה חשבון. נציב המים אינו מתאים יותר.

"האמן לי", אומר ידידיה באריי, חבר העמותה (עורך־דין, אלא מה?). "אינני בקי בצד הכספי של העמותה. כן, כן, היו פעילויות, היו דיונים, היו התכנסויות. היכן נפגשנו? בבתי מלון. לא, אין לעמותה מקום פגישות קבוע. נפגשים מדי פעם ב'רמדה' או 'פלאזה' בתל־אביב. אתה שואל מה אני אומר על חלוקת הכספים הזו כעורך־דין? מבחינה משפטית זה בסדר. מבחינה ציבורית? זה פתוח לכל אדם, להשגותיו והערותיו".

לחבר הכנסת (נכון לעכשיו) חיים קופמן, אפילו עמותה שהקים לא עזרה להיבחר מחדש לרשימת המועמדים הבטוחים של מפלגתו לכנסת הבאה. הוא הקים את "הלאום" ואף עומד בראשה. "הלאום" שוכנת ב"מצודה" בתל־אביב, וחיים קופמן מונה שורה ארוכה של עיתונאים שעשו בה חלטורות. כן, הוקצבו ל"לאום" שלו 194 אלף שקלים, והוא רותח. "עוד לא ראינו גרוש", כועס "הראש הכלכלי לכנסת". "משרד החינוך מתחכם איתי. לא מעבירים את הכסף. עכשיו אתפנה לבדוק מה קורה אצלם".

על פי תוצאות הבחירות לשביעיות של "חרות", אכן יהיה חיים קופמן פנוי בימים הקרובים, ויוכל לשאול את משרד החינוך מדוע טרם קיבל את המתנה שאושרה ל"לאום" שלו בוועדת הכספים. היום הוא רק כועס מאוד. "שחיתות? למה שחיתות? כאשר משרד החינוך מקציב לתזמורת אחת עשרת אלפים שקל ולשניה כלום – זו לא שחיתות? כאשר הכל מבוסס על מניעים פוליטיים, זו לא שחיתות? הרי המחנה הלאומי הקים את כל העמותות הללו בגלל שמשרד החינוך סירב להעביר כספים למחנה הלאומי".

מדובר, איפוא, בעמותות שהוקמו על רקע של קיפוח נורא. חיים קופמן אומר ש"לאום" שלו עושה ב"מצודה" המון פעולות. "שום שחיתות", הוא שב ואומר. "איש לא הצליח, אפילו לא חיים בר־לב, להטיל דופי בחיים קופמן".

וכי כיצד יצליח? הרי הכל חוקי. חוקי למהדרין.

עמוס לבב

אז מה יהיה

מפת האינתיפאדה

> המתקוממים, המיוצגים על־ידי מול סרטן, מאופיינים על־ידי רגישות מופרזות, תחושת חוסר אונים ויאוש המולידים שנאה ויצר נקם. הם מונהגים ע"י אינסטינקטים פרועים, כעדר הנסחף בזרם רגשותיו עד לאבדן החושים. זו חולשתם, וזה גם כוחם.

> אנחנו, מצד שני, סובלים מעודף מנהיגות: מפוצלת, משותקת ולא יעילה. שני כוחות שמנטרלים זה את זה, וביחד – מנטרלים את הממשלה.

כך זה התחיל: משאית ישראלית שעמדה להיכנס לתחנת דלק חסמה את הכביש. רכב שהחזיר פועלים ערביים לעזה – התנגש בה. התאריך היה 8.12.87, השעה – 17.25. ביום המחרת נשמעו ברצועה קולות שהאשימו את הנהג היהודי בגרימה מכוונת של התאונה. הרוחות התלהטו, האבנים הראשונות הושלכו... האינתיפאדה יצאה לדרך.

הצבנו את ההורוסקופ לרגע התאונה, שכן זה היה הגפרור שהצית את ההתקוממות. התמונה המצטיירת מתוך המפה סבוכה ומבולבלת. רק התאונה עצמה והמהפך שחל בעקבותי'ה מסתמנים בה בבירור. נקודת האופק, המסמלת את "לידת" הארוע, מתמקמת במעלה האחרונה בתאומים (מול המייצג כבישים ונסיעות), ו"מותקפת" על־ידי גורם פטאלי המזוהה עם אסון בכלל ומוות בפרט. כעבור מעלה אחת (= יום אחד) עובר האופק למזל חדש (= מצב חדש) – למזל סרטן (בית, אדמה, רגשות שיצאו מכלל שליטה). מנקודה זו ואילך הארועים מחריפים כתאוצה גוברת והולכת.

אך ראשית: הגורמים המעורבים בסכסוך.

המתקוממים, המיוצגים על־ידי מול סרטן, מאופיינים על־ידי רגישות מופרזות, תחושת חוסר אונים ויאוש המולידים שנאה ויצר נקם. אין הגיון, אין סדר, אין הנהגה. הם מונהגים על־ידי אינסטינקטים פרועים, כעדר הנסחף בזרם רגשותיו עד לאבדן החושים. זו חולשתם – וזה גם כוחם.

בגלל העדר חשיבה מפוקחת, הם אינם חוששים מתוצאות מעשיהם ומסכנים את עצמם ואת בני משפחותיהם כמתוך היסחפות אמוק. הם "יצירתיים": בהעדר מחסומים של תכתיבים מריניים ובריתות קואליציוניות, בהעדר מגבלות חוקי מוסר ואנושיות, הם נישאים על גלי הרגש לכל מעשה ומקום לשם מוביל אותם הדמיון. הם "חופשיים" לשרוף, להרוס, לרצוח ולהתאבד – כולם ביחד וכל אחד לחוד, כאשר השנאה ותאוות הנקם גדולות אפילו מהכמיהה להשיג את היעד המוצהר.

אנחנו, מצד שני, סובלים מעודף מנהיגות: מפוצלת, משותקת ובלתי־יעילה. כירון, המייצג את המנהיגות שלנו, ניצב מול שני כוכבים בעלי תכונות סותרות (אורנוס וסטורן): האחד בעל אידאולוגיה פנאטית, שואף לפתרונות רדיקאליים, מיידיים וחסרי פשרות; השני – כבד, מאוכן, נוקשה וחרד מכל מהלך יוצא־דופן או נאור. שני הכוחות מנטרלים זה את זה, וביחד – הם מנטרלים את הממשלה.

באשר לעם ישראל – הוא מיוצג על־ידי כוכב אחד, מסוכן לא פחות: זהו נפטון האשלייתי, הכוזב, המלבין את המציאות או משחיר אותה, אך לעולם לא מראה אותה כמות שהיא. עם ישראל משלה את עצמו שהוא ניצב בפני מיטרד שיסתלק איכשהו, מתישהו... מעצמו או בעזרת ממשלה צולעת ובלתי יעילה.

הפתרונות המוצעים ואלה המיושמים בשטח יפשטו את הרגל. מי שמדבר על משא ומתן (ללא צעדי ביניים ונקיטת אמצעים נוספים), בין אם כוונתו לשיחות ישירות תחת שמשיית האחווה ההדדית, ובין אם בחסות מטרייה בין לאומית – אינו יודע מה הוא שח.

אין, לפחות בשלב זה, עם מי לדבר. ערביי השטחים נחלקים לאלה המסרבים ולאלה הפוחדים לדבר. בהעדר הנהגה חוקה שתוכל לקבל החלטות וגם לאכוף אותן – תמשיך שנאת המתקוממים להזין עצמה עד לטירוף, ושום מנהיגות – ערבית מקומית, ערבית תיצונית נאורה, אש"פית או בינלאומית – לא תוכל להרור מבעד לחומת השיטנה המשתוללת.

מי שחושב שההתקוממות "תתעייף" ותגווע מעצמה – טועה אף הוא. האינתיפאדה מתפתחת ליותר מאשר מלחמת עם על עצמאותו, ותהווה יותר מאשר אמצעי לפורקן יצרים שהצטברו במשך שנים. היא נהפכת לעניין של יוקרה. הגישה המתפתחת היא מ"טוב למות בעד ארצנו" ל"יעריך מי שלא מת בעד ארצנו". זאת גישה שתגביר את נכונות ההתאכזרות בקרב השבאב. ההתקוממות תיצבור עוצמה והיא עלולה ללבוש צורות חדשות (אולת איני רוצה לספק לאיש רעיונות).

פתרונות אחרים – הרג או גירוש המוני של פלסטינים – כלל אינם ראויים להתייחסות. בנוסף לאספקטים המוסריים ומבלי להיכנס לפרטים מיותרים, יאמר רק ש"פתרונות" מסוג זה ייצרו בעיות העלולות להעמיד בסכנה את עצם קיומנו.

הטיפול הנוכחי בבעיה (מאסרים, גרוש, הריסת בתים, בוודאי אינו יכול להיות יעיל. זהו אמצעי ענישה, לא דרך לפתרון. שיטת העונשים היא הנחותה והבלתי יעילה מבין שיטות החינוך. הנענש אינו מתקן דרכיו: הוא יורד למחתרת ומקצין את התנהגותו השלילית. בהורוסקופ אכן ניכר בבירור סבלם של ערביי השטחים, אך נראה גם שאותו סבל מגביר את יצר הנקם במקום לרככו. כאמור, כל הפתרונות הנ"ל נכשלים.

משליכים אבנים בירושלים (צילום: יוסי זמיר, "סקופ 80")

אלא שכיסודנו אנחנו עם הגיוני. גם אלה מבינינו הנצמדים לאקסיומות רגשיות ואמונתיות קיצוניות – מונחים בעצם תיפקודם על־ידי הגיון פנימי. בין אם אתה מאמין בזכותך על כל סמ"ר של ארץ הקודש, בתוקף צו אלוהי וגם אם זה כרוך בשלטון על מיעוט העתיד להיהפך לרוב או, לחילופין, בגרוש עם שלם מארצו (ובין אם אתה דוגל בחזרה לגבולות החלוקה (במחיר התאכרות פיזית ופוליטית) – יש לך תוכנית פעולה הגיונית: היעד ברור, האסטרטגיה מתוכננת וכו'. אך כשהגיון ניצב מול אנדרלמוסיה משתוללת – הוא מובס מלכתחילה. אי־אפשר לצפות את מהלכי האויב – משום שאין לו מהלכים; לא ניתן לסמוך על מידע מודיעיני, אלא במידה מוגבלת – משום שהצד השני עצמו אינו יודע מה יעשה בשעה הקרובה. למוות מטורף תמיד יש יתרון על־פני הגיון ושיטה: הוא פורץ את גבולות ההגיון ומתפזר באין סוף שבילים מעותים ומעוקלים, שהתבונה לא תגיע אליהם.

לכן, מה שנדרש לנו עתה הוא אדם נייטראלי (לא מזוהה עם ימין או שמאל), בעל חשיבה מקורית, מבריקה ו"מטורפת", שיתקוף את הבעיה מזווית חדשה, שימציא מהלך יוצא דופן.

במצבנו, לא ניוושע מהאריה המצרי (כדומה לפרס) שתעוותו מוגבלת בשל רצונו לשאת חן ולהיות פופולרי; גם לא ממאזניים (כמו שמיר), שברגע שנפתחות בפניו מספר אופציות בלתי נוחות, הוא תופס מקום טוב באמצע וניצמד אליו עד יעבור זעם. גם שני טיפוסי הדגים (החשש וחמום המוח – כמו רבין ושרון) לא יועילו כאן, האחד בשל הססנותו והשני בשל הזדהותו הפנאטית עם רעיון אחד. אנו זקוקים לחשיבה רב־צדדית של תאומים או לרעיונות מבריקים נוסח דלי (את השמות נפסק נא אתם).

אלא מה? גם אם ימצא האיש המתאים, הרי אין לו צ'אנס: שכן כל רעיון, ולו הגאוני ביותר, יתקל בהתנגדות מאסיבית של קבוצת כוח כלשהי במדינה... ויועסל כעוזו באיבו.

בהורוסקופ אמנם מסתמנת דרך אפשרית לפתרון, אך היא עתידה להרגיז כמחצית מבני עמנו עד כדי כך שאיני מעזה אפילו להעלותה על הכתב.

אבל משהו נצטרך לעשות. אחרת, לפי ההורוסקופ, נשלם מחיר יקר.

רות אלי

הירחון לאשה ולמשפחה

ש: שמן כותנה לטיגו[illegible] של יצהר

חינם: חוברת תשבצים

את

יולי 88

גליון 257, תמוז תשמ"ח, יולי 1988

חברה: אבות בעל כורחם

אנשים: הראש האינדיאני של נסים מזרחי

מין: המטרה להגיע

חשיפה: הנאצי של ב' ול'ה"ים

אירוח:

מנהגים:

סמים:

עושר:

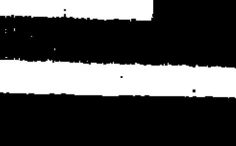
בישול:

אופנה:

מילאנו:

הופיע! הופיע! הופיע! הופיע!

אסטרולוגיה

יחד או לחוד

אני חי בנפרד מאשתי ומהילדים. האם להאבק על התא המשפחתי או ללכת לגירושין?

(השם, הכתובת, מקום הלידה ותאריך הלידה של הקורא ואשתו שמורים במערכת).

אשתך היא אשה גאה וחזקה, המסוגלת להאבק על מטרותיה בעיקשות רבה; אך היא גם רגישה ופגיעה מאוד, לא שוכחת ולא סולחת שום פגיעה ועלבון – אמיתי או מדומה. מאידך, אתה לא תמיד מצטיין בעודף טאקט ולפעמים אתה פוגע בה בנקודות הרגישות ביותר.

עצתי לך לא "להאבק על התא המשפחתי" בדרכים המקובלות – אך גם לא להתגרש, למחות לא עד לסתיו 1989. (כמובן שכדאי להתייעץ עם עו"ד באם דחיית הפתרון עלולה להזיק לך מבחינה משפטית). אמור לאשתך, שאינך דוחה את עניין הגירושין עקרונית, אך אתה רוצה פסק זמן של שנה כדי לשקול ולקבל החלטה סופית.

במדור זה עונה האסטרולוגית רות אלי למיקבץ (המועלה בגורל) שאלות אישיות של קוראי "סופשבוע" בתחומים שונים. קוראים מעוניינים מוזמנים לשלוח שאלות מודפסות במכונת־כתיבה או בכתב־יד ברור על צידו האחד של הנייר כלבד, לכתובת: רות אלי, מערכת "סופשבוע", "מעריב", ת.ד. 20010 תל־אביב, מיקוד 61200. לשאלות יש לצרף את תאריך הלידה המדוייק של השואל/ת: שנה, יום ושעה, וכן את מקום הלידה.
בין מכתבי הפונים תיערך הגרלה, ומדי פעם יתפרסמו המכתבים שעלו בגורל בצירוף תשובת האסטרולוגית. המערכת תכבד בקשות קוראים שלא לפרסם שמות ופרטים מזהים אחרים.

במשך השנה הזו השתדל להיות על תקן של ידיד לאשתך: לא להוט ולא מתנכר. אל תנסה לשכנעה לשנות את דעתה, ואל תבטיח לה שבתום תקופת "שביתת הנשק" – תרצה, אכן, לשוב הביתה. אך נסה לשפר התנהגותך באותם התחומים בהם יש לה טענות נגדך... והמנע מהגזמה גם בעניין זה.

אם עד תום התקופה הנ"ל לא יחול שינוי – לא תהיה ברירה אלא ללכת לרב, בתנאי שיוסכם על הסדר צודק הן מבחינת הילדים והן מבחינת הרכוש. סיכוייך להגיע להסדר כזה טובים בהרבה בתום [illegible] מאשר עכשיו.

עקרונית, יש לכם הנתונים להיות זוג טוב; לכן כדאי להשקיע מאמץ נוסף להצלת הקשר. אך הדבר חייב להעשות בטאקט, בסבלנות וללא לחץ, תוך הפקת לקחים ושיפור ההתייחסות.

התאמה מהשמיים

שתי שאלות לי, ואודה אם תוכלי לענות על שתיהן: האם יש עלי השפעות של מזלות אחרים (פרט למזל שלי) ואם כן, מה הם? בני אילו מזלות מתאימים לי והאם "שווה" "לחפש" אותם? ברצוני גם לאחל הצלחה למדור החדש – מאת קוראת נאמנה.

(השם, הכתובת, מקום הלידה ותאריך הלידה של הקוראת שמורים במערכת).

תודה על האיחולים. לשאלותייך: 1. אכן קיימות, במפה שלך, השפעות של מספר מזלות נוספים. החשובים שבהם: מאזניים, עקרב, גדי ודגים. המאזניים מחזק את חוש הצדק שלך; העקרב והדגים מעניקים לך רגישות, פגיעות וקיצוניות; והגדי יוצר אצלך שמץ של ביישנות, שאת מחפה עליה בחינך וברבורך השוטף והקולח.

תשובתי זו מכילה בתוכה ראשית תשובה גם לשאלתך השניה. לא ניתן להתאים לך בן מול מסויים, שכן אצל רוב בני האדם קיים צירוף של מזלות אחרים. מוטב שנתרכז בסוג הגבר המתאים לך. עליו להיות אחראי ונאמן, שכן אינך טיפוס אמהי המפרש חסות על גברים – עליך להעריך את בן זוגך; הוא צריך להיות איש שיחה מעניין, בעל אופקים רחבים, שיקח אותך למקומות מעניינים ויספק לך חוויות מרגשות; ועליו להעניק לך מידה מספקת של חופש, כך שלא תרגישי כלואה.

לכן, אם את רוצה בבן זוג מתאים – חפשי את האדם, לא את המזל.

רות אלי

תחזית לשבוע שבין 15 ל־21 ביולי

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
בימים אלה יהיו הוצאות כספיות בלתי צפויות. מוטב לבלות רגעים שקטים בבית, בחברת מישהו אהוב. עם זאת, תמצאו השבוע דרכים לשפר את הכנסותיכם. כדאי להיזהר מפני מישהו שמנסה להערים עליכם.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
קשיים מסויימים עלולים להתגלע השבוע ביחסים עם ילדים או הורים. נסו למנוע את המתיחות בכך שלא תתעקשו יותר מדי על עמדתכם. בתחום החברתי, אתם מרשימים עכשיו את הסביבה. קבלו הצעות לבילויים.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
אתם זקוקים עכשיו לזמן בשביל עצמכם, אך תתקשו להשיג זאת, משום שאחרים יציגו לכם דרישות רבות. בתחום הקריירה צפויות חדשות טובות. תיקונים בבית ועבודות יד עשויים להעסיק אתכם השבוע.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
ידידים עלולים לחוות מיטרד – התעלמו מהם לפי שעה. זה זמן טוב לטיולים ולנסיעות. האישיות שלכם מרשימה את הסובבים אתכם. בתחום החברתי תהיה עתה פעילות רבה, אך הימנעו מביזבוזים.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
בתחום הקריירה עלולות לצוץ עתה בעיות מסויימות, אך תנחלו גם הצלחת שתפיצה אתכם על המאמצים. בימים אלה תוכלו להשיג דברים באמצעות הקסם האישי שלכם. מישהו קרוב עלול להיות תובעני מדי.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
אין לכם עדיין כל התשובות לבעיות המטרידות אתכם, אך בתחום הרומנטי שוררת הרמוניה, וזה זמן טוב לבלות יחד. עיסוקים אינטלקטואליים יתבעו השבוע חלק גדול מזמנכם. אין לערב עסקים עם בילויים.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
השבוע צפויה תחילת רומן עם מישהו שפגשתם דרך העבודה. הקסם האישי שלכם יוצר הזדמנויות גם בתחום הקריירה, אך עלולים להיווצר קשיים בקשר לחשבונות ועניני כספים משותפים.

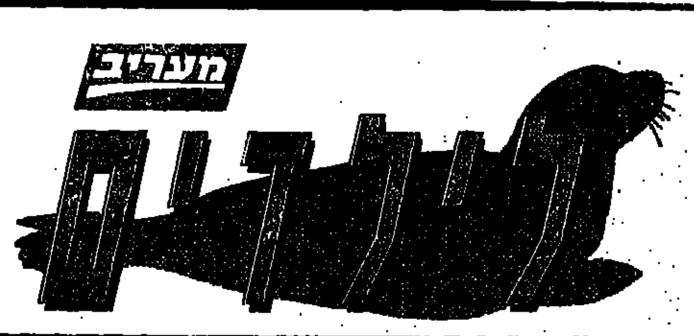
דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
בתחילת השבוע יהיו בעיות שיפריעו לכם להיפגש עם מישהו אהוב, אך בהמשך צפויים רגעים נחמדים בצוותא. בתחום החברתי אתם עשויים להכיר אנשים חדשים. זה זמן לטפל בענייני חשבונות.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
מתחים עלולים להיווצר עכשיו עם שותף בעניין הקשור ברכישת חפץ מקווים. אם תקדישו השבוע תשומת לב מיוחדת לעסקים, תוכלו להשיג את המתחרים. בימים אלה כדאי לארח בבית חברים ומכרים עסקיים.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
שינוי בתכניות ישבש את סדר־היום שלכם, אך בסופו של דבר העניינים יתנהלו בצורה משמחת. השבוע צפויות התפתחויות מעניינות בתחום הרומנטי. הזמן טוב ל[illegible] בהברת המשפחה והעמקת היחסים עם בן הזוג.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
בתחילת השבוע ייראה לכם שעניינים תבית אינם מסתדרים, אך המצב ישתפר בהמשך. זה זמן טוב לאירות ולקניות, כמו גם לביצוע שיפוצים. קרוב־משפחה עשוי לבקש מאתכם טובה – כדאי להיענות.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
השבוע תצטרכו הרבה סבלנות כדי להתמודד עם המוזרויות של אנשים מסויימים בקרבתכם, עלולות להיות כמה אי־הבנות בתקשורת. בשיחות עם אחרים, נוטים לדבוק בעובדות. הקפידו לעמוד בהבטחות.

עריכה בת חוה בר עריכה גראפית חוה עלם

15 ביולי 1988 א' באב תשמ"ח גליון 344

היומן המטריף שלי

מִי מְפַחֵד מִקַּיְטָנָה.

"קַיְטָנָה? מָה פִּתְאֹם, מָה אֲנִי, יֶלֶד קָטָן? סוֹף סוֹף חֹפֶשׁ אֲנִי נִשְׁאָר בַּבַּיִת. יֵשׁ לִי הָמוֹן מָה לַעֲשׂוֹת."

אִמָּא מִתְבּוֹנֶנֶת בְּאַבָּא בְּמַבָּע קַל שֶׁל חֹסֶר אוֹנִים. הִיא לֹא אוֹמֶרֶת זֹאת, אוּלָם אֲנִי יָכוֹל לְהִשָּׁבַע, שֶׁעַל שְׂפָתֶיהָ מוּנָח הַמִּשְׁפָּט הַמֻּכָּר: תַּגִּיד לִי בְּעַצְמְךָ, מָה אֲנִי עוֹשָׂה עִם הַיֶּלֶד הַזֶּה?

וְלֹא שֶׁלִּי. לִי יֵשׁ הָמוֹן בְּעָיוֹת מִשֶּׁלִּי כָּמוֹ, לְמָשָׁל, מָה שֶׁיַּגִּידוּ בַּכִּתָּה אִם יֵדְעוּ שֶׁאֲנִי הוֹלֵךְ לַקַּיְטָנָה.

"אֲבָל יוֹאָבִי", הוּא מַמְשִׁיךְ בְּשֶׁדּוּלָיו, אִם לִיאוֹר לֹא יֵלֵךְ לַקַּיְטָנָה, הוּא יִשָּׁאֵר אִתְּךָ בַּבַּיִת וִינַדְנֵד לְךָ כָּל הַיּוֹם. אַתָּה צָרִיךְ אֶת זֶה?"

לֹא. אֲנִי לֹא צָרִיךְ אֶת זֶה, לַמְרוֹת שֶׁלִּפְעָמִים זֶה כֵּיף לִהְיוֹת אִתּוֹ.

"אָז מָה אַתָּה רוֹצֶה שֶׁאֲנִי אֶעֱשֶׂה"?

"אוּלַי לְפָחוֹת תַּגִּיד שֶׁאַתָּה הוֹלֵךְ?"

מַצִּיעַ אַבָּא, "וְגַם כְּדַאי לְךָ לְשַׁכְנֵעַ אוֹתוֹ שֶׁקַּיְטָנָה זֶה כֵּיף".

"אֵיךְ"? אֲנִי מִתְפָּרֵץ.

"אֵיךְ?" תָּמַהּ אַבָּא, "מָה הַבְּעָיָה? תֹּאמַר לוֹ, לְמָשָׁל, שֶׁבְּכָל יוֹם הוּא יוּכַל לְהִתְרַחֵץ בַּבְּרֵכָה".

"מָה, בֶּאֱמֶת"?

"וַדַּאי", מִתְלַהֵב אַבָּא, "וְגַם לִרְכַּב עַל סוּסִים, וּלְשַׂחֵק בְּמַחְשְׁבִים."

"מַחְשְׁבִים!!!!"

אֲבָל לֹא יַעֲזֹר לָהּ. הַקַּיִץ אֲנִי לֹא הוֹלֵךְ לְשׁוּם קַיְטָנָה. וְשֶׁלֹּא תְּנַסֶּה לְהַשְׁפִּיעַ עָלַי, אוֹ לְשַׁכְנֵעַ אוֹתִי. אַף אֶחָד בַּכִּתָּה שֶׁלִּי לֹא הוֹלֵךְ. כֻּלָּם אוֹמְרִים שֶׁמִּי שֶׁעוֹלֶה לְכִתָּה ה', אֵין לוֹ מָה לְחַפֵּשׂ בְּקַיְטָנוֹת. יוֹתֵר טוֹב לָשֶׁבֶת בַּבַּיִת, לִישׁוֹן עַד מְאֻחָר (אֲנִי, לְמַעַן הָאֱמֶת, אֲנִי קָם בְּשֵׁשׁ בַּבֹּקֶר, וְאַף פַּעַם לֹא מַצְלִיחַ לִישׁוֹן מְאֻחָר יוֹתֵר) וְלִצְפּוֹת בְּשִׁדּוּרֵי הַטֶּלֶוִיזְיָה.

כֻּלָּם אוֹמְרִים אֶת זֶה בַּכִּתָּה, וַאֲנִי לֹא מְרַאיֵן, לָלֶכֶת לַקַּיְטָנָה. מָה אֲנִי, תִּינוֹק בְּכִתָּה ג'? אִמָּא שְׁכֵחָה, כַּנִּרְאֶה, שֶׁאֲנִי כְּבָר עוֹלֶה לְכִתָּה ה', וְזֶה סִפּוּר אַחֵר לְגַמְרֵי.

"יוֹאָבִי", פּוֹנֶה אֵלַי אַבָּא, וּמוֹשֵׁךְ אוֹתִי אֶל בֵּין בִּרְכָּיו שָׁם, עַל הַסַּפָּה, לְשִׂיחָה אִישִׁית: "שְׁמַע, בֵּן. אִם לִיאוֹר, אָחִיךָ הַקָּטָן, יֵדַע שֶׁאַתָּה לֹא הוֹלֵךְ לַקַּיְטָנָה, אַתָּה יוֹדֵעַ שֶׁגַּם הוּא לֹא יִהְיֶה מוּכָן לָלֶכֶת. מָה נַעֲשֶׂה אָז? מָה אִמָּא תַּעֲשֶׂה עִם שְׁנֵי פִּרְחָחִים בַּבַּיִת? וְהוּא, בְּנִי, כָּל כָּךְ אוֹהֵב, בְּעֶצֶם, לָלֶכֶת לַקַּיְטָנוֹת?"

אֲנִי מִתְעַקֵּשׁ, וּמִתְכַּנֵּס בְּתוֹךְ עַצְמִי, מָה אִכְפַּת לִי? זוֹ הַבְּעָיָה שֶׁלְּךָ, אַבָּא,

"בְּוַדַּאי, וְיָבוֹא קוֹסֵם, וְיִהְיוּ טִיּוּלִים לְלוּנָה פַּרְק וּלְכָל מִינֵי מְקוֹמוֹת מְעַנְיְנִים אֲחֵרִים..."

"לוּנָה פַּרְק?"

"כֵּן, כֵּן, וּמְסַלְּקִים שָׁם שְׁתִיָּה, נַאֲרוּחָה קַלָּה, וְיֵשׁ מִשְׂחָקִים, וּמִי שֶׁזּוֹכֶה, מְקַבֵּל פְּרָסִים. מָה, אֵינְךָ זוֹכֵר אֵיךְ זֶה הָיָה בַּשָּׁנָה שֶׁעָבְרָה?"

טוֹב, נִרְאֶה שֶׁשָּׁכַחְתִּי כְּבָר. אֲבָל זֶה נִשְׁמָע מְעַנְיֵן".

"וְחוּץ מִזֶּה", מְלַחֵשׁ אַבָּא אֶל אָזְנִי, "זוֹ לֹא קַיְטָנָה, זֶה מַחֲנֵה פְּעִילוּת. אַתָּה מֵבִין? אֲנִי בָּטוּחַ שֶׁיֵּשׁ בַּכִּתָּה שֶׁלְּךָ הַרְבֵּה יְלָדִים הַהוֹלְכִים גַּם הֵם לְמַחֲנוֹת פְּעִילוּת. קַיְטָנָה זֶה לְתִינוֹקוֹת!"

הוּא צוֹדֵק, בְּעֶצֶם. חֲבָל רַק שֶׁהוּא כָּל כָּךְ מִשְׁתַּדֵּל לְשַׁכְנֵעַ אוֹתִי. אֲנִי מַכִּיר לְפָחוֹת שְׁנֵי חֲבֵרִים שֶׁלִּי, הַמֵּתִים לָלֶכֶת לְמַחֲנֶה פְּעִילוּת, אֲבָל הַהוֹרִים שֶׁלָּהֶם לֹא מוּכָנִים לְמַמֵּן לָהֶם אֶת זֶה.

"יַאלְלָה, אַבָּא, אֵיפֹה לִיאוֹר?"

סִפֵּר יוֹאָב
וְרָשַׁם אִיטוֹ אֲבִירָם

חשוב לי מחשב

```
10 CLS:KEY OFF:WIDTH 40
20 DIM N(4),G(4),T(4)
30 RANDOMIZE TIMER
40 FOR X= 1 TO 4
50 N(X)=INT(RND*6)+1
60 NEXT X
70 PRINT "
75 PRINT
80 PRINT "
90 PRINT "
100 TRY=1
110 PRINT "        "TRY"  ;
120 FOR X= 1 TO 4
130 LOCATE 4+TRY,9+4*X
140 G(X)=VAL(INPUT$(1))
150 IF G(X)<1 OR G(X)>6 THEN 140
160 PRINT G(X)";
170 NEXT X
180 B=0:P=0
190 FOR X=1 TO 4
195 T(X)=N(X)
200 IF T(X)=G(X) THEN B=B+1:T(X)=0:G(X)=0
210 NEXT X
220 FOR X=1 TO 4
230 FOR Y=1 TO 4
240 IF G(X)=T(Y) AND T(Y)<>0 THEN P=P+1:T(Y)=0:GOTO 260
250 NEXT Y
260 NEXT X
270 LOCATE 4+TRY,30:PRINT B" ;  "P
280 IF B=4 THEN PRINT "!כל הכבוד! נצחת":END
290 TRY=TRY+1
300 GOTO 110

"***בול פגיעה***

פגיעה | בול | ד | ג | ב | א | ניסוי
-------|---|---|---|---|------|------
```

שלום חבריה!

מזה זמן רב שלא פורסם המדור. ועתה הנני מביא לפניכם תוכנית נחמדה ששלח אלינו אבי סיני מרעננה.

התוכנית מיועדת, כאמור, למחשבי I.B.M ותואמיו.

מטרת המשחק: על המשחק לנחש איזה מספרים בחר המחשב ב"קופסא הנסתרת" כאשר הם בין 1 ל–6. התוכנית דומה למשחק שוודאי מכירים בוודאי, כאשר במקום המספרים ישנם כפתורים צבעוניים.

– המחשב בחר רק 4 מספרים ולכן ישנם שני סימנים למשחק, האחד: פגיעה אם המחשב בכלל בחר אחד מ-4 המספרים שהמשחק הקיש.

והשני: בול – אם המחשב בחר את המספר והוא מונח בטור הנכון.

(הערה: המחשב בוחר לעיתים פעמיים את אותו המספר)

שיהיה לכם בהנאה.

עידו

תאטרון מהרב"א

בתחילת השבוע הבא יש לנו הזדמנות לחזות בתאטרון לילדים ולנוער בשם: "מהרב"א". ביום ראשון ה–17.7 בשעה 18.00 הם בכיכר ספריית בית־אריאלה. הם יעשו לנו, הילדים, מופע מיוחד.

תיאטרון מהרב"א מופיע לנו ואיתנו. אנחנו הילדים פשוט חלק מהחצגה. אנחנו חלק מהקירקס הנפלא של מהרב"א. אתם בטוח שואלים "מה כל כך נפלא?" או ככה, יש מופע נהדר של לולינות, פנטומימה, משחק של מסכות, שחקנים שפתאום התארכו ונעשו ענקים בעזרת הקביים, מופעי ליצנות ובקיצור קירקס ליצני אמיתי, המוזמן בשבילנו.

ורוצים לדעת מה עוד? הכניסה חופשית. אפשר לקחת את אמא ואבא ולהזמין אותם להצגה.

רות וייס

-אני חושב שאיצ'יק מגזים עם שיטות ההגנה שלו

קוראים

"איש שלא מַכִּירִים"

כָּתְבָה: נָעֳמִי בֶּן גּוּר
צִיֵּר: מוֹטִי קֶדֶר
הוֹצָאַת: רֶכְגוֹלְד

...בַּמְבִּי נִזְכְּרָה כֵּיצַד בָּחֲרָה אִמָּא אֲבַטִּיחִים וּכְשֶׁהִגִּיעוּ הַבַּיְתָה וְחָצוּ אוֹתוֹ לִשְׁנַיִם, הָיָה הָאֲבַטִּיחַ בְּצֶבַע וְרֹד־דַּד חִוֵּר וְלֹא בְּצֶבַע אָדֹם עַז.

אִמָּא הִשְׁוְתָה אֶת הָאֲבַטִּיחִים לִבְנֵי הָאָדָם. כֻּלָּם נִרְאִים אוֹתוֹ הַדָּבָר. מִבַּחוּץ כֻּלָּם נִרְאִים דּוֹמִים. וּמִבִּפְנִים יָכוֹל לִהְיוֹת בָּהֶם מִן הַטּוֹב וּמִן הָרַע, מִן הַמָּתוֹק וּמִן הַמַּר. אָדָם הַנִּרְאֶה לְךָ נֶחְמָד מִבַּחוּץ, אוּלַי בִּפְנִים הוּא מְסֻגָּל לַעֲשׂוֹת דְּבָרִים רָעִים. כָּךְ מְנַסָּה אִמָּא לְלַמֵּד אֶת בַּמְבִּי לְהִזָּהֵר מֵאֲנָשִׁים לֹא מֻכָּרִים.

כָּל זֹאת וּמָצָא בְּסֵפֶר קָטָן – בַּעַל כְּרִיכָה קָשָׁה וּבוֹ 32 עַמּוּדִים.

בַּסֵּפֶר מְסֻפָּר אֵיךְ מַסְבִּירָה בַּמְבִּי לְבָבָה אֶת כָּל הַדְּבָרִים שֶׁלִּמְּדָה אוֹתָהּ אִמָּא בְּכִלְלֵי הַזְּהִירוּת מִבְּנֵי הָאָדָם.

..אֵיךְ אֶפְשָׁר לָדַעַת מִמִּי לְהִזָּהֵר?

"זֶה בֶּאֱמֶת קָשֶׁה" הוֹדְתָה אִמָּא. "לָנוּ, הַהוֹרִים, יֵשׁ כְּבָר נִסָּיוֹן וּבֵינְתַיִם עַד שֶׁתִּהְיִי גְּדוֹלָה, עַד שֶׁתַּכִּירִי הַרְבֵּה אֲנָשִׁים וְתִרְכְּשִׁי נִסָּיוֹן בְּעַצְמְךָ, תִּצְטָרְכִי לִשְׁאֹל אוֹתָנוּ וַאֲנַחְנוּ נַעֲזֹר לָךְ לְהַחְלִיט עִם מִי אֶפְשָׁר לָלֶכֶת וּמִמִּי לְהִזָּהֵר.

אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה שֶׁהִסְבִּירָה לָהּ אִמָּא פְּעָמִים רַבּוֹת, הִזְכִּירָה בַּמְבִּי לְבָבָה רוּחָה.

סֵפֶר מְקוֹרִי הָעוֹסֵק בְּנוֹשֵׂא שֶׁעֲדַיִן לֹא טֻפַּל – כְּלָלֵי זְהִירוּת מֵאֲנָשִׁים שֶׁלֹּא מַכִּירִים. הַסֵּפֶר מַעֲבִיר מֶסֶר הַמְּכֻוָּן אֶת הַיֶּלֶד לְבַקֵּשׁ רְשׁוּת מֵהַמְּבֻגָּרִים וּמַעֲנִיק לוֹ הִתְנַסּוּת חֲוָיָתִית סְמוּכָה שֶׁל פְּגִישָׁה עִם עֻבְדוֹת הַחַיִּים בְּאֶמְצָעוּת סִפּוּר. בְּיַחַד עִם זֶה נִרְמָז לַיֶּלֶד שֶׁיָּבוֹא הַיּוֹם בּוֹ יוּכַל לִפְתֹּחַ בְּעַצְמוֹ אַבְחָנָה שֶׁל טוֹב וָרַע וּלְהַחְלִיט לְבַד בְּמִי לִבְטֹחַ.

הַסֵּפֶר כָּתוּב טוֹב וּמְעַנְיֵן. חֲבָל רַק שֶׁלֹּא זָכָה לְעִבּוּד גְּרָפִי מְכֻבָּד יוֹתֵר.

בַּת־דּוֹרָה

מִי אַתָּה, יֶלֶד?

לִפְנֵי חֲצִי שָׁנָה מָצְאוּ שׁוֹטְרִים בָּעֲיָרָה תוּאָרֶז שֶׁבְּמֶקְסִיקוֹ יֶלֶד בֶּן 7 מְשׁוֹטֵט בָּרְחוֹב. הוּא לֹא יָדַע לְהַגִּיד אֲפִלּוּ אֶת שְׁמוֹ. הוּא הָיָה עָיֵף וְרָעֵב. הַשּׁוֹטְרִים שָׂמוּ לֵב שֶׁהַיֶּלֶד מַעֲדִיף אֹכֶל אֲמֶרִיקָנִי – הַמְּבּוּרְגֶּרִים וְצִ'יפְּס – עַל פְּנֵי אֹכֶל מֶקְסִיקָנִי. הֵם גַּם שָׂמוּ לֵב שֶׁהַיֶּלֶד שׁוֹלֵט בְּמִשְׂחֲקֵי מַחְשֵׁב אֲמֶרִיקָנִיִּים וְהוּא גַּם מִתְמַצֵּא הֵיטֵב בַּכֶּסֶף הָאֲמֶרִיקָנִי. מִן הָעֻבְדּוֹת הָאֵלֶּה הֵם הִסִּיקוּ שֶׁהוּא יֶלֶד אֲמֶרִיקָנִי, שֶׁהָלַךְ לְאִבּוּד וְחָצָה בְּטָעוּת אֶת הַגְּבוּל לְמֶקְסִיקוֹ. הֵם הֶעֱבִירוּ אוֹתוֹ לְחַבְרֵיהֶם הַשּׁוֹטְרִים בְּאֶל־פָּסוֹ, עֲיָרָה הַשּׁוֹכֶנֶת מֵעֵבֶר לִגְבוּל מֶקְסִיקוֹ, בְּטֶקְסַס הַסְּמוּכָה (טֶקְסַס הִיא אַחַת מִמְּדִינוֹת אַרְצוֹת הַבְּרִית).

מֵאָז מְנַסִּים הַשּׁוֹטְרִים בְּאֶל־פָּסוֹ לְפַעְנֵחַ אֶת הַתַּעֲלוּמָה: מִי הַיֶּלֶד הַזֶּה? אֲבָל הֵם עֲדַיִן לֹא יוֹדְעִים מִי הוּא. הַיֶּלֶד מְנַסֶּה לַעֲזֹר לָהֶם וּלְעַצְמוֹ, אֲבָל הוּא כִּמְעַט שֶׁאֵינוֹ מְסֻגָּל לְדַבֵּר. בִּמְקוֹם לְדַבֵּר הוּא מְצַיֵּר – וְרֹב הַזְּמַן הוּא מְצַיֵּר מָטוֹס קָטָן הַמִּתְרַסֵּק אֶל הַקַּרְקַע.

עַכְשָׁו מְנַסִּים אַנְשֵׁי חֵיל הָאֲוִיר הָאֲמֶרִיקָנִי לְגַלּוֹת אִם הִתְרַסֵּק מָטוֹס קָטָן לִפְנֵי כַּחֲצִי שָׁנָה בִּסְבִיבוֹת הַגְּבוּל הַמֶּקְסִיקָנִי. יִתָּכֵן שֶׁהַיֶּלֶד הֶחָמוּד הַזֶּה הָיָה בְּמָטוֹס עִם הוֹרָיו. הַמָּטוֹס הִתְרַסֵּק. הוֹרָיו נֶהֶרְגוּ וְהוּא הַיָּחִיד שֶׁנִּצַּל. יִתָּכֵן שֶׁבִּגְלַל הַהֶלֶם מִן הָאָסוֹן הוּא פָּשׁוּט שָׁכַח לְדַבֵּר וְשָׁכַח אֲפִלּוּ אֶת שְׁמוֹ.

נָכוֹן שֶׁזֶּה סִפּוּר עָצוּב? אֲבָל אוּלַי יִהְיֶה לְסִפּוּר הַזֶּה סוֹף טוֹב: הַשּׁוֹטְרִים מְפִיצִים עַכְשָׁו אֶת תְּמוּנָתוֹ שֶׁל הַיֶּלֶד בְּכָל רַחֲבֵי אַרְצוֹת הַבְּרִית וְהַכֹּל מְקַוִּים שֶׁמִּישֶׁהוּ יְזַהֶה אוֹתוֹ – קָרוֹב מִשְׁפָּחָה אוֹ שָׁכֵן, אוֹ אוּלַי יֶלֶד מִן הַכִּתָּה שֶׁלּוֹ. אִם יְזַהוּ אוֹתוֹ, נוֹדִיעַ לָכֶם.

ליאורה עיני

משתעשעים

תַּשְׁבֵּץ לָבָן

בְּתַשְׁבֵּץ זֶה עֲלֵיכֶם לְמַלֵּא בְּאוֹתִיּוֹת אֶת הַמִּשְׁבָּצוֹת הַלְּבָנוֹת וְגַם אֶת הַמִּשְׁבָּצוֹת הַשְּׁחוֹרוֹת.

כְּדֵי לְהָקֵל אֶת הַמְּלָאכָה מוּבָא בְּצַד כָּל הַגְדָּרָה מִסְפָּר הַמְצַיֵּן אֶת מִסְפַּר אוֹתִיּוֹת הַמִּלָּה הַמְּבֻקֶּשֶׁת, כָּךְ שֶׁעֲלֵיכֶם לִמְצֹא אֶת מְקוֹמָהּ.

מְאֻנָּךְ: 1. מַרְאֶה מִתּוֹךְ שֵׁנָה (4) בֶּן זוּג לְאִשָּׁה (3) 2. "מְסוֹף" בַּעֲלֵי חַיִּים (4) נִמְצָא מֵאֲחוֹרֵי הַגּוּף שֶׁל בע"ח (3)

3. בַּת זוּגָתוֹ שֶׁל הַסּוּס (4) בְּתוֹכוֹ (2)
4. מִקְוֵה מַיִם עָנָקִי (2) בִּלְבַד (2)
5. אוֹת בְּאָ"ב (2) מְקוֹם מִסְתּוֹר מֵאוֹר (2)
6. הֵן (2) חֵרֶק בֵּית קָטָן וּמְעוֹפֵף (4)
7. מַאֲכָל צוֹנֵן (5) לוֹהֵט (2)
8. פְּרִיחָה (5) מִלַּת שְׁאֵלָה (2)

מְאֻזָּן: א. רוּחַ מִזְרָחִית דְּרוֹמִית חַמָּה הַנּוֹשֶׁבֶת בְּאֵזוֹר יָם הַתִּיכוֹן (5) מִתְרוֹמֵם בַּיָּם (2)
ב. אֻמָּה, עַם (4) בע"ח נֶאֱמָן לָאָדָם (3)
ג. מָחוֹל יְוָנִי (3) תַּבְלִין הַמּוֹסִיף טַעַם לְגְלִידוֹת וְלָעוּגוֹת (4)
ד. וּפְרֶשֶׂת עַל שֻׁלְחָן (3) הָרִאשׁוֹן בְּסֻלַּם הַקּוֹלוֹת.
ה. פַּז (3)
ו. צִפּוֹר טֶרֶף (2) מוֹכֵר בָּשָׂר (3)
ז. בְּאֶשְׁכּוֹל (3) מִשְׁתַּתֵּף בְּמִלְחָמָה (4)
ח. בֶּגֶד (4) עָלֶיהָ מְשַׂחֲקִים הַשַּׂחְקָנִים (3)

בין הפותרים יגרל מחשב כיס

מימי

	ח	ז	ו	ה	ד	ג	ב	א
1								
2								
3								
4								
5								
6								
7								
8								

פתרונות נא לשלוח למעריב לילדים ת.ד 20044 ת"א

כוכב שביט פרק 39 כתב וצייר אורי פינק

